

Sanctorum communionem unio, ibi non tantum sese insinuat, sed irrupit & invalescit schisma. Quæcunque igitur Ecclesiæ, in communione Sacramenti S. Eucharistiæ actu non communicant, nec propter natum circa Sacramentum illud dissensum, communicare possunt, istæ Ecclesiæ scissuram sunt passæ & Schismate laborant. Unde transit, *sublata actualis Sacramenti communio*, in certam fundati Schismatis notam.

XXVI. Revertimur nunc ad prius, CONSENSUM IN DOCTRINA, intellige fundamentali ad salutem necessaria. Hic verò *consensus* ad sartam tectam servandam *unionitatem fidei*, in qua gentes congregatæ dicuntur, simpliciter & absolutè est necessarius, adeò ut sicubi deficit ille *consensus in Doctrinam Fidei fundamentalem*, Schisma emergat non nudum sed hæresi vestitum. Quisquis enim horum aliquid, quod ad Doctrinam fidei fundamentalem attinet, sollicitat & impugnat, fundamentum evertit & est hæreticus.

XXVII. Emergit hic quæstio: *An non solum hæresis sed etiam schisma, tollat omnem Communionem Sanctorum, etiam illam quæ attinet consensum in Doctrina?* Ad hanc quæstionem antequam respondeatur, vox *Doctrinæ* à latiori significatione restringenda est ad arctiorem, qua Doctrinam fidei fundamentalem notat. Aliàs negare non possumus, Schismaticos, inter quos circa S. Eucharistiæ Sacramentum, & aliqua alia dogmata fidem comitantia fovetur dissensus, dissentire etiam circa doctrinas ad hoc ipsum Sacramentum, & plura alia dogmata annata pertinentes. Interim tamen Divinæ tribuendum est providentiæ, quod Communio Sanctorum in una fide salvifica fundamentali, non obstantibus schismatibus, intaminata subsistit & perennat. Quod in tres magnas partes

discer-

186 DE CONSENSU IN DOCTRINA FUNDAMENT.
discerpti, Occiduam Ecclesiam occupantes Christiani,
communicant in una fide summorum Christianæ Religio-
nis Mysteriorum, SS. Trinitatis & Incarnationis. De his
enim *Articulis*, B. Lutherus noster, Articulorum Smalcal-
dic. Parte Prima, *nullam inter nos & adversarios* (Ponti-
ficios) *controversiam esse dicit, cum illos utringq. confiteamur.*
Divinæ, inquam, dandum providentiæ, quod omnes quot-
quot sunt toto orbe sinceri Christiani, communicant in
una fide Symbolorum quæ Occumenica seu universalia vo-
cari consueverunt.

XXIIX. Est igitur & manet inter Christianos schisma-
te discerptos, sub lata quantumvis actuali communione Sa-
cramenti, actualis tamen communio fidei, non quidem cu-
juslibet sed principalis & fundamentalis, ad consequendam
salutem cuilibet salvando necessariæ & sufficientis. Unde
porro sequitur, istas ad tres particulares Ecclesias redactas
Christianorum partes, fundamentum fidei, œcumenico-
rum Symbolorum ambitu circumscriptum, singulas inte-
grum retinere & inconcussam. Hæc verò Communio
Sanctorum in una fide salvifica, sive quod idem est, con-
sensus circa doctrinam fidei salvificam, fundamentum est
cui singularum trium partium in Sacro Romano Imperio
Tolerantia, Pacis Instrumento roborata, nititur. Sic verò
Lege Imperii publica firmata Civili tolerantia regnare et-
iam debebat Spiritualis. Danda igitur opera, ut natæ ex
opinionum diversitate & dissensu similitates, odia & inimi-
citiæ, si tolli non possint, minimùm temperamento adhibito
minuantur & mitigentur, atque in tuto collocata veritate
fundamentali, mutua Christiana charitas, & cum civili spi-
ritualis quoque tolerantia restauretur,

De Eccles. XXIIX. Absque ista Communione Sanctorum in
Invisibili, una fide salvifica si foret, nullibi gentium extaret *Invisibilis*
Ecclesia,

Ecclesia Universalis, quippe quæ colligitur ex omnibus particularibus, veram Religionem, in illa quam diximus sanctorum Communionem fundatam, amplexis, longè lateque per orbem universum diffusis. Huic verò Universalitati non obstat, quod Ecclesiæ Particulares, è quibus integratur Universalis, schismate sunt distractæ. Neque enim hic attenditur dissensus circa minus, seu inferioris necessitatis gradu necessaria, sed consensus circa illa quæ ad finem vocationis nostræ simpliciter & absolutè sunt necessaria. Et quia in omni Ecclesia visibili, sunt bonis mixti mali, in sanctorum & verè credentium consortium non-sancti & hypocritæ, lantenter & dolosè sese ingerant, illi sunt vera & viva, hi non nisi putrida & mortua Ecclesiæ membra. Atque sunt verè credentes, electi, fidem servantes, ejusque finem animarum salutem consequentes, ipsi illi è quibus constituitur & integratur *Ecclesia Invisibilis*, ita dicta, non quidem quod homines eam integrantes non sint visibiles, sed propter ea quæ humanis oculis mentisque sagacitati sunt impervestigabilia, electionem nempe & fidem, atque in hac usque ad finem vitæ perseverantiam. Quorum nihil quum in oculos & sensus incurrat, sed uni & soli omniscio Deo, cordium scrutatori sint nota, tales invisibiles dicuntur, & quæ ex his membris coalescit atque integratur Ecclesia, Invisibilis nuncupatur.

XXX. Apud S. Augustinum Tractata LI in Johan. leguntur aliqua facientia ad illustrandum modum, quo Invisibilis Ecclesia è visibilium & particularium membris, colligitur & integratur. Ad introitum videlicet Christi in Hierosolimam, cujus solennitatem in Palmarum Dominica celebramus, ubi applicasset Zachariæ Prophetiam; *Ecce Rex tuus venit sedens super pullum asinæ*, hanc addit paraphrasin & explicationem. *In illo ergo populo erat filia Sion, ipsa*

*Invisib.
Ecclesiæ
membra.*

Bb

est

est Hierusalem quæ Sion: in illò inquam populo reprobo & cæco, erat tamen filia Sion cui diceretur, Noli timere, ecce Rex tuus venit sedens super pullum asinæ. Hæc filia Sion cui divinitus ista dicuntur, in illis erat ovis quæ vocem pastoris audiebant: in illa erat multitudo, quæ Dominum venientem tanta devotione laudabat, tanto agmine deducebat. Passim Scripturarum per Filiam Sion Hierusalem notari, observat Augustinus. Per Hierusalem autem allegoricè intelligitur militans Ecclesia invisibilis, quam fuisse dicit, in populo Israëlítico reprobo & cæco. Ad eundem modum, etiamnum in populo Christiano reprobo & cæco, est filia Sion i. e. Ecclesia militans invisibilis: hæc Ecclesia in illis est ovis, quæ vocem pastoris audiunt, sive illi in Orientali morentur Ecclesia, sive in Occidentali vel apud Protestantés vel Pontificios sint superstites. In horum enim multitudo esse oportet, Dominum venientem vel potius exhibitum, magna devotione laudantes, sincerè pios & fideles: quamvis non magis nobis illi sint conspicui & noti, quàm tempore ingressus Christi in Hierusalem, Filia Sion conspicua fuit inter illas oves, quarum aliquæ vocem pastoris audiebant, aliquæ non audiebant; quàm fuit conspicua in illa multitudo, quæ Dominum venientem tanta devotione laudabat, tanto agmine deducebat. Sicut igitur Filie Sion invisibilitas non prohibuit, quo minus inter Judæos reprobos & cæcos esset superstes, ita quoque hodie Ecclesia militantis invisibilitas non impedit, quo minus illa inter Christianos, quorum plurimi reprobi sunt & cæci, sit superstes.

XXXI. Quantumvis verò invisibilium Ecclesiæ universalis membrorum sanctimonia atque fidei sinceritas & constantia, humanis oculis non sit conspicua, novit tamen Dominus qui sint sui, Iſ Tim. II, 19. Et Sanctorum vita dicitur abscondita esse cum Christo in Deo, Coloss. III, 3.
ad

ad quem locum *D. Frid. Balduinus* in Paraphrasi; *Vitam* vivitis spirituales, ac proinde non omnibus obviam in mundo, ad exemplum Christi: *cujus vita in mundo etiam satis despecta fuit.* Quum autem Christus, in quo vivitis, in gloria majestatis sue apparebit, tunc & vester splendor, atq; gloria manifestabitur omnibus.

XXXII. Non tamen Invisibilis Ecclesia ad N. T. tempora sic est alligata, ut sub V. Test. omnino existerit nulla. *Reliquit potius sibi Deus septem millia virorum, qui non flexerunt genu imagini Baal* I Reg. XIX. 18. Utrum totidem, vel plures paucioresve in singulis particularibus schismate divisas Ecclesiis sint hodie superstites, sancti, fidem servantes, ad invisibilem pertinentes Ecclesiam, non magis nobis nunc conspicui & noti, quam olim in populo Israëlítico conspicui atque præ idoli Baal cultoribus noti fuerunt *septies millia virorum*, qui in idololatriæ consortium cum reliquis Israëlitis non venerunt, mysterium est. Aliquos tamen & tot minimum esse oportet, quot ad repræsentandam Ecclesiam invisibilem requiruntur & sufficiunt.

XXXIII. Quandoquidem igitur è membris Ecclesiarum schismate laborantium colligitur Ecclesia Universalis Invisibilis, quæ Sponsa est Christi, cui uni proprie conveniunt honorifica & gloriosa Ecclesiæ prædicata, oportet tres istas in schismate constitutas Ecclesias particulares, (non exclusa Orientali) singulas, partes esse Ecclesiæ veræ, in quibus tantum veritatis ad salutem necessariæ superfit, ut per hanc cognitam & creditam servari homines possint. Oportet ipsis illis individuis è quibus colligitur Ecclesia Invisibilis, non deesse integritatem vitæ, & innocentiam morum. Quod si enim vel hac, vel aliqua ad saltem necessaria veritate carerent, non forent idonea membra, Ecclesiam Invisibilem, quam sine macula & ruga esse oportet, integrantia.

Ecclesia invisibilis N. T.

Ecclesia particularis singula vera sunt Ecclesia.

Bb 2

XXXIV. Quan-

*Eccles.
part. non
quidem
qua at-
tamen
vera.*

XXXIV. Quantumvis igitur vis schismatis, sub quo Ecclesiæ hodie, proh dolor! gemunt, sit magna & penetrans, non tamen est usque adeo vehemens, ut omnia essentialia veræ Ecclesiæ requisita, penitus aboleat. Sunt potius singulæ veræ Ecclesiæ, quamvis singulæ non sint puræ, sed aliæ aliis sint puriores. Etenim quia veritas non habet gradus, sunt quidem singulæ ex æquo veræ Ecclesiæ, quamvis singulæ non sint æquæ puræ; siquidem puritas admittit gradus, & sunt puritatis differentiæ vel prærogatiuæ evidentes.

*Schisma-
torum Au-
ctores in-
excusabi-
les.*

XXXV. Faciunt quidem ista ad velandum aut palliandum quodammodo schismatis turpitudinem, attamen non faciunt ad excusandum schismatum auctores. Quantò verò schismatis malum est peius, in quantò majorem res Christianorum Ecclesiasticas agit perniciem, quantò pejor est unionis corruptela, & mutuæ Christianæ charitatis evidentior violatio, tantò majori hujus capita & auctores subsunt abominationi. Qua propter quum operati seu facti Schismatis culpam extremo quisque conatu à sese amoliatur, operæ facturi fortè sumus precium, si in fabricati schismatis architectos & auctores, in quos violatæ Sanctorum Communionis, atque hanc excipiens solutæ unionis, uno verbo Schismatis culpa redundet, inquiramus.

*Qui Schi-
smatis
Auctores.*

XXXVI. Fecisse schisma dicuntur illi, quorum culpa illud nascitur, qui occasionem, ansam & causam ei præbent, *Schismarchæ* in Gestis Innocentii III P. P. p. 142 dicti, sicut hæresium Auctores *Hæresiarchæ* dicuntur. Sed malumus rem tantam, tam abominandam Sanctorum Patrum quam nostris exponere verbis. Schismatici itaque juxta S. Irenæum sunt, qui *Schismata operantur, qui sunt immanes, & non habentes Dei dilectionem, suamque utilitatem po-*

tius considerantes, quàm unitatem Ecclesie, propter modicas & quaslibet causas magnum & gloriosum corpus Christi conscindunt & dividunt, & quantum in ipsis est interficiunt, pacem loquentes, & bellum operantes, vere liquantes culicem, & camelum transglutientes. Nulla enim ab eis tanta potest fieri correctio, quanta est schismatis perniciēs. De illis sanctus Johannes Chrysostomus in hunc modum: *Gaudent in malis, & corpus Christi dividunt magis quàm milites, qui lancea illud incidebant, aut quàm Judæi, qui clavis perforabant.* *Hom. 3. in epist. ad Coloss.* *Mi-* nus illud malum erat quàm istud, membra illa quæ tum intercedebantur, denuo coadunata sunt: ista verò avulsa nisi hic iterum conjungantur, numquam conjungentur amplius, sed manebunt extra corpus. Quando fratrem impugnare vis, cogita te membra Christi impugnaturum, & cessabis ab insana. Quid enim quòd abjectus est, quod tenuis; Quid quòd contemtilibis? — Propter ipsum Deus & servus factus est & occisus, tu verò nihil eum esse ducis?

XXXVII. Dolendum igitur & magis quàm dici potest dolendum est, Christianum orbem universum præcipitem in schismata actum, atque in IV magnas partes discerptam Ecclesiam, uniōe & communione pristina nudatam, aliam induisse faciem, schismatis icu sauciam, cujus inflicti vulneris deturpet cicatrix. Ut autem innotescat quàm indignè res sint gestæ, & quàm turpiter sese dederint seditionem cientes, schismaticique viam sternentes, è Schismatum historia nonnulla hîc erunt adducenda.

XXXIIX. Plures verò sunt quàm millè anni, ex quo Ecclesia in duas magnas diffiluit partes toto Oriente ab Occidente pernicioso schismate divulso. Tantæ verò calamitatis causæ non fuerunt aliæ, quàm *opera carnis* Paulo ad Gal. V, 6 commemorata. Nempè æmulationes & contentiones effexbuere inter primos orbis Christiani Patri-

Schismatum Historia.

archas, Romanum videlicet & Constantinopolitanum, utroque *τὴν πατρίδα* sibi vindicante. Integram rei turpiter gestæ historiam, cum omnibus suis circumstantiis recensere nimis foret longum & operosum. Rem omnem in compendium redegit, & paucis multa complexus est, benedictæ memoriæ Parens meus, in Epicrisi ad Colloquium Thorunien se Num. XVII. Hujus itaq; verba mea facio, & integra hic adscribo. Quum Seculo VII, inter Romanum & Constantinopolitanum Patriarch. de primatu controversia esset oborta, Romanus, Imperatoris Phocæ, quamvis parricidæ & tyranni, judicium imploravit. Is igitur rogante Papa Bonifacio tertio statuit, *sedem Romanæ & Apostolicæ ecclesiæ caput esse omnium ecclesiarum; quia Ecclesia Constantinopolitana primam se omnium ecclesiarum scribebat.* Verba sunt Bedæ libro de sex ætatibus mundi: quæ in quartum suum de gestis Longobardorum librum transcripsit Paulus Warnefridus, dictus Diaconus. Exscripsit etiam ille, qui Brevariario Eutropii libros subjunxit. Retinuerunt itidem plerique recentiores. Bonifacius *obtinebat apud Phocam principem, ut sedes Romana caput esset omnium ecclesiarum:* ita loquuntur Anastasius, Regino, Sigisbertus Gemblacensis, Platina. *Impetravit à Phoca:* ita Marianus Scotus. Item Ortho Frisingensis libro V, cap. IIX: *Impetravit à Phoca, ut ipsius auctoritate Romana ecclesia caput omnium diceretur ecclesiarum. Nam Constantinopolitana se primam, putopropter sedem regni illuc translata, scribebat.* Hermannus Contractus: *Phocas Romanam ecclesiam omnium ecclesiarum caput esse constituit.* Gobelinus Persona ætate VI. cap. XXXI: *Phocas decrevit ad instantiam Bonifacii Papæ tertii, quod Romana ecclesia esset prima omnium ecclesiarum; quoniam Constantinopolitana ecclesia primam se scribere prætendebat.* Pomponius Lætus: *Phocas unum sanxit, quod laudem*
meruit,

meruit, hoc est, urbem Romam totius salutaris vite caput esse, quum antea propter sedem Principis, Constantinopolis haberetur. At contra, ut Platina scribit, affirmabant Romani pontifices, urbem Romam, unde Constantinopolim colonia deducta est, caput imperii meritò habendam esse, quum etiam Græci ipsiliteris suis Principem suum τὸν βασιλέα ἀντιόχεια, Romanorum Imperatorem vocent, ipsiq; Constantinopolitani etiam ætate nostrâ βασιλεῖς, non Græci vocentur. Phocas itaque, quamvis Constantinopoli habitaret, ut tamen urbi matri imperii, & à quâ Romanus Imperator ipse diceretur, honorem haberet, quin fortè ne à se Romanos & quod de imperio in Italiâ reliquum erat, alienaret, secundum Romanos litem dedit. Adduxit ista ibi B. D. Georgius Calixtus huic fini ut ostenderet, non omnia esse in solius Pontificis manu, sed multa ad externum ordinem & πολιτικὰ Ecclesiasticam facientia, ab auctoritate & functionibus Christianorum Imperatorum, Regum & Magistratum pendere. Habet igitur *sedes Romana*, præ aliis Ecclesiis aliquid eximii, quod videlicet primatus & capitis prærogativam, per auctoritatem & Decretum Imperatoris parricidæ & pessimi tyranni, obtinuerit. Ethoc est Jus illud *Divinum*, quo Pontifici primatum compere, Clerus & Curia Romana contendit.

XXXIX. Accesserunt deinde disputationes nonnullæ quarum facile princeps de processione S. Spiritus. Et quum sola ambitio atque dominandi cupiditas causa schismatis nimis odiosa & indigna videtur, prætextus aliquanto speciosior à diversitate opinionum est sumtus. Atque hoc omnium primum fuit schisma quod in Ecclesiam, gnaviter illud promovente Pontifice Romano, irrupit, cui post notabile temporis intervallum, successerunt alia.

XL. Anno videlicet superioris Seculi XVII *Indulgentia*
admo-*tia*

admonitiones de Indulgentiis, vel potius de abusu Indulgentiarum, cum Reformationi, tum Schismati quod in Ecclesiâ Occidentali natum est, occasionem dederunt. Non solis autem indulgentiis tribuendum omne malum quod inde præter fideliter monentium intentionem evenit, sed accesserunt varii abusus & corruptelæ plurimæ, Ecclesiam, quæ sine nævo & rugâ esse debebat, foedè deturpantes. Irritati igitur ab impudentissimis Indulgentiarum nundinatoribus, necessariæ Reformationis Auctores, non hoc saltem ulcus tetigerunt, sed omnem longè lateque serpentem scabiem detectum iverunt. Abusuum enim scabie, & corruptelarum ulceribus obsitam tunc fuisse Ecclesiam, diffiteri non sunt ausi probatæ fidei nec infimi ordinis scriptores Pontificii. Publicam autem auctoritatem habent Centum Gravamina quæ Imperii Principes ad Romanum Pontificem perferenda Anno 1523 in Comitibus Noribergensibus proposuerunt. Testimonia ipsorum Pontificiæ partis scriptorum, adducere supersedemus, quum sufficere possit unum omni exceptione majus. Suppeditat illud, Hadriani VI Pontificis Maximi Instructio, quam Legato suo *Francisco Geregato* Episcopo Aprutino, ad Comitiam Noribergensiam, & congregatos in iis Imperii Ordines misso, dedit. Dices, ait, nos ingenuè fateri, quod Deus hanc persequuntionem ecclesiæ suæ inferri permittit propter peccata hominum, maximè sacerdotum & ecclesiæ prælatorum. — Scimus in hac sanctâ sede aliquot jam annis, multa abominanda fuisse, abusus in spiritualibus, excessus in mandatis & omnia deniq; in perversum mutata. Nec mirum; si ægritudo à capite in membra, à sommis pontificibus in alios inferiores prælatos descenderit. Omnes nos, id est, prælati & ecclesiastici, declinavimus, unusquisq; in vias suas, nec fuit jam diu, qui faceret bonum, non fuit usq; ad unum. Quamobrem necesse est, ut omnes

*Centum
gravamina.*

omnes demus gloriam Deo, & humiliemus animas nostras ei, videatq; unusquisq; nostrum, unde ceciderit, & se potius quilibet iudicet, quàm à Deo in virga furoris sui iudicari velit. Quà in re, quod ad nos attinet, polliceberis, nos omnem operam adhibituros; ut primùm curia hæc, unde fortè omne hoc malum processit, reformetur, ut sicut inde corruptio in omnes inferiores emanavit, ita etiam ab eadem sanitas & reformatio omnium emanet. Ad quod procurandum nos tanto arctius obligatos reputamus, quanto universum mundum huiusmodi reformationem avidius desiderare videmus. — Quamquam nemo mirari debet, si non statim omnia errata & abusus omnes per nos emendatos viderit. In veteratus nimium morbus, nec simplex, sed varius & multiplex.

XLI. Gesta ista quidem sunt in Comitibus Norimbergensibus Seculo superiori, avorum proavorumq; nostrorum memoriâ: sed non illi primi olfecerunt corruptelas istas, verùm anticiparunt hos seculo integro & amplius, alii idem volventes saxum, abusuum emendationem flagitantes, atque præprimis de S. Eucharistiâ fideli populo integrè administranda, monentes. Horum primi, aut inter primos fuerunt Waldenses, post medium Seculi XIII à Petro Waldo ortum & nomen sortiti, qui & *Pauperes de Lugduno*, item *Leonistæ* à Lugduno, quod Germanis *Lion*, & *Albienses* ab Albio, in quibus urbibus aliquamdiu hæserant, aliisque variis nominibus, quæ pleraque à locis, in quibus sedes aliquando habuere, deducta, appellati. His ad stipulabantur *Reimundus Tolosatium Comes*, *Petrus Rex Arragoniæ*, *Comesq; Fuxensis*, *Biteriensis* & plures alii.

XLII. Horum hostes infensissimi & inexpiabiles erant Alexander III & Innocentius III Pontifices Romani, quorum posteriorem novum Transubstantiationis dogma

Cc

anathe-

*Cruce pra-
dicata.*

anathemate negantibus intentato, canonizasse, paulo ante indicavimus. Sub ejusdem Innocentii III Pontificatu Officium inquisitionis, cui instituendo occasionem præbuerant Waldenses, initium duxit. Est autem *Officium* illud, sacra tyrannis, Dominicanorum Ordini demandata, quam sub Inquisitionis Hæreticæ pravitatis prætextu exercere jubetur & exercet iste Monachorum manipulus. Verum invalescentibus Waldensibus, per Monachos negotium confici non potuit, sed & arma adversus veritatis adsertores, instinctu & jussu Pontificis, fuerunt suscipienda bellumque movendum. *Cæpit*, igitur circa annum MCCIX, *demando Domini Papæ Innocentii crux contra Albienfes in Franciâ prædicari, ut infructuosos palmites, quos verbi Dei gladius putare non poterat — materialis gladius penitus amputaret.* Verba sunt *Vincentii Bellovacensis*, Speculi Historici lib. III, c. IV. Deleri itaque non potuerunt nisi confcriptis exercitibus & illato bello. Quanquam ne sic quidem deleri vel de Francicæ terræ superficie averruncari potuerint, flamma quamvis & ferro persequendos delendosque esse censuerit Innocentius, omnes qui dicere sint ausi, *Papa quid facis?* Quæ verò te, Innocentie Tertiæ, ter quaterque noxie, dementia cæpit, quod adversus Christi institutionem insurgere, & sacro sanctum altaris Sacramentum dimidia sui parte mutilare es ausus? Quod primus anathema Transubstantiationem negantibus dicere, eamque dogma fidei necessariò credendum statuere præsumisti? Quod *hereticos*, quos vocas, *secularibus potestatibus animadversione debitâ puniendos* i. e. cremandos tradidisti? quod in suspectos inquire jussisti? quod receptores & fautores eorum infames, intestabiles, incapaces hereditatum & officiorum Judicis, advocati, tabellionis pronunciasti? quod reliquos Christianos adversus hos extimulasti?

XLIII. Cæ.

XLIII. Cæterum Doctores, qui stimulante conscientia, de corruptelis quæ in Ecclesiam irreperant & passim invaluerant, monerent, præcipui fuerunt, *Jobannes Wiclevius* qui circa annum 1370 in Anglia caput exseruit. Hunc in Anglia docentem audivit *Hieronymus Pragensis*. Libros Wiclevi in Bohemiam perlatos, diligenter evolverunt tum alii multi, tum præcipuè *Jobannes, obscuro loco natus, ex villâ Hus (quod anserem significat) cognomen mutuatus*. Vir ingenio peracri, linguâ potens & mundioris vitæ opinione clarus: uti in Historiâ Bohemicâ Cap. XV scribit *Æneas Sylvius*. Eundem cuneum torquebat, atque S. Eucharistiam integrè populo administrandam urgebat *Petrus* quidam *Dresdensis*.

XLIV. Interim coactum fuit anno 1425 Constantiæ Concilium. cujus Sessione XIII communio utriusque, ut vocant, speciei, sub gravibus pœnis prohibita est & proscripta. Quod igitur juxta institutionem Christi & primitivæ Ecclesiæ praxin peragitur, sanctione Constantiensi in crimen & nefas morte piandum convertitur.

XLV. Firmando decreto post dies, ex quo promulgatum erat, viginti, *Jobannem Hussum* exurunt, nempe die VI Julii: & anno vertente *Hieronymum Pragensem*. Indignam Hieronymi & Hussi necem ultus est Deus, Sigismundo Imperatore post obitum Wenceslai fratris Bohemos armis infelicitè aggresso, sæpè victo, sæpius fugato castrisque exuto, etiamsi excitis Germaniæ & Hungariæ viribus, Martinoque Pontifice Romano adminiculante, ingentes exercitus iteratis vicibus in Bohemiam effunderet. Quin repetitis cladibus fractus, quum regnum paternum quoquo modo recuperare cuperet, *Jobanni Zisca* cæco senî, propemodum, supples factus fuit; & tandem, quum post Ziscæ obitum rem nihilo felicius gereret, fœ-

dera cum hæreticis percussit, ut loquitur *Aneas Sylvius* in Hist. Bohem. Cap. XXXVI. Ita rem tunc gestam refert B. D. Georgius Calixtus Disput. contra Communionem sub una Num. XXIX, ubi hanc in rem videri possunt prolixiora.

XLVI. Idem reformationis negotium superiori Seculo reassumptum, & potentissimis Sacri Imperii Principibus atque Electoribus, extremo conatu illud urgentibus, Divinâ sic dirigente providentiâ, feliciori successu est propagatum. Laus, honor & gloria sit Deo ter Opt. Max. qui è tenebris nos eruit & novâ luce donavit. Quemadmodum verò nihil in hac mortalitate absolutè & omnibus, quod dici consuevit, numeris est perfectum ita quoque per Reformationem positus quidem est obex præcipuis Ecclesiam pessundantibus corruptelis, nec tamen omne *ἀνομιον* vel indecorum de medio sublatum. Etenim muros Iliacos peccatur intra & extra, passimque prominent tubera Christi sponsam dehonestantia. Et est sane ipsa quoque illa Ecclesia, cujus nos sumus membra, non quidem simpliciter pura, sed comparativè, in comparatione ad reliquas Romanam & Reformatam purior est quam hæc, siquidem à Pontificiis abusibus, nequid gravius dicam, hanc corrumpentibus, est repurgata; Reformationum errores nec agnovit nec admisit unquam.

Nulla Ec-
cles. par-
ticul. sim-
plicit. pu-
ra-

XLVII. Cirra injuriam Ecclesiæ nostræ dixisse mihi videor, quod *non simpliciter* i. e. in summo puritatis gradu sit pura; quia nulla fortè, in toto terrarum orbe reperitur Ecclesia particularis, omni parte pura. Hanc verò de particularium Ecclesiarum nævis, atque de proclivi in errorem propensione, sententiam celeberrimorum Theologorum Beatorum DD. *Frid. Balduini*, *Henrici Höpffneri* & *Hannekenii* suffragiis sub initium disquisitionis

fictionis de Hæresi confirmatam quum dederimus, illis ibi traditis acquiescimus, quum ab his satis sit cautum, ne infallibilitatis privilegium, quo sola universalis Ecclesia Divinitus est donata, ad particulares quoque trahatur. Verum emergit è substrata illa hypothefi, quod nulla particularis Ecclesia errandi periculo vacet, imò quod reapse nonnullis sint obnoxia erroribus, qui tenaciter adhærant, de istarum Ecclesiarum *veritate* dubium. Quod si enim in nullam non particularem Ecclesiam errores sese insinuarunt, & pestis ista dudum apudeas invaluit, vix ulla dabitur in universo terrarum orbe Ecclesia particularis visibilis, quæ sit *vera Ecclesia*, siquidem impuritas veritatem coinquinat, imò abolet & extinguit. R. impuritatem essentialem, quæ ipsam veræ Religionis substantiam, atque hoc ipsum per quod vera religio est vera religio, destruit, veritatem abolere & extinguere, minimè verò omnem impuritatem, etiam accidentalem, quæ non ipsum fundamentum sed aliqua juxta illud emergentia ei que annata dogmata malè afficit & corrumpit. Per talia enim dogmata non constituitur vera religio in esse veræ religionis: atque ideò illa afficiens & labefactans impuritas, nec afficit nec labefactat aliquid, per quod vera religio constituatur in esse veræ religionis. *Veritas* igitur *religionis* facta tecta perennare poterit, si vel maxime obfita sit erroribus veritatem quidem aliquam, ast non fundamentalem evertentibus. Si particularis Ecclesia admittat errores in ipsum impingentes fundamentum, non manet illa vera Ecclesia, pars Ecclesiæ universalis, sed fit hæretica Ecclesia.

*Impuritas
essentialis*

*Impuritas
accidentalis.*

XLIX. Denostrâ igitur Ecclesiâ, recte & summo jure dicere licet, quod magis quam omnes reliquæ particulares sit pura: munus tamen rectè quod magis quam aliæ

*Veritas
gradus
causæ.*

200

REFORMATIONIS HISTORIA.

vera : siquidem non veritas sed puritas habet gradus. Sicut autem de repurgatione à sordibus, & emendatis abusibus; de profligatis Indulgentiarum nundinationibus; de restituto Sacramento Altaris in integrum, solidà integraque S. Eucharistiæ participatione, de abolitis Missis solitariis, institutioni Christi adversis, meritò nobis gratulamur, ita dolemus & amaris lacrymis deploramus, quod actuali unionè & communione inter partes sublatà, natum est Ecclesiam Occidentalem lacerans schisma.

*De Schi-
smatis
Auctorita-
tibus.*

XLIX. Cæterum quum omnis calamitatis hujus culpa redundet in eos, qui schismaticam causam dederunt, facti schismatis reatum Pontificii à sese facile amoliri, atque in nos devolvere poterunt, eò quod omnis qui à communione Ecclesiæ cujus erat membrum sese separat, sit causa schismatis. Sub hac Majore rectè subsumitur de Protestantibus, quod hi à communione Ecclesiæ Romano-Catholicæ, cujus erant membra, sese separaverint: atque ideò causa sint in Occiduum Ecclesiam introducti schismatis. Sed respondemus; non dare schismati causam, nec propriè esse schismaticum qui sese separat, sed illos demum hoc facere & esse tales, qui separandi inevitabilem imponunt necessitatem. Sed hoc fecerunt, Pontificii, eò quod benè moventes audire noluerunt, quod emendationem flagitantibus restiterunt, crudeliter eos subinde persecuti.

*Argum.
ab Inten-
tione.*

L. Deinde, si aliquid evenit, quod agens non intendit, ejus quod evenit, agens causa est non nisi per accidens, quæ non est vera causa. Sed schisma, quod repurgationem Ecclesiæ & abusuum emendationem excepit, neque Lutherus neque Reformatorum quisquam alius intendit: E. Lutherus & Reformatores reliqui, ejus quod evenit schismatis non sunt causa, nisi per accidens; quæ non est vera causa. Hoc ipsum ab INTENTIONE accersitum

tum argumentum ipse *Thomas Aquinas*, loco non procul hinc è Secunda Sec. Qu. XXXIX art. I, adducto suggessit. Difertè videlicet ibi ad Schismatis peccatum *intentionem* facientis requirit. *Peccatum schismatis*, inquit, *proprie est spirituale peccatum ex eo, quod INTENDIT se ab unitate separare, quam charitas facit.* Et iterum ibidem: *Ideo proprie schismatici dicuntur, qui propria sponte & INTENTIONE se ab unitate Ecclesiæ separant.* Si ista Thomæ sunt vera, sicuti sunt verissima, si proprie schismatici dicuntur, qui *intentione* se ab unitate Ecclesiæ separant, Protestantes dici haud poterunt schismatici, quia non intenderunt se ab unitate Ecclesiæ separare. Neque enim novam moliebantur Ecclesiam, sed hanc ipsam cujus erant membra à sordibus purgatam volebant: quod si obtinuissent in cõmunionem Ecclesiæ Romano-Catholicæ perennare non detrectassent. Tale Lutheri testimonium perhibet *D. Job. Gerhardus* loco de Ecclesiâ §. 169. *Non novam sibi Lutherus & ejus Symmistiæ procudere voluerunt Ecclesiam, sed priorem illam & morum & in ἐσθλαῖς sordibus miserè sœdatam, repurgare, mundare, expolire, & pristino splendore, ac primævæ integritati restituere studuerunt. MEDICOS se haberi maluerunt, qui sanarent & expurgarent, quàm PARENTES qui novam Ecclesiam progignerent.*

LI. Et quævis exeuntes de Ecclesiâ Romanô-Catholicâ schisma sit comitatum, non tamen vel ideò fuerunt schismatis causa, vel penes eos stetit quo minus schisma fieret, sed non potuit non fieri aliter, quin ingens oriretur schisma. Etenim sicut nemo pius reluctante conscientia, falsa laudare, vera culpâ & explodere potest, ita etiam nemo sanus, vitæ suæ, in quam nullam ipse habet potestatem, non prodigus, ibi potest vivere, ubi occiditur, nec apud eos permanere à quibus exurit. Exempla igitur Johannis

Hus,

Hus, Hieronymi Pragensis, aliorumque exultorum, quum docerent, quid expectandum iis, qui mansuri essent in communione Ecclesiæ, quam à fordibus repurgatam volebant, utri parti schisma imputari debeat, res ipsa loquitur.

LII. Ex re & vero igitur Georgius Cassander Consult. Art. VII, scripsit, *multos initio pios studio ad acriorem reprehensionem quorundam manifestorum abusuum impulsos fuisse, & præcipuam causam hujus calamitatis & distractionis Ecclesiæ illis assignandam, qui inani quodam fastu Ecclesiastica potestatis inflati, rectè & modeste admonentes, superbe & fastidiosè contemserunt & repulerunt.* Non deseruimus igitur communionem Ecclesiæ Romano-Catholicæ præcipitanter aut temerè, sed summâ & inevitabili adacti necessitate (1) quod conscientiam vulnerarent puritatem doctrinæ turpiter commaculantes corruptelæ; (2) quod illæ præsertim, quæ sanctissimum altaris Sacramentum tantopere deturbabant, ut etiam ea quæ ad ipsum Sacramenti esse & ad intrinsecam ejus integritatem faciunt, destruerent, atque consequenter actualem ipsius Eucharistiæ communionem tollerent; (3) quod in communione Ecclesiæ illius, quæ integram administrationem Eucharistiæ postulantes trucidabat & exurebat, manere, si vel maximè voluisset, non potuissent majores nostri. Neque enim inter illos vivere licet, qui vivere non permittunt, sed ad mota flamma interimunt & exurunt. Liqueat nunc schismati causam dedisse ejusdemque fuisse auctores, non quidem illos, quos Cassander *rectè & modeste monuisse* dicit, sed eos qui *superbè & fastidiosè contemserunt* monentes, eosdemque *repulerunt.* Idem observavit, & adversum intentatum facti schismatis crimen protestatus est B. D. Gerhardus noster, cujus hanc in rem verba sunt: *Nos fulmine excommunicationis à Romano*

Romano

Romano Pontifice impetiti, & persecutionum violentia, & Romanæ Ecclesiæ societate **EXPULSI** ab ipsorum communione discessimus, **NON** tam ab ipsis fugientes quàm **FUGATI**. Si veræ doctrinæ confessio, & legitimus Sacramentorum usus, nobis liber fuisset relictus, forte non discessissemus ab externa Ecclesiæ Romanæ societate. Et Thomas Schmitz Ecclesiæ Angliæ Presbyter, Protestantes à Romanæ Ecclesiæ communione expulsos esse queritur.

LIII. Quicquid verò sit de voluntaria vel spontanea & coacta desertione, liquet interim quod omnis qui Ecclesiam quâ innatus est & educatus deserit & à communione ejus se separat atque vel transit ad aliam, vel fundat novam, sive hoc spontè sive coactus fecerit, desertionis tamen & separationis sit causa, & consequenter Schismatis, quod è desertione & separatione ista emerferit, causam eundem esse oporteat. Ratio est quod formalis schismatis ratio in separatione est sita. Ad hanc objectionem responsio quamvis è modo traditis peti possit, majoris tamen perspicuitatis ergo, è superfluo & ex abundanti, adhiberi potest distinctio inter desertionem & separationem à communione, quæ sit vel Activa vel Passiva. Separatio Activa vel necessaria est vel temeraria. Cum temeritate suscipitur, quando aliquis non urgente necessitate, levi de causa divortium ab Ecclesiâ cujus fuit membrum facit, communionem deserit, atque ad aliam transilit, vel etiam separatim colligit gregem. Hos *Cyprianus* Epist. XL, non ejectos, ultro se ejecisse -- & de Ecclesiâ sponte sepellere dicit. Per leviores causas intellectum volumus eas, quæ ab inveteratis accersentur abusibus, externum Ecclesiæ regimen & Politiam Ecclesiasticam corrumpentibus, vel morum honestatem, ritus & ceremonias deturpantibus. Quandoque etiam puritatis præsumptio & pietatis prætextus, separationi ansam præbet, & est apud tales novandi pruritus schismatis causa satis indigna. Illud

Separatio
Activa
temeraria.

D d

olim

olim fecit *Donatus* cum affeclis, qui propter *Cecilianum* Cartagini contra suam voluntatem ordinatum Episcopum, communionem Ecclesiæ Cartaginienfis deseruit, & ab eâ separatam colligens gregem, actuali separatione secessit. Benè igitur in Donatum quadrant, quæ *Cyprianus* de Zelo & Livore scripsit: *Ad hæreses atq; schismata profilitur, dum obtrectatur sacerdotibus; dum Episcopis invidetur, dum quis aut queritur non se potius ordinatum, aut dedignatur alterum ferre Præpositum.* Benè, inquam, ista in Donatum quadrare, siquidem *Cyprianus* Donati tunc quamvis nondum nati ulcus, tamen tetigit.

LIV. Qui sub pietatis', quæ in superstitionem degenerat, prætextu, electitios cultus Divinos, in conventiculis clandestinis celebrandos, instituunt, & tales cultus, seu *Pietatis*, ut vocant, *privata exercitia*, circa quæ Ecclesiæ nihil competat juris, nulla directio, à non vocatis merè laicis administranda, Ecclesiæ & Magistratus directioni eximunt, schisma moliuntur. Exempla sunt quidem odiosa, attamen non admodum rara. Non commemorabo nunc, quibus in locis & fortè non procul à Ducatis nostri limitibus ejusmodi superstitio, sub pietatis exercitiorum larvâ, haut ita pridem progeminaverit, atq; in extremo limine radices spargere inceperit infelix lolium. Nihil dicam de passim sese insinuantibus, & non tam ruri inter agrestes commorantibus, quàm in civitates quandoq; quin & in Academias sese ingerentibus. Tales verò quamvis communionem Ecclesiæ non omninò deserant, deseruisse minimum videri nolint, existunt tamen cultus Divini publici contemtores, & schismati sunt proximi: quod ne consummetur vel erumpat in nervum, non sunt ejusmodi conventicula toleranda, sed severè reprimenda illicita attemptata.

LV. Accedit, quod ejusmodi conventicula ad celebrandos

brandos statis temporibus certisque horis electitios cultus Divinos, in Ministerii vergant contemptum & opprobrium. Etenim si horum aliqua est necessitas, vel insuffici-entem oportet esse publicum & ordinarium Divinum cultum, vel pietatis officia, pro cujusque particularis, sive in provincia, sive urbe, sive pago consistentis Ecclesiæ comodo, delectis diebus celebranda, vel catechizationes publicas, diebus Dominicis in conspectu Ecclesiæ celebrari solitas, oscitanter & negligenter obire oportet Ecclesiæ Ministros: adeo ut necessum sit horum negligentiam aliorum, non vocatorum, privatos cogentium greges, suppleri industria. Sic verò quum neglecti officii non obscure accusentur Ecclesiæ Ministri, non possunt non ejusmodi attentata in Ministerii vergere opprobrium: cujus tamen honori & existimationi sic est velificandum, ne quid detrimenti patiatur, aut incidat in contemptum plebis, novitatis studio publicis sacris privata prælaturæ, aut non vocatos in majori habituræ æstimatione & veneratione, quàm gregis pastores legitimè & vocatos & ordinatos.

LVI. Et verum si est quod fertur, S. Scripturæ expositiones, absq; Interpretum suscipi adminiculo & subsidio, & illius sensum expectari à peculiari S. Spiritus infusione, *Enthusiastici* aliquid sapiunt molimina ista. Quod tamen rotundè imputare illis non audeo, siquidem horum, ut clancularias ita suspectas congregationes, ne unquam frequentavi; atq; hinc quid rerum illi gerant, quàm manu dextrane sinistrave Scripturæ sensum eruere conentur, judicare nequeo. Hoc tamen compertum habemus, quod omnes qui sese in legitima & tam fundata clavis Scripturæ possessione esse autumant, ut toties quoties referare eam valeant, vel qui secundum extraordinariam Divinam revelationem dicam an revelationis imaginationem, S. Scripturæ sensum metiuntur,

tur, gravissimorum probatissimorumque Interpretum sudores, naso supendant adunco.

LVII. Est quidem S. Scriptura sui ipsius interpes, & *Lucerna pedibus nostris*, atque *in iis quæ apertè in eâ posita sunt, inveniuntur illa omnia, quæ continent fidem moresque vivendi*, secundum S. Augustinum, Lib. II de Doctr. Christ. Cap. VI; occurrunt nihilominus in eadem *obscuriora*, quod de Epistolis Pauli Petrus Priori Epistola versu 16, affirmavit. Quia verò talia altioris sunt indaginis & intellectu adeò difficilia, ut circa illa legentis intellectus cessaret, & sese expedire haud facile valeat, ideò *ad obscuriores locutiones illustrandas de manifestioribus sumenda sunt exempla, ut certarum sententiarum testimonia dubitationem de incertis auferant*: sicut idem Augustinus loco citato.

Scriptura
commen-
datio In-
terpretis

LIIX. Verùm hoc quoque quum non sit cuiusvis, & Scripturam per Scripturam interpretari haud valeant, nisi in Scriptura probè versati, non est negligenda illorum opera virorum, quorum ingenia continua & indefessa Scripturæ lectione & scrutatione sunt subacta. Horum autem laborem, qui alto supercilio despiciunt, & obscura illustrantis Spiritus præstolantur revelationes, oppidò falluntur. Non enim sicut olim Paulus Evangelii scientiam accepit in Arabia, non ab homine edoctus, sed ex revelatione Jesu Christi, ita, sive ad eundem modum præter ordinariam Verbi revelationem, per extraordinariam peculiari modo illabentem, eminentem & gloriosam aliquam revelationem, nos quoque hodiè accipimus. Opus potius est, industria, non quidem ad fidem ipsam acquirendam (quod dixisse B. Parentem meum, olim sparsit calumniam, scripto Apologetico vernaculo D. Wellero opposito Num. XVII conculcata) sed ad peritiam fidei è S. Scripturâ hauriendam. Religioso huic negotio omnem possibilem,

fibilem, quanta ab humanâ proficisci potest industriâ, impendens operam, non destituitur quidem S. Spiritus gratia, quæ meditationi Verbi Divini semper est conjuncta, & efficaciter apud meditantem operatur, nec tamen novis extraordinariis revelationibus, quarum ipsa Scriptura vel sit expers, vel quæ Scripturæ *duriciâ* manifestent genitumque sensum notum faciant, augetur vel illuminatur, sicut Saulus insueta revelatione est auctus & illuminatus. Ita videlicet ipse ad Galatas, 1, 11. *Notum vobis facio, fratres, Evangelium prædicatum à me, non esse secundum hominem. Neq. enim ego ab homine id accepi, neq. edoctus sum, sed patefaciente mihi Jesu Christo.* Verum huic *patefactioni* obstande videtur familiaritas & quotidiana conversatio cum Anania, qui haut neglexerit Sauli Baptizandi catechisationem. Ad motum hoc dubium respondet Barthol. Petrus Lintrensis: *Voluit Dominus Paulum ab Ecclesiâ per ministerium Ananiæ, accipere catechesin seu rudimentariam institutionem, tam super credenda quàm super agenda. — At mysteria & penitiora quæq. Christianæ fidei & Religionis, quæ illum, ut Apostolus Christi esset, scire oportebat, edoctus fuit à Domino immediatè per revelationem. Voluit nimirum ita illum Deus facere æqualis auctoritatis cum Petro & aliis Apostolis, qui Christum in terris versantem audierant docentem.* Ista Lintrensis, sed facere equidem mallet cum illis, qui ista de integra & consummata fidei ante susceptum Baptismum per Christum facta revelatione accepta volunt; ne Ananias imperfectum Christianum baptizasse videatur. Quantò verò efficacior & penetrantior ipsius Christi fuit catechisatio, tantò expeditius exiguo Baptismum antegresso temporis spatio brevique manu, confici potuit negotium. Non tamen displicet appensa conjectura, causam attinens propter quam Deus sic & non aliter voluerit in fide erudiri Saulum.

Saulus ab ipso Christo fidem edoctus.

Sicut verò hodie Christianorum nemo, *equalis auctoritatis cum Petro & aliis Apostolis* est futurus, ita etiam non est quod immediatas à Christo, quales illis obtigerunt, expectemus revelationes, vel mediante S. Scriptura factarum, immediatè à S. Spiritu profectas captemus explanationes.

Sauli conversio miraculosa.

LIX. Alia igitur quum fuerit Sauli miraculosè conversi conditio, alia sit hodiernorum Christi fidelium, non est quod sicut ille *non contulit cum carne & sanguine* Gal. I, 16, ita etiam nos cum eruditioribus & peritioribus Scripturæ Interpretibus conferre detrectemus. Non est quod hos sic aversemur, sicut Saulus sub conversionis suæ initium *aversatus est Hierosolymas*, & qui ibi *ante eum fuerunt Apostolos*, ne quid ab his didicisse videretur, sed omnibus constaret sola extraordinaria revelatione Jesu Christi edoctum Apostolicum munus eum obire. Non est quod cum Saulo in *Arabiam*, Apostolis & Scripturæ Interpretibus *desertam*, aut cum Piëtistis in obscuritatis latebras descendamus, expectantes revelationis gratiam talem qualis Saulo ad prædicandum & Apostolatus munus immediatè vocato, immediatè etiam obrigit.

LX. Quod si autem omnes privatae & domesticæ categorisationes sunt illicitæ, *quid futurum de domesticis pietatis officiis?* Interdictum illa velle tantum abest, ut quotidiana esse optaremus. Etenim quisquis intra familiæ suæ terminos sese cohibet, & ad pietatem commonefacit atque quantum in se est, extimulat domesticos, non colligit cætus separatos, siquidem illud faciens, non est separatus ab Ecclesia loci, sed ipse omnesque ejus familiares, partes sunt Ecclesiam istam integrantes.

De Ecclesiæ domesticis?

LXI. Participant quidem paucorum capitum, intra angustos familiarum limites subsistentia Collegia, Ecclesiæ nomen,

nomen, & fit *Domestica Ecclesia* etiam in Scriptura mentio. Nempè Rom. XVI, 3 & 4, Ecclesia quæ in domo *Aquila & Priscæ* conjugum fuit commemoratur: quorum domestica Ecclesiæ Paulus iterum meminit I Cor. XVI, 19: sicut & ejus quæ in *Nimphæ domo* fuit Ecclesia I Thes. IV, 15: item ejus quæ fuit in *domo Philemeni*, ad Philem. I, 2. Ex hisce verò liquet, Ecclesiæ nomine Paulum generaliter significare voluisse, omnem fidelium quamvis exiguam & privatam, vel unius tantum domus congregationem; juxta quod Dominus ait Matth. XII, *Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum*. Ratio autem quod Apostolica loquendi consuetudine societas domestica Ecclesiæ appellationem est indepta, non est alia quàm quod res similes, consimilibus constantes, uno eodemque nomine, quod & parti & toto competat, nominantur. Sic & gutta aquæ & oceanus est & nominatur aqua. Quamvis verò domestica societas, Ecclesiæ nomine veniat, non tamen est de corpore Ecclesiæ amplioris, vel civitatis vel regionis, truncata, sed ad eam reducitur, & est pars eam integrans. Hoc verò de fanaticorum, per non vocatos ad coacta ac clandestina conventicula concurrente multitudine, prædicari non potest.

LII. Domesticarum Ecclesiarum instar fuisse videtur apud Judæos *ἡ ἀσπὴ* sive Cænacula, quorum Act. I, 13 Lucas meminit, quando discipulos post exaltationem Christi ad dextram Dei Patris, à monte Oliveti in Hierusalem reverbos *εἰς τὸ ἀσπεῖον* in Cænaculum ascendisse dicit. Hujusmodi Cænaculis instructæ erant Judæorum ædes, nullis profanis usibus patentia, vel oratoriorum domesticorum vicem suppleantia in quibus convenientes domesticam repræsentant Ecclesiam. Conveniebant autem istuc

ἡ ἀσπὴ
Cænacu-
la.

stus loci ad præstandum Deo cultum; ad orandum; ad deponendum usque ad sepulturam mortuos, sicut de *Dorcade* Act. IX, 37 legimus; ad celebrandum Pascha, Marci XIV. 15: *Et ipse vobis demonstrabit ἀνάλογον Cœnaculum grande stratum.* De Cœnaculis seu Oratoriis illis Judæorum *Johannes Pearsonius* Cestriensis in Angliâ Episcopus Lectione prima in Acta Num. VII: *Erant, inquit, privata illa ἑστῶτα loca à Judæis semper sacris usibus destinata, saltem ex quo Daniel Propheta ascendisse in Cœnaculum ad orandum dicitur: καὶ αἱ Ἰουδαὶ ἀναγυῖναι αὐτῷ ἐν τῇς ὑπερῶν κατὰ τὴν ἱερουσαλὴμ: ut & Sara filia Reguelis dicitur, descendisse ἐν τῇ ὑπερῶν, ubi oraverat. Unde Judæi Sapientes suos appellabant Filios Cœnaculi.* Ista Pearsonius Lectionibus superiori anno editis.

LXIII. Verum Domesticis Ecclesiis præjudicium creare videtur, quod nihilo minus hæ, quàm ista confluentium multitudo, legitimè vocatis & ordinatis destituantur ministris: quod non magis hæ quàm illa, habeat Episcopos seu gubernatores, qui societati domesticæ auctoritate publica sint præfecti. In omni enim Ecclesia aliquem esse oportet præfectum seu præsidem, cui reliqui obtemperent, tanquam sacrorum gubernatori & directori. Is autem quum legitimè vocatus esse debeat, Ecclesias quoque domesticas hujusmodi legitimè vocatis præsulibus non magis, dixeris, gaudere quàm illum promiscuè confluentium gregem. Sed dudum nodum hunc solvit, atque domesticarum Ecclesiarum causam egit *S. Augustinus* Tractu II in Johannem, ubi unumquemque *Patrem familias* ecclesiasticum & Episcopale munus quodammodo implere affirmat. *Unusquisque inquit, Pater familias, agnoscat paternum affectum suæ familiæ se debere. Pro Christo & pro vita æterna suos omnes admoneat, doceat, hortetur, corripiat, impendat benevolentiam, exerceat disciplinam: ita in domo*
sua

sua Ecclesiasticum & quodammodo Episcopale implebit officium, ministrans Christo, ut in æternum sit cum ipso.

LXII. A privatis & domesticis pietatis officiis, progredior ad privata exercitia Academica, qualia sunt Collegia privata Theologica, vel dogmatica, vel controversiarum vel Exegetica, in Academiis usitatissima. De his, inquam, vel etiam illis, quæ sub specioso Biblicorum encomio à novis Pietistis, quos vocant, non sine novitatis studiosæ juventutis applausu frequentari fama fert, quid dicendum? Numquid etiam illa clandestinis, seu privatis illicitis conventiculis sunt accensenda, & pro talibus habenda? In antecessum expendendum & considerandum hic est, quod Forum Theologicum attinentia Collegia privata, in Academiis celebrantur vel à Theologici Ordinis membris, vel aliis non quidem officio Theologis, sed Theologiæ cultoribus. *Si prius* tunc administrantur talia Collegia per eos quorum officii ratio hoc postulat, qui ad Theologiam in Academia docendam sunt vocati. Sunt igitur talia privata Collegia Theologica conventus legitimi, inter illicita conventicula haud quaquam redigenda. *Si posterius*, tunc ejusmodi privatorum exercitiorum administratio, directioni Theologiæ Facultatis subest & ab ea pendet. Hujus videlicet est prospicere, ne cum aurei temporis jactura inutilia minusve Auditoribus profutura doceantur; hujus est orthodoxiæ sollicitè intendere, & cavere ne sub pietatis involucro superstitio sese infuet, neve enthusiastica vanitas incautis obrepat. Facultas igitur si consenserit & permiserit, licita & legitima erunt talia Collegia. Haud quaquam autem est consensura, nisi prius de profitentis & docentis peritia Theologica, de docendi dexteritate, & orthodoxia imprimis abundè constiterit. Constare autem de iis omnibus non potest, nisi prævia inquisitione

E e

tione

Pietista.

tione. Hac verò suscepta, experturi fortè sunt, in tanta aliquos sapientiæ opinione esse, ut posse hos credatur & credant ipsi, quod non potuerunt horum vel majores vel præceptores: quippè qui primi animadverterint, Studia Theologica tractandi rationem hæcenus in Academiis adhibitam minus esse rectam, minus expeditam. Biblicas exhortationes nec Professores Theologiæ Ordinarios, nec Ministerium loci universum, ad pietatis praxin paril dirigere dexteritate quàm dirigant ipsi. Philosophiam & Disputationum exercitia, injicere ad Scripturam vestinantibus remoram, adeoque avocandos à talibus esse Theologiæ studiosos & retrahendos. Nihil opus esse ratione recta ut secundum eam Scripturæ interpretatio reguletur, i.e. conformiter ad rectæ, rationis dictamen Scripturæ dictorum suscipiatur expositio. Sola linguarum Hebrææ & Græcæ peritia, nullo negotio rem confici omnem. At verò nihil in Facultates Academiarum Theologicas; nihil in veneranda Ministeria; nihil in Philosophiam; nihil in nobilissimam Disputandi peritiam; nihil in rectam rationem, quæ Deum ipsum habet auctorem, dici poterat magis contumeliosum, quàm ista sunt dicta. Verum autem si dixerint qui ista dixerunt, non magis Professores quàm Ministerii membra, officium fecerint, vel minus fecerint dextrè. Philosophi & controversiarum Disputatores, Relegatione fuerint mulctandi, mittendique in exilium. Ejurata recta ratione, cum stupore illius fuerit commutandus usus.

LXIII. Hoc verò est, summa vertere imis. Ab omnibus orthodoxis Theologis creditum hæcenus est, non pugnare Philosophiam cum Theologia, non intercedere inter hanc & rectam rationem luctam: aut si fortè refractarii, subjici nescii, & *efferentes se adversus cognitionem*

tionem Dei, commenti fuerint aliquam contrarietatem, non esse illam veram sed saltem apparentem. *Ullum principium lumine naturæ notum, aut conclusionem ex eo legitime & bona consequentia deductam, cum veritate de Christo revelata pugnare eivæ contradicere, falsum esse* affirmat B. D. Georgius Calixtus in Exposit. Literali II Corinth. X. Porro si vera veræ Religionis nota est, quod nihil nisi rectæ rationi ex assè quadrans tradatur per eam, oportet Christianam Religionem rationi rectæ & sanæ menti vel esse conformem, vel non esse veram Religionem. Si Christiana Religio rationi rectæ & sanæ est conformis, non potest hæc illi, aut illa huic contrariari: non potest Scriptura docere aliquid quod in rectæ rationis principia impingat illisve contradicat; adeoque è Religionis negotiis & textus Biblici interpretatione, haud quaquam fuerit excludenda. Attamen captivare iubemur, seu *captivum ducere omnem intellectum*, cogitationes, consilia & rationis acumen, *ad obediendum Christo*. Sed quem intellectum, quam rationem? Certè non aliam quàm à Paulo ibidem loci indigitatam; nempe quæ *esset sese & extollat ad versus cognitionem Dei*, & propter insolentiam istam, quod insurgit adversus Christum, refrenanda est atq; coercenda. Hæc ipsa verò *captivitatis* vox, vi sua involvit & supponit impugnationem & rebellionem, siquidem rebellantes vincti ducuntur in captivitatem. Sana autem & recta ratio Christo non fit rebellis, adeoque in captivitatem non est redigenda: non est de Theologiæ medio tollendus rectæ rationis usus, sed rectè ad Scripturæ intelligentiam applicandus. *Non enim rationis usus prorsus tollitur in mysteriorum Divinorum cognitione, aliàs cum brutis ageretur, sed tanquam captiva ducitur, ne pro suo lubitu evagari aut dominari possit in rebus fidei, sed fundamentis Scripturæ ita con-*

E e 2

vinci-

214 DE PHILOSOPHIÆ ET LINGUARUM IN TH. USU.
*vincitur, ut se Christo per Scripturam loquenti submittat, se-
que divitias mysteriorum Dei assequi non posse fateatur.*
Verba sunt B. D. Frid. Balduini in hujus loci Analyfi &
Explicatione.

LXIV. Est præterea iste quoque egregius rectæ ra-
tionis & huic nixæ Philosophiæ in Theologia usus, quod,
quamvis nullum mysterium è hujus principiis deduci &
probari possit, sufficientia tamen sint ipsa illa principia ad
intellectum extollentem sese adversus cognitionem Dei re-
darguendum, & demonstrandum, quod in Scriptura re-
velatorum nihil pugnet cum sanæ rationis principiis: ar-
gumentis videlicet per eadem principia, è quibus apparen-
tes struuntur antilogiæ, solutis. Avertendum igitur de
Theologia fuerit, rectæ rationis non usus, sed abusus.

LXV. Neque etiam Linguarum Græcæ & Hebrææ
notitiæ circa Scripturæ lectionem usus & necessitas, scien-
tiarum realiumque disciplinarum necessitati creat præjudi-
cium. Non ideo quod linguarum peritia multum juvat
Scripturæ interpretem, Philosophia est abdicanda. Utræ-
que potius & Philologia & Philosophia, sicut utraque The-
ologiæ ancillatur, ad hanc est applicanda, neutra sperniat
insuper haberi debet. Bonæ literæ ita sunt commendandæ,
ne Disciplinæ reales vituperentur, damnentur aut exo-
sæ reddantur. Pessimè verò sibi met ipsis consulunt, qui duo-
bus oculis uti quum possint, alterutro sua sibi sponte se
privant, quod uno uti malint.

LXVI. Cæterum quid tandem faciendum, in Uni-
versitatum studia, vel lentè & gradatim sese insinuante, vel
irrupente ejusmodi *ἀναζία*? Nunquid connivendum, aut
dissimulando tolerandum quod mutare est nefas, aut quæ
demum adhibenda remedia? Haud longe equidem puto
illa

illa esse petenda, accersenda potius è scriniis cujusque loci publicis, sive archivis.

LXVII. Quibus in aliis Universitatibus privilegiis & Statutis gaudeant Facultates Theologicæ equidem ignoro. Ordini Theologico in Illustri Julia data, præsens negotium tangentia & atinentia Statuta, ita habent:

1. *Nemo in Theologia sine consensu Decani Facultatis Theologicæ, aut legat privatim aut Disputet.*

2. *Decanus consultationi adhibeat eum Professore cujus Lectionem alter privatim proponere constituerit, ubi sic decernat, ne publicæ professioni privata præjudicet.*

3. *Nemini collegium privatum aperire concedat Decanus, qui non prius Eruditionem & scientiam suam Professoribus Theologis probaverit.*

4. *Singulis jus Collegii petentibus proponatur liber aliquis ex Corpore Doctrinæ Julio continens Controversiarum declarationem, de quibus lectis & maturè consideratis, Decano, in præsentia Collegarum querenti, respondeat.*

5. *Publicis statutis de Lectionum fine & ordine, etiam privati se accommodare jubentur, neq; liceat ipsis in publicos Professores aut eorum labores, quicquam contumeliosè dicere vel scribere.*

LXIX. His sanctionibus & Statutis Academiæ Juliæ Facultatem Theologicam munitum voluerunt Serenissimi illius Nutricii. Et vix dubium esse potest, quin aliarum Academiarum Studiis Theologicis æquè sollicitè sit prospectum cautumque ne vel redivivus quidam Somme-rus aliquid Socinianæ luis affricet, neve crypto-Enthusiasmus, vel sub novorum Pietistarum, vel Tremulorum Quakeros Angli quos vocant, quibus quakem tremere significat, pallio latens, clanculum & subdolè sese insinuet.

LXIX. De reliquo suppleant adducta Statuta vicem responsi, cujus expectatio Benevolum Lectorem tenuit. Etenim si illa violare nefas est, Collegia per quæ violantur, digniori loco haberi non merentur, quam habendi sunt Statutorum Legumq; violatores. Judicent nunc alii, adhæreatne privatis, adversus Statutorum sanctiones susceptis Collegiis, aliqua ea polluens *avopía*, an potius legitimorum instar sint celebranda tolerandave,?

*Separatio
Activa
necessaria*

LXX. Revertimur nunc ad distinctionem Separationis Activæ & Passivæ. De Activæ & quidem temeraria, actum est, supra. Præter hanc est alia *Separatio Activa* non temeraria sed *Necessaria* quando inevitabili imposita necessitate exilium eligere quam vel conscientiam violare, vel tormenta mortemque subire malunt illi qui pristinæ communioni renunciant, & talem quærunt Ecclesiam, in qua & vita & conscientia collocetur in tuto. Quotquot verò necessitate adacti sese separant, & ab una Christianorum parte transeunt ad aliam, ad Ecclesiam jam tum vel constitutam, vel ad constituendam transeunt: hi condunt Ecclesiam novam, atque ideò *Heresiarchæ*, illi *Apostatæ*, vulgari loquendi usu dici consueverunt. Quæritur autem, An tales sint, & ex re & vero ita denominentur? Priorem *Heresiarchæ* nomenclaturam quod attinet, nititur illa falsa hypothesis, nempe quod in Schismate sit hæresis, & quod omnis schismaticus sit hæreticus. Hanc substernentes Pontificii, B. Lutherum & omnes necessariæ Reformationis auctores, Hæresiarcharum instar traducunt. Verum hujus hypotheseos falsitas SS. Hieronymi & Augustini suffragiis luculenter est demonstrata; quippe qui inter schisma & hæresin notabilè ponunt discrimen. Secundum hos igitur si schisma hæresi vacat, quomodo aut quo jure *heresiarchæ* dici merentur, qui necessitate

Heresiarchæ,

tate insuperabili adacti, sese ab Ecclesia, sordibus pertinaciter adhærentibus inquinata, segregant; exeuntes autem (quum ea quam deseruerunt meliorem purioremve nullibi inveniunt gentium) novam moliuntur & condunt? *Novam*, inquam, moliri & condere, siquidem Ecclesia, quæ eam deturpantibus sordibus prius erat obsita, illis deterfis novam & sereniorẽ induit faciem, sic ut ad pristinam comparata *nova* appareat & esse videatur, quamvis quo ad doctrinæ fundamentalis substantiam, sit & maneat eadem quæ erat prius.

LXXI. Quæ in thesi huc usque sunt dicta, si ad hypothesein revocentur, atque ad Reformationis negotium applicentur, manifestum fiet, quàm atroci cum injuria, Pontificii *B. Lutherum* omnibus paginis *Hæresiarcham* proclamant atque ceu talem traducant, quum tamen horum aliquid quod Hæresiarcham facit, in pium Virum haud cadat. Etenim Schisma, in quo hæresis non est, non fecit ipse, sed fecit Pontifex Romanus, fecit ejus Curia, fecerunt omnes quorum officii erat, indicatos & monstratos abusus abrogare, emendanda emendare. Si ille qui expellitur, qui fugatus fugit, malitiosæ desertionis reus non est, in isto cettè reatu haud erit ille, qui sicuri noluit, sicut Joh. Hus & Hieronymus Pragensis sunt combusti: sicut libros suos Romæ exustos est compertus. Nec ullo suo meritò novæ conditæ Ecclesiæ insimulatur, qui abdicatis novitatibus & abufibus ad pristinam eam redegit faciem, siquidem nova censerì haud potest, quæ novitatibus semotis, antiqua retinet, & ad pristinam revertitur sinceritatem. Si tamen redintegratio ista novatio esse debet, vitio verti non poterit, quod quum eâ quâ ejiciebatur, purior, inquinante omnia circum circa Papatu, non obtingeret, novam, ad antiquam redactam integritatem & perfectionem condit.

condit. Etenim si Ecclesiæ nostræ fides cum B. Luthero esset nata, à catholicâ & Apostolicâ fide discrepans, mortalium essemus miserrimi. Quia verò non est recens nata, sequitur, nostram Ecclesiam, quo ad fidei quam profitetur substantiam, Pontificiâ nihilo esse juniorem: intuitu novitatum antiquitati ignotarum, quas fidei substantiæ illa superinduxit, nostra esse recentior; quia talis qualis hodie est Pontificia, ab antiquo non fuit, ad pristinam comparata, est illa nova.

*Apostata
sc.*

LXXII. Venio nunc ad alterum quæstionis membrum: *Utrum illi qui ab una Christianorum parte transeunt ad aliam, ex re & vero dicantur Apostatæ?* Existimaverim equidem, pro latiori strictiorive vocis, significatione, Apostatæ denominationem, transfugæ, ab una Christianorum parte transilienti ad aliam, vel rectè vel perperam applicari. Etenim si in propria & stricta significatione *apostasie* sumatur vox, qua illa defectionem à verâ Christianâ Religione notat, sicut *Julianus* Imperator apostata est factus: *Ebion, Cerinthus, Photinus, Arius, Socinus* & hujus furfuris alii apostatæ sunt, tunc perperam & immeritò apostatæ dicuntur illi, qui ab una Christianorum parte transeunt ad aliam. Etenim si quis hujusmodi faciat divortium, Ecclesiam quidem mutat, Religionem tamen non mutat. Non fit de non-Christiano, Christianus, sed fuit non minus ante mutatam stationem Christianus, quàm est factus post mutationem susceptam. Sunt videlicet quatuor saltem in universo terrarum orbe Religiones: Christiana, Judaica, Muhammedana & Idololatriæ sive Pagana. Quintam Naturalem, quæ ductum luminis naturæ & rectæ rationis sequitur, nunc non attendimus, quia esse quidem illa potest, actu tamen non existit, siquidem in naturaliter de Deo ejusque cultu cognitis, utpote insufficientibus, nemo acquiescit. Vel si sint fortè aliqui non optimi sensus

Phil o

Philosophi, qui in naturaliter notis acquiescere velint, non tamen gaudent publico Religionis exercitio, adeoque cum memoratis Religionibus in comparationem venire nequeunt. Quod si verò universim non nisi quatuor sunt Religionēs, non potest de Christiano verè (accuratè loqui si velimus) affirmari, quod Religionem mutaverit, si non vel ad unam trium quæ tantum supersunt transferit, vel in hæreticorum (qui non veri sed nomine tenus sunt Christiani) castra migraverit.

LXXIII. Intra hos igitur terminos quum subsistant, totius orbis Religionēs, & quamvis uni & soli veræ Christianæ Religioni nulla sit communio cum reliquis, alia tamen Ecclesiarum veram Christianam religionem profitentiam, communionem quod attinet est ratio. Inter has enim quantumvis emerfis schismatibus, sublata sit actualis communio Sacramentalis, manet tamen actualis communio in una primariorum mysteriorum fide, quàm inter Christianam & reliquas indicatas Religionēs nulla omnino sit communio, neque ejusdem fidei, neque Sacramentalis, neque quo ad mutuam caritatem, qualis inter Christianos omnes & singulos esse debebat.

LXXIV. Istis ita expensis, probare equidem non possum, passim receptam consuetudinem, per quam ab Ecclesiâ in qua nati & educati sunt divortium facientes, & ad aliam earum quæ in Sacro Romano Imperio hodie tolerantur, transilientes, *Religionem mutasse* dicuntur; & ut mutatae Religionis documentum edant conspicuum, *Fidei Confessiones* promulgant, tam interdum acerbis, tam in Ecclesiam, cujus communionem deserunt iniquas, tantum pristinae communionis odium præferentes, ac si antea ab omni Christianæ veritatis agnitione extorres, de non Christianis facti sint Christiani. Ecquid enim Theutonice declamatoribus istis familiarius, quàm ut illa quæ S.

Ff

Paulus

Paulus II. Corint. VI, 14 & seq. de Fidelibus & Infidelibus, de Christianorum & Idololatrarum consortio atque idolothytarum communione dixit, ad Christianas Ecclesias circa Religionis negotia dissidentes & schismate distractas, applicent? Pauli exhortatio ita habet: *Neducatis, jugum i.e. impari jugo copulemini cum incredulis: quod enim consortium iustitiæ cum iniustitiâ? aut quæ communicio luci cum tenebris? aut quæ concordia Christo cum Belial? aut quæ pars fidelicum infideli? Aut quid convenit templo Dei, cum simulacris?* Vivebant Corinthi inter Christianos etiam gentiles & Idololatras numero satis magno. Commonefacit igitur & exhortatur Paulus Corinthios suos, ne nimia gentilium uterentur conversatione, imprimis ut ab illis ad convivia & epulandum invitati, ab idolothytis abstinerent. Tribus istis antithetis quibus orationem suam exornat, quantum Christiana religio ab Ethnica differat, indicium facere voluit. Non adhibebo ex interpretibus saltem non innumerabilibus, alium quam unum Wittebergensem B. D. *Friedericum Balduinum*. Nulla, inquit secundum Paulum, *participatio iustitiæ cum iniquitate: Luci cum tenebris: Christo cum Belial. Iustitia, lux & Christus, è cælo est: iniquitas, tenebræ, Belial ex inferno. Quemadmodum ergo inter cælum & infernum, nulla potest esse communicio, ita nec inter religionem Christianam & Ethnicam.* Hæc verò si ad Ecclesias Christianas, schismate ab invicem discerptas rectè applicantur, inter has discrimen intercedere oportet tale, quale existit inter veram Christianam religionem, & inter Ethnicam vel idololatricam superstitionem: quod hætenus tamen vulgatæ *Conciones Revocatoriæ* persuadere mihi non potuerunt, persuasuræ non sunt ullis aliis quibus incipit sanum.

LXXV. Alii ab extremis istis sese quidem temperant,

rant, quo tamen sint animo & adfectu erga Ecclesiam quam præcipitanter deseruerunt, testantur Fidei Confessiones, in detestationem agnitæ prius & probatæ doctrinæ, asserentes illa etiam dogmata, quæ ne quidem ab omnibus ejus partis cui sese associarunt, recipiuntur Theologis. Et permittunt quandoque Illustres etiam personæ, ut horum nomine vulgentur vel fidei confessiones, vel alia in eos detorta scripta, quos sub prætextu anxietatis conscientiæ dudum firmato defectionis decreto, nimis sero in consilium vocarunt. Ut taceam nunc alia notoria exempla, luculento documento esse potest, *Epistola Peremptoria*, anno hujus Seculi LIV in lucem protrusa; cujus Auctor Celsissimi Principis Dn. Ernesti Hassiæ Landgravii excelsi nominis, in majus Celsitudinis Ejus quam Calixtini nominis opprobrium est abusus.

LXXVI. Sed quo me rapiunt à scopo digressiones? Indicium factum est superius Apostasiæ propriè strictèque dictæ, conspicuæ in deflectione à Christianâ solâ verâ Religione ad Religionem vel Infidelium, vel ad Ecclesiam malignatium hæreticorum. Atque ista est propriè dicta summi gradus apostasia. Quod si verò in latiori significatione *Apostasiæ vox* accipiat, potest illa accommodari ad mutationem quamcunque. Sic *Apostatare* dicuntur Monachi, quando facto voto Clero adstricti, cucullum exunt, atque ad vitam revertuntur secularem. *Audor Brevilogii* apostasiam in tribus consistere affirmat; *Primò quidem in demissione fidei Christianæ: Secundò in demissione habitus religionis: Tertiò, in demissione tonsuræ clericalis.* Prima significatio apostasiæ est in summo quidem gradu talis: attamen vel in alterutra vel utraq; significatione si summatur, est acceptio vocabuli minus propria & nimis lata, ad quam si extendatur apostasiæ vox, transfugæ Apo-

*Apostasia
latitudo.*

222 DE EXCOMMUNICATIS ET ABSTENTIS.
statis citra injuriam aggregabuntur. Etenim si mutatio habitus, statusque vitæ clericalis cum civili, apostasian efficit, multò magis in consuetæ communionis mutatione, aliqua apostasias imago vel umbra erit conspicua. Atque ista occasione *separationis activæ*, quando aliquis actu sese à consuetæ communionē separat, nuncio missō Ecclesiæ in qua natus est & educatus, transit ad aliam cujus membrum aliàs nunquam fuit, & invetæ hætenus communionis fit particeps.

*Separatio
Passiva
justa.*

LXXVII. *Separatio autem passiva* tunc obtingit, quando aliquis communionē privatur, de Ecclesiæ gremio excutitur & pellitur. Fit autem hoc dupliciter: vel justis de causis, vel per violentiam & iniquè. Justè fit, quando Ecclesia aliqua particularis universa refractarium aliquod membrum, vel peccatorem obstinatum & impœnitentem, scandala continuantem, vel hæreticum pertinacem parva magnave excommunicatione, unanimi consensu excommunicat,

LXXIIX. Sic excommunicati, *Abstenti* dicebantur, & *Abstinere* idem erat quod excommunicare. Istæ verò voces passim apud *S. Cyprianum* occurrunt, & quidem usque adeò frequenter, ut ei propriæ esse videantur. Epist. XXXVIII. de Felicissimo scribit: *Accipiat sententiam quam prior dixit, ut ABSTENTUM se à nobis, sciat.* Et iterum Epist. hanc proximè sequente: *ABSTINUIMUS* communicatione Felicissimum, & Augendum; item Repostum de extorribus, & Irenem Rutilorum, & Paulam sarcinatricem; quod ex annotatione mea scire debuistis. Item abstinuimus Sopbronymum, &c. Significat verò *Abstinere*, excommunicationem, sive simpliciter sine appposito efferatur, sive cum appposito; sicut facit Cyprianus quando Felicissimum & alios *Abstinuisse* communicatione dicit. Veruntamen *Abstenti*

stenti videntur illi tantum dicti qui non magna sed parva saltem excommunicatione, atque sic ad tempus fuerunt excommunicati, quibus licitum esset, ut ubi acta seria poenitentia satisfacissent, ad pristinam revertentur communionem, quod anathematizatis & satanae traditis, difficulter & raro obtingebat.

LXXIX. Talis vero sive *Abstentio* sive *Excommunicatio* revera erat *separatio passiva*, & quidem *iusta*: quia non immerito sed iustis de causis, acriori censura & poena Ecclesiastica in delinquentes est animadversum. Non autem talis separatio passiva schisma parit, quia Ecclesia iure sibi competente utens, non intendit facere schisma, sed abstentum in viam, ad delicti agnitionem & poenitentiam reducere allaborat. Si tamen forte contigerit, ut induratum abstenti peius in inpoenitentia perseveraverit, atque vel haereticis vel schismaticis sese associaverit, factum hoc fuisset, praeter excommunicantium intentionem, & evenerit mere per accidens.

LXXX. *Iniusta separatio passiva* est, quando aliqui *Separatio recte & modeste* de abrogandis abusibus, *admonentes super-* *Passiva*
be & fastidiosè contemnuntur & repelluntur: quod necassa- *Iniusta.*
ria Reformationis auctoribus obtigisse fatetur *Georgius Cassander* Consult. Art. VII. Debent autem *admonitiones* probè esse fundatae, debet non nisi æquum & iustum esse quod petitur. Sic, quando superiori Seculo Majores nostri, administrationem & participationem S. Eucharistiae Sacramenti, non mutilatam sed integram, institutioni Christi, quae praecepti vim habet, conformem postularunt, propudiosam Indulgentiarum, una cum illis ipsis abusibus, (de quibus August. Confessio in Art. de abusibus mutatis, quod eorum *tantum pauci* fuerint *omissi*, protestatur) abrogationem flagitarunt, nil nisi de quo probè fuerunt funda-

224 DE SEPARATIONE PASSIVA INJUSTA,
 ti, nihil quod indignum, nihil quod iniquum, sed quod
 æquum justumque esset postularunt. Hos manifestos
 quosdam abusus accrius reprehendentes, Pontifex Romanus
 ad quem tales causæ, utpote tunc competentem judicem,
 deferrebantur, cujusque officii erat, gravamina audire, at-
 que abusus pro re nata velemendare vel abrogare, hos, in-
 quam, audivisse, horumve querelis aliquem dedisse locum,
 vel de emendatione cogitasse, aut emendandi spem fecisse
 tantum abest, ut Leo rugiens omnisque Clerus inani quo-
 dam fastu Ecclesiasticæ potestatis inflatus, bene & justè mo-
 nentes, superbe & fastidiosè contemserit & repulerit. His
 itaque, non nobis, judice Georgio Cassandro, præcipua causa
 hujus calamitatis & distractionis Ecclesiæ fuerit assignanda.
 Non exiverunt igitur de Ecclesia Romano-Catholica cujus
 fuerunt membra Majores nostri, non deseruerunt pristinam
 stationem, sed Injusta separatione passiva sunt separati:
 pulsi sunt, ejeti sunt de Ecclesia & profligati. De qua vio-
 lentia passaque iniqua separatione, B. D. Gerhardt justam
 querelam paulo ante audivimus. Judicet nunc penes
 quem judicandi est facultas, judicet orbis universus, in
 quem operati factique scœdum schismatis crimen re-
 dundet.

LXXXI. Nihil nunc dicam de prius adductis à schisma-
 tis culpa absolventibus rationibus; nihil de homicidarum
 crudelitate, in quorum communione manere & perennare
 non licuisset, siquidem vivere inter illos non licet qui vi-
 vere non permittunt: hoc saltem dico, quantumvis abs-
 que omni crudeli ista persecutione si fuisset, non tamen
 in communione Ecclesiæ Romanæ perennare potuisset.
 Quia nempè cum Ecclesia, in qua manifesti & palpabiles
 abusus invaluerant & regnabant, illæsa conscientia com-
 municare haud poterant. Quia spretis omnibus seriis ad-
 moniti-

DE FORMALITER ET MATERIAL. SCHISMATICIS. 225
monitionibus & obtestationibus, nulla relinquebatur
emendationis spes. Et quia, quod familiam ducebat, cum
illis qui S. Eucharistiæ Sacramentum dimidia vel altera sui
parte, mutilabant, de eodem consecrato pane simul & jun-
ctim edere non poterant, si quidem conscientiam salvam &
Deum propitium habere voluerunt illi, qui non aliter quàm
ipse Servator instituit, admistrandam intelligebant. Separa-
tione igitur opus, & exeundum de Babylone fuit. Talis
verò *Separatio Activa* quidem est, sed non temeraria, ve-
rùm *Necessaria*, qualis facti schismatis crimen & reatum
non incurrit, sed reciprocatur in illos, qui separandi ne-
cessitatem imposuerunt.

LXXXII. Cæterùm quantumvis operati seu facti
schismatis culpam, isto quo duximus modo, à nobis amo-
liri, & in adversarios revolvere possimus, nihilominus ta-
men quodammodo schismatis crimini obnoxii manere
videbimur, eò quod *vivamus in schismate* i. e. in aliquâ
Christianorum parte seu Ecclesiâ, quæ actu cum aliâ Chri-
stianorum parte non communicat, sed propter sublatam
actualem communionem Sacramenti, schismate ab eâ est
divulsa. Cum sublata enim actuali communionem Sacra-
menti, tam arctè copulatur Schisma, ut ubicunq; genti-
um non est actualis communio Sacramenti Eucharistiæ, ibi
sit schisma. Sed non est nobis actualis communio Sacra-
menti Eucharistiæ, cum Græcis seu Orientalibus, non cum
Romano catholicis, non cum Reformatis, ergò sumus &
vivimus in schismate, ergò sumus Schismatici. Verùm
observandum aliud esse, *vivere in schismate*, aliud, *esse*
schismaticum. Si in schismate vivere sit schismaticum esse,
tunc omnes Christiani schismatici fuerint: omnes enim in
schismate, i. e. in parte aliquâ ab aliis divisâ degunt. Sed
hæc est acceptio vocabuli minus propria & nimis lata.
Fortè

Materialiter Schismatici.

Formaliter Schismatici.

Fortè non inconvenienter adhibebitur hîc distinctio inter schismaticum qui vel *materialiter* vel *formaliter* sit talis. Materialiter Schismatici fuerint, qui vivunt quidem in schismate attamen non suâ culpâ; qui non dederunt schismati causam; qui nec alunt illud nec foveant; remoram & impedimenta, tollere illud conantibus, objiciunt nulla, sed abori desiderant, & ut aboleatur omnem movent lapidem, operamque abolendo locant possibilem. Ex adverso, Formaliter, strictè & propriè Schismatici erunt, qui contrariis delectantur & vacaverint studiis: qui schismati causam præbuerint & fomentum; qui aboleri illud non desideraverint; qui commoda & emolumenta propria, publicæ tranquillitati præferentes, remoram & impedimenta, tollere conantibus, ne tollatur objecerint.

LXXXIII. Hujus culpæ rei & formaliter schismatici erunt illi, qui restaurandæ pacis & concordie Ecclesiasticæ studium, Syncretismi nomenclatura infamant; pacificos Syncretistarum, Samaritanorum, Atheistarum & nescio quibus non monstrosis & terribilibus nominibus flagellant. Item qui pacis Consultores, in medium consulentes, ne audire quidem sustinent; qui grandi paradoxo occupati, huic fini susceptas atque in eum collimantes, citraque aliter sentientium præjudiciū in medium propositas meditationes, à diabolo suggestas & inspiratas esse criminantur. Qui pacem sectantes ejusque flagranter cupidos, *Dei filios*, instar *filiorum diaboli*, à quo hauserint pacis consilia, trahunt.

LXXXIV. Cæterum jam tūm in primis purioribusque Seculis, non tam accuratam & perfectam doctrinarum Theologiam attinentium fuisse harmoniam, ut omnes omnino Patres unanimiter consenserint in omnia & singula, sed dissenserint hi ab illis, alii ab aliis, tam est manifestum,

sum, ut negare non possit, nisi in antiquitate hospes. Interim & toleratæ sunt privatæ quorundam sententiæ, fundamentum fidei non attinentes, procul omni odio fraterno, procul Shismate, non cessantibus quamvis aliorum contradictionibus, non quidem illicitis, si non peccent in excessu, si amorem potius & caritatem, quàm latens sub pectore odium sapiant.

LXXXV. Dissimulare tamen non licet, meliorum quoque Seculorum Episcopos quandoque exorbitasse, atque vel humana aliqua imbecillitate fractos vel patrium studium (quod animos è statu suo dimovere solet) superatos ulterius esse progressos quàm par erat & decuisset. Nempè Seculo post exhibitum mundi Servatorem altero nondum evoluto, *Victor Romanus Episcopus* propter nudam circa Pascha dissensum, eos qui Asiaticis Ecclesiis præerant Episcopos anathemate ferire, atque eo ipso hæreseos stigma inurere iis non est veritus. Istam vero Victoris præcipitiam & temeritatem probasse reliquos Episcopos tantum abest, ut non tantùm Asiatici, anathematis ictum iniquè ferentes, vehementius contradixerint, sed etiam reliqui in Occidente Episcopi, non magis Victoris arrogantiam, quàm Asiaticam Pascha celebrandi consuetudinem probaverint, sed illicita Victoris attentata severe reprehenderint. Reigestæ memoriam conservavit *Eusebius* Histor. Ecclesiast. Lib. V. Cap. XXIV,

LXXXVI. Atque sic satis quidem maturè (malo crediderim omine) de Romanâ Sede, anathematum eruperint fulmina. Frustra autem unius Victoris nulla imitatione dignum exemplum, ad probandam antiquioris Ecclesiæ praxin adducitur, siquidem venerabile Episcoporum collegium non traxit in facinoris consortium, displicentiam non obscurè testantibus reliquis. Non igitur

Circa Pascha dissensus.

ad illaudabile illius exemplum, sed potius ad moderationum imitationem, res hodie quoque in Ecclesia geri debeant. Etenim ut privata quorundam sensa & opiniones, conjecturis fundamentisve haud firmis nixæ, fundamentum tamen fidei inconcussum relinquentes, tolerantur potius, quàm exsecrentur vel anathematizentur, ipsa æquitatis & Christianæ caritatis lex postulat.

*Dissensus
inter Col-
legas.*

LXXXVII. Fieri enim vix potest, aut certe difficulter potest, ut in omnia consentiant omnes. Nempe contingit quandoq; ut unius, satis quamvis angustii membra, in diversas & discrepantes eant sententias. Præsertim si quæstiones juxta fidei substantiam emergentes, ventilentur difficiliores, tunc eligit probatque quisq; quod visum sibi fuerit probabilius. Nec tamen aliter statuentes, & rectius illis fortè sentientes, propter talem dissensum violare debent aut rumpere Christianæ caritatis vinculum. Non debent alii alios anathematizare, turbare Ecclesiæ quietem, dissolvere unionem, schisma facere vel excitare.

LXXXIX. Non vereor rem domestico declarare exemplo, siquidem quæ alioqui sunt notoria, dissimulari ne quidem ab iis possunt, qui vel maximè occultare velent. Notorium autem est phrasi ista Ecclesiastica, *Bona opera sunt necessaria ad salutem*, securè esse usum B. D. *Conradum Horneium*, eò quod & æquipollentes in S. Scriptura extare, nec aliter hanc quàm illas intelligendam, atque ideò sensum eam admittere (exclusa efficientis causæ necessitate) non incommodum, optimè novisset. Abstinent autem ab eadem phrasi B. D. *Georgius Calixtus*, eò quod eam apud Nōstrates exosam esse, atque Romano-Catholicos electitia à Deo non mandata opera, Divinitus præceptis admiscere sciret. Maluit igitur cum Scriptura loqui, & dicere, studium pietatis, integritatis vitæ,

vitæ, uno verbo *sanctimonie*, tam esse necessarium ad reapse aliquando obtinendum possessionem hæreditatis vitæ æternæ, quàm certò contrarium impietatis studium, à possessionis istius occupatione excludat, Deumque videre prohibeat. Quamvis verò utriusque sententia eodem recidat, & rem ipsam si spectemus, nulla inter utrosque extiterit discordia, circa modum tamen loquendi emerfit dissensus, plenum consensum tollens, siquidem ad hunc requiritur etiam in phrasium usurpatione harmonia.

LXXXIX. Amplius est, quod pium Horneium ea occupavit tenuitque sententia, Dominum & Servatorem nostrum Jesum Christum secundum carnem, esse Filium Dei non adoptivum, sed naturalem. Prodidit videlicet & professus est hanc suam sententiam Disputationum Theologicarum Parte II Disputat. I, Sect. III. Num. XL, ubi, postquam de duplici Christi sanctitate prolixè disseruisset, in ista definit verba: *Sicut non per adoptionem, ut nos, sed per nativitatem est Dei filius, ita à nativitate quoque ipsa, imò etiam conceptione sanctus erat.* Dissensit Calixtus nec dissimulavit dissensum. Nempe ante annos quadraginta & septem nunc elapsos, hujus Seculi XLIII, in Festo Nativitatis Domini, adhuc inter mortales superstitè Horneio, Programma publicavit satis amplum, quo controversiam num Christus secundum carnem sit Filius Dei naturalis vel adoptivus excussit, & Romanum Pontificem Hadrianum primum, malè definiisse convicit. Definierat autem Hadrianus; *Christum esse Filium Dei naturalem non adoptivum*; quin ad extrema raptus, hæreseos damnavit hanc Thesin, *Christus secundum carnem non est filius Dei naturalis, sed adoptivus.*

XC. Dissenserunt utique ab invicem pacificæ Juliæ Theologi collegiali amicitia conjunctissimi. Nec tamen

propter hunc illumve dissensum, natæ inter utrosq; Collegas sunt simultates, minus multò ruptum mutuæ Christianæ charitatis vinculum. Dissensit nimirum B. Calixtus, citra aliter sentientis vel opprobrium vel injuriam. Non more Pontificio sicut Hadrianus I hæreseos diversum sentientem damnavit. Satis potius modestè sic declaravit mentem: *Dico probabiliorē sententiā eorum, qui docuerunt Christum secundum carnem, non esse Filium Dei naturalem, sed adoptivum: imò ausim dicere veram: quamvis eā super re cum nemine ferram contentionis velim reciprocare.* Hoc autem ideò dico, quia video argumenta contra illam sententiā invalida esse, & à dissentientibus solvi; quæ verò pro illa militant, præcipuè quæ à naturâ & intrinsecâ ratione filiationis & adoptionis ducuntur, nec soluta esse, nec solvi posse. In exemplum adducta ista sunt huic fini, ut manifestum fiat, dissensum circa Religionis capita, quorum determinatio non simpliciter ad salutem est necessaria, tolerantiam invenire inter Theologos moderatos, qui controversias ita tractant ne caritatis obliviscantur, qui nullo contendendi rixandive laborant pruritu, qui Schismata sic averfantur, ut excitando nullam sint præbituri assam, emergenti nullum adminiculum, invalescenti nullum foementum. Quàm diu autem fulminans Roma anathemata fibrare non est desitura, tam diu etiam schismata desinere & cessare haud poterunt, ipsa potius, si ita pergatur, futura est irreconciliabilis.

*Causa
Schismata
efficientes.*

XCI. Ad Reformationis historiam conversi eamque intuentis oculis *Schismatum Causæ* illud efficientes statim sese ingerunt. Illarum videlicet aliæ sunt Remotiores, aliæ Propinquiores. *Causæ Remotiores* non tam ad faciendum schisma quàm ad urgendam Reformationem i. e. mutationem in melius, exstimulantes, erant variæ.

Multa

Multa videlicet *abominanda*, quæ in *sanctam sedem* irrepfisse, & *aliquot jam annis* in ea regnare ipse Hadrianus VI. P. Rom. agnovit: nempe *abusus in spiritualibus excessus in mandatis*, & reliqua in *perversum mutata*. Inter ista tamen Indulgentiæ eminebant, è Curiâ Romanâ cum *omni alio malo*, fatente Hadriano, *procedentes*, hanc ditantes superstitionumque loculos evacuantes. Absque his si fuisset, forte de tentanda Reformatione, nondum suscepta vel tam seriò tantaque cum contentione agitata fuissent consilia. Reformationi illæ quidem præbuerunt ansam, æst non faciendo Schismati causam sufficientem; siquidem bene potuisset indulgentiarum scandali plena nundinatio cum aliis abusibus abrogari, nullo interim facto schismate. Inter facti igitur schismatis, occasiones potius quam causas referre eas malumus.

XCII. *Causæ* schisma efficientes *Proximæ*, sunt conscientias vulnerantes corruptelæ, ejusdem actualis communionis continuationem ex se & sua natura dirimentes. Etenim quod ficest comparatum, ut actuali Ecclesiæ membrorum communioni repugnet, illud eandem actualem communionem ejusdemque continuationem ex se & sua natura dirimit. Sed ita comparatæ fuerunt sanctissimi altaris Sacramenti ossa & medullam penetrantes corruptelæ, ut actuali Ecclesiæ membrorum communioni repugnarent: Sanctissimi utique altaris Sacramenti ossa & medullam penetrantes corruptelæ, eandem actualem communionem Sacramenti ejusdemque communionis continuationem ex se & suâ naturâ dirimerunt. Corruptelæ istæ nemini non sunt notæ, & in antegressis commemoratæ, ut actum essemus acturi suscepta illarum repetitione.

XCIII. Diræ Pontificum Romanorum persecutiones, capitis suplicia, cedes, vivicomburia, & si quid tormentorum

rum est crudelius, non tam fuere schismatis causæ quàm ejus effectus : quippè quæ schisma factum exceperunt & illud sunt sublequutæ. Quamvis etiam naturam efficientis causæ hoc induant respectu, quod effecit ista tyrannis, ut corruptelas agnoscentibus, fuerit exeundum ab iis inter quos, emendationem si postularent, vivere non licebat, sed dira morte erat moriundum.

XCIV. Postquam verò causæ schisma efficientes in considerationem sunt vocatæ, de harum remotione foret cogitandum, dispiciendumque de remediis quibus adhibitis, exitiale cum Ecclesiam lacerans, tum Rempublicam misere affligens Schisma, tolli, in partes distracta Christi membra, restaurata actuali communione *Reuniri*, vel (si nimium hoc fortè videatur) *Christiana Tolerantia*, non obstante schismate, sanciri & restaurari possit. Verum quum pia in medium consulentium intentio, in transversum sit rapta & detorta, atque in re præclara infausti successus à pluribus culpentur quàm laudentur, satius fuerit ἀπίχου, quàm laborare in cassum, ne, diuturna continuatione obfirmato Schismati, cum periculo novi, consultum ivisse videamur.

XCV. Interim tamen non illicitum fuerit, mihi minimum vitio verti non poterit, si suo loco prudentiorumque judicio nunc relictis rationibus vel suadentibus, vel urgentibus & cogentibus, demonstravero intra quos terminos Calixtinum consilium subsisterit : ut qui audire nolunt quæ ille citra omne rectius sentientium præjudicium suggessit consilia, audiant minimum qualia non suggesserit, & quid non fecerit. Et quidem maximè opus est protestatione ista, siquidem à nonnullis obtorto collo rapitur ultra terminos quos transgressus est nunquam. Ego verò indicium factururus inter quos ille substi-

subsisterit limites, implevisse mihi videbor, in jure naturæ fundatum officium, iniquè imputata amoliundi, & purgandi à talibus quæ non sunt cogitata unquam viris, quorum ora beata contabuerunt ἀναλύσει. Nemini certè non integrum relinquitur dicere, *Non feci*. Rem autem istam omnem, haud difficulter confecero, ubi quantum inter schismate divulсорum *Reunionem*, atque inter eorundem *Tolerantiam*, & inter hanc, variarumque *Religionum Miscellam*, intercedat discriminis explicavero.

XCVI. REUNIO multò futura est difficilior quàm mutua Christiana Tolerantia. Supponit videlicet illa actualem communionis Sacramenti altaris restaurationem. Hac enim obtenta, sublato schismate Reunientur demum Ecclesiæ hætenus distractæ. De possibilitate autem tanti tam ardui negotii judicium facturis, dispendendum prius fuerit, utrum obstaculorum, actualem communionem Sacramenti altaris, ei que nixam Reunionem impredientium, remotio sit possibilis. Hujus remotiois possibilitas, ubi evicta vel in actum deducta fuerit, ipsam Reunionem nulla morabitur impossibilitas. Sublata videlicet causa schisma efficiente, tolletur ipsum quoque schisma, strataque erit via, quâ ad restaurandum pristinam unionem tendatur.

XCVII. Verùm sicut obstaculorum remotio *moraliter est impossibilis*, ita quoque *Reunionem* moralis premit imò opprimit impossibilitas. Hæc igitur quum optanda magis quàm speranda sit, nunquam hujus causam egit, nunquam eam intendit, pacis & tranquillitatis Ecclesiasticæ flagranter quamvis cupidus Consultor noster. Subsisterunt potius consilia ejus intra mutuam Christianam TOLERANTIAM, ultra quam nunquam est progressus. Nempè faciliorem planioremque viam ingredi, quàm per salebro-

falebrofam infuperabilibus difficultatibus obſitam incedere maluit.

XCIIX. Chriſtianam Tolerantiam, inquam, obtentu eſſe faciliorem, quàm ſit Reunio. Ratio eſt, quod non ſicut hæc ita etiam illa ſupponit omnium impedimentorum obſtaculorumve remotionem, ſed locum eſt inventura, nondum quamvis ſublato vel diſſenſu vel ſchiſmate, & obtineri illa poterit, quantumvis errores à parte adverſa necdum ſint agniti nec ei exempti. Unde in ſeſe ſpectata Tolerantia ſimpliciter non eſt impoſſibilis.

XCIX. Notanter dico, *ſimpliciter* non eſſe Tolerantiam illam *impoſſibilem*: quamvis fortè conſideratis omnibus circumſtantiis, *moralis* aliqua ſeſe exerat *impoſſibilitas*. Aſt ſic non *in ſeſe ſpectatur*, ſed cum illis quæ hanc comitantur circumſtantiis. Inquirenti igitur, utrum Calixtina optima & pia intentione ſuggeſta Pacis Conſilia, fini obtinendo ſint idonea & ſufficientia, an potiùs ad praxin dirigi inepta, atque ſic animo agitata Tolerantia ſimpliciter ſit impoſſibilis? In iſta, inquam, inquirenti, diſtinctè eſſe reſpondendum. Nempè *ſi in ſeſe ſpectentur* conſilia iſta, eſſe illa (in tuto collocata veritate fundamentali) haud periculofa, concordia parandæ inſtaurandæque errantium Chriſtianorum mutuæ tolerantia apta & ſufficientia. Quod autem ad praxin dirigi & executioni hæcenus mandari non poterunt, à cauſis eſſe accidentariis & externis. Nempè per hominum variam, perversam & pertinacem, interdum ambicioſam quoque indolem, fieri illud huc uſque non potuiſſe. Ut autem obicem objicientes homines, vel non exiſtant, vel non ſint tales quales eos eſſe diximus, pius Conſultor præſtare nec potuit nec debuit.

C. Quod

C. Quod si igitur non nudè in se spectetur Consilium illud, sed in considerationem quoque vocentur omnes *circumstantiæ*, personæ præsertim in litigiosi hujus Seculi theatrò concurrentes, sine quibus tamen negotium confici nequit, tunc omnem, dixerim, felicitis eventus spem decollare, imò *moraliter esse impossibile*, ut finis intentus obtineatur. Quorsumcunque enim me verto, pacis invenio inimicos: & sic muros Iliacos peccatur intra & extra, ut mirum non sit, etiam acerrimos pacis Consultores despondere animum. Quandoquidem igitur præsens ætas hoc supplicii debere videtur, ut sana consilia respuat, sepulta illa maneant cum suis auctoribus, donec imminentem fortè feliciorē posteritatem, tandem capiat aut pacis studium aut pugnandi tœdium.

CI. Ad ea denique à quibus B. Calixtus quàm longissimè fuit remotus, quæ animo agitallet tantum abest, ut ab iis planè abhorruerit, VARIARUM quoque RELIGIONUM MISCELLA pertinet. Quid verò monstrali *Miscella* ista? Reducitur illa ad *Syncretismum Samaritanum*, situm in mutua partium circa Religionem dissidentium tùm *remissione*, tùm *indulgentia* sive *concessione*. Nempè ut *velut in foro Politico, partes transigentes*, jam hæc, jam illa, cedit aliquid, & de suo quasi jure aliquid remittit, ita etiam in foro Theologico circa Religionis negotia transigentes, modo hi modo illi, jam *Lutheranis*, jam *Pontificiis*, jam *Calvinianis*, jam *Socinianis*, jam *Remonstratibus*, aliquid in fidei dogmatibus concedant. Proh Deum atque hominum fidem, quale hinc proditurum Religionis monstrum! Faciliorem crediderim ignis & aquæ, quàm istarum Religionum *miscellam*: non prius hæc quàm ista conciliabuntur. Et tamen usque adeo impudens est calumnia, ut effutire non sit verita, B. D. Calixto magnopere com-

Hh

menda-

mendam *Christianam Tolerantiam*, ejusmodi *Religionum Miscellam* in sinu gerere. Quandoquidem verò de Tolerantiæ, (quam unam & solam animo seriò agitavit Calixtus,) patrocinio sum protestatus, & demonstrationem ejus, quid pius Vir non docuerit, quo usque consilia ejus non sint progressa, tantum susceperim; ostendendum mihi nunc erit, nullum Christianæ Tolerantiæ cum Religionum Miscella esse commercium, & spectrum illud B. Calixto neque vigilanti visum esse unquam, neque dormienti in somnio comparuisse.

CII. Sed haud difficilis futura est spectri hujus anatomicæ, quia ossibus caret & nervis. Si tamen in phantastico corpore quærendi articuli, horum instar erunt, *Fora* ibi commemorata & ad invicem comparata. Ad ista itaque prima fuerit applicanda encheiresis.

CIII. Harmoniam & convenientiam inter utraque *Fora* Ecclesiasticum & Civile, sitam esse oportet, in paritate vel *Personarum* vel *Causarum*. *Personæ* *Forum Civile* constituentes sunt Judices, ad quos pertinet causarum cognitio & judicatio, imperium obsequii non sub ratione veri sed justitiae, vi coactiva munitum, quâ compellant obsequi nescios: in quorum manu gladius est materialis, jus vitæ & necis. Judiciis autem Ecclesiasticis personisq; huic foro præfectorum, horum nihil competit. Non sicut Judices illi hi quoque in jus vocatos ad obsequium cogunt vel compellunt. Non est in horum manu materialis sed spiritualis gladius, quo non interimunt, non occidunt, sed contumaces & refractarios tradunt *satanæ ad interitum carnis, ut spiritus saluus sit in die illo Domini Jesu*; I Cor. V, 5.

CIV. *Causæ ad forum Politicum pertinentes*, res concernunt in societatis civilis positas commercio, ubi æqui & iniqui, justitiae & injustitiae habenda ratio. In Ecclesiastico foro
una

una & sola veritas venit in considerationem. Non attendo autem nunc ad causas mixtas, ad utrumque forum, certo respectu, pertinentes; quales sunt causæ connubiales, matrimoniales, divortii atq; his similes aliæ. Respicio potius ad causas Religionis veritatem attinentes, de cujus veritate *remissionem*, seu dispensationem aliquam postulat *Religionum Miscellæ* chimera.

CV. Quantum verò ad *remissionem*, *cessionem* seu indulgentiam attinet, locum illa in *Foro & Judicio Civili* quidem invenit, quando de meo & tuo litigatur, vel jus injuriato in injuriantem competens, ventilatur. In ejusmodi coram Civili Judicio pendentibus & agitatis causis, nulla lege vetitum est, quin pars læsa à quâ stat justitia causæ, de competente sibi jure Christiano erga proximum mota affectu, aliquid remittat, quin imò quantò plus remiserit, tantò plus merebitur laudis. Si verò jure suo uti, & remittere nolit, expectanda est sententia Judicis, cui obsequium si pars gravata præstare detrectet, animadverti in illam & cogi potest. Ad *Personas* in Foro Civili concurrentes pertinent quoque *Actores & Rei*. Sed de his non magis nunc sumus solliciti quàm de *Advocatis*, qui & ipsi in isto foro sunt occupatissimi, & quandoque lites è libris ferunt, processus trahentes in diem, ut vitæ suæ finem prius interdum videant litigantes, quàm litigiorum exitum.

CVI. In *Foro Ecclesiastico* in quo Sanctæ Religionis negotia & dogmata tractantur, neque justineque injusti sed veri & falsi habetur ratio. Et debet sancta *Veritas* magis reverenter haberi quàm ut ab ea agnita aliquid *remittere*, vel aliquid ei adversum concedere præsumamus. Nullam Veritas admittit dispensationem. Nihil adversus eam licet indulgere, cum nomine in hujus præjudicium con-

nivere. Simulatio vel dissimulatio è summis & imis veritatis subfelliis manet exclusa. Ratio est evidens : quia nempe in VERITATEM nulli mortalium quicquam est juris. Si nullum hominibus in Veritatem competit jus, quomodo possunt illi de eâ *aliquid remittere*, vel una pars alteri, in agnitæ veritatis præjudicium *aliquid cedere*? i. e. ad conciliandam sibi partem adversam, in ejus gratiam *concedere* quod dogma aliquod, cujus veritatem comperitam habuerim, sit falsum : vel iterum aliud dogma de cujus falsitate in conscientia sim convictus, tanquam verum probare & amplecti. Vel si *cedere* condescendentia æquipollere volunt, rotundè equidem pronuncio, in negotiis veritatem attinentibus, non dicam unguem, sed ne hilum quidem latum condescendendum esse vel connivendum.

CVII. Est enim *Religionis Veritas* Divinæ auctoritatis, quippè quæ Deum habet auctorem, atque vel constituit Fidei fundamentum, vel juxta illud emergit & excrefcit. Non ab hujus sed illius notitiâ & ejus quod agnitum est fide, æterna hominum salus est quidem suspensa, nec tamen de hac magis quàm de illa, si agnita & comperta mihi fuerit, *aliquid remittere aut cedere* licet : non licet de ea dispensare ; non licet connivere cum aliis qui in discrimen eam vocant : non licet agnitam dissimulare : non licet simulare ac si veri loco habeam, quod falsum esse novi. Istis nec in summis nec in imis subfelliis locum dari dixi : quod quantũ ad ima veritatis subfelliâ, de veritate non fundamentali, è cujus notitia vel agnitione æterna salus præcisè non pendeat, intellectum volo. Quantumvis enim non de alia, quàm tali qualem dixi, moveatur quæstio, & in utramque illa decidatur partem, atque ex utraq; alterutram eligere jubear, haud mihi fuerit licitum decisionem
 „ amplecti & profiteri, quam falsam esse persuasus fuerim, &
 „ rejicere

rejicere ac damnare eam, quam noverim esse veram: (hoc verò facere oportet eos qui de veritate *aliquid remittunt aut cedunt*) non quidem quod à tali decisione Deus salutem suspenderit, aut absque illà cognitâ & admisiâ, neminem servari velit, sed quod hominem adeò improbum, ut reluctante conscientia falsa laudet, vera culpet & explodat, ferre nequeat, gratia verò sua & beatitudine, dignare planè nolit. Ergo talis salute excidet non propter errorem intellectus, sed propter pravitatem voluntatis. Totidem sunt verba B. Parentis mei, quæ leguntur sub Epicriseos ad Colloquium Thoruniense initium Num. V. Ista verò Epicrisi quum ultra annos XLIV lucem viderit, atque iniquè accusantium manibus sit trita, saltem non obstupui ubi intellexi, esse inter Theologos qui laxam adeò gerant conscientiam, ut neque Deum omniscium, neque homines ista perspectum habentes veriti, effutire sunt ausi, meditatam esse Calixtum investumve ivisse talem *Religionum Miscelam*, per quam pii viri principia vel evertantur, vel per hæc *Miscellam* illam funditus everti sit necessum.

CLIX. Crediderim equidem permutasse bonum Virum cum *Tolerantia Approbationem*, atque illam admittenti, hanc tribuisse. Quasi verò dogmata, de quibus quod falsa sint nobis constat, in aliis, in quorum oculis vera illa apparent, *toleramus*, eo quoque ipso *approbamus*. Toleramus errantem, non probamus errorem: & error, quem toleramus in errante, per tolerantiam istam non vindicatur in veritatem. Possunt certè multa citra condemnationem proximi, tolerari, quæ non possunt probari. Et etiamsi talia falsitatis sint damnanda, non tamen illi, qui latens illud falsum per humanam aliquam imbecillitatem non agnoscunt, sic sunt damnandi, ut propter *ἀβυσσον* talem æterno deoveantur exitio.

CIX. Quandoquidem igitur neque de eo quod æquum, neque de eo quod iustum injustumve est, sed de eo quod *verum* est, in foro disquiritur Theologico, ideo non sicut iusti agnitio & submissio imperatur, ita etiam veri acceptio vel agnitio imperari, sed doceri & demonstrari debet. Et quia veritas nullius tribunalis maiestatisve subest imperio, de veritate vel remittere aliquid, vel falsum pro vero asserere, nemini est integrum, sed quanti quisque æstimat favorem Numinis, tam sedulo ei cavendum, ne studia partium, vel sua compendia, vel micans quoddam lucrum, vel spem ampliarum dignitatum, cognitæ veritati (etiamsi illa non sit fundamentalis, sed quæstionem saltem aliquam juxta fundamentum enatam concernat) anteponat, atque sic veritatem sollicitanti *aliquid concedat*. Ista B.D. Georgii Calixti constans & abundè passim declarata sententia, quomodo cum *Religionum Miscellæ* definitione, (per quam non sine facta veritati vi, de eâ aliquid est vel *remittendum* vel adversus eandem *aliquid concedendum*) conciliari, vel quâ saltem verisimilitudine pius Vir in suspensionem vel factæ vel agitæ *Religionum Miscellæ* rapi possit, equidem non video: hoc potius nullo admoto perspicillo video, eum qui talia in vulgus sparsit, impudenter esse mentitum.

CX. Reliquum est ut videamus quibus, per definitionem Religionum miscellæ, aliquid cedendum vel remittendum statuat definitor. *Jam Lutheranis, ait, jam Pontificiis, jam Calvinianis, jam SOGINIANIS, jam REMONSTRANTIBUS aliquid in fidei dogmatibus conceditur.* Tres priores quamvis per pacificationem publicam, in Sacro Romano Imperio, exclusis omnibus aliis tolerentur, & publico gaudeant Religionis exercitio, neutra tamen pars, alterutri, *aliquid in fidei dogmatibus concedere potest, quam*
diu

diu apud animum suum persuasa & sibi certa fuerit, horum quod concedi debebat aliquid in veritatem impingere. Sed quæ Definitorem dementia cepit, quod modo dictis, etiam damnatos hæreticos *Socinianos & Remonstrantes* comites dare, atque eo ipso nudam prius nominatorum tolerantiam suadentes, insimulare est ausus, quod illi, etiam posteriores in consortium priorum adsciscere voluerint.

CXI. Qui *Religionum Miscellam* meditantur & moluntur, secundum horum intentionem hoc erit agendum, ut intercedente plurium Religionum mixtura, diversæ consentent & coeant in unum. Quod si verò tres priores sic misceri vel uniri sunt inhabiles, quod demonstratum dedi; multo magis inhabiles erunt in consortium adscitæ duæ posteriores. Etenim falsa fundamentum fidei subruens Socinianorum & Remonstrantium Religio, cum vera Christiana non magis conciliari potest, quam duo contradictoria simul possunt esse vera, vel ignis & aquæ iniri conjugium. Et, si talem *diversarum Religionum miscellam*, possibilem esse fecerimus, nasceretur inde & proditura esset non Religio, sed Religionis monstrum. Per Viri igitur fidem & antiquam nostram amicitiam, inter vivos adhuc superstitem, obtestatus sum, velit indicium facere loci, quo vel beati Præceptores nostri *jam Sociniani jam Remonstrantibus aliquid in fidei dogmatibus concedendum esse* statuerint, statuerimus nosmet ipsi. Ut ut verò miserè se torferit, horum nihil evicit, imò nihil in medium tulit quod speciem saltem veri haberet.

CXII. Interim quum talia publicè prostant, & iteratis prelis, quasi probè gesta, recudantur, pertinere illa existimavi ad demonstrationem eorum quæ Pacis Ecclesiasticæ Consultor consultissimus, non docuit, sed docuisse eum commenta est calumnia, & in vulgus sparsit impudentia

pudentia. Ducentium verò in concordia^e viam consilio-
rum nec commemorationem nec defensionem nunc me
susceptum initio occupavi. Si adeò exosum est apud Pa-
cis hostes nomen Calixti, ut ab animo diffidia & odia de-
testante, & concordia^e flagranter cupido profecta consilia,
audire non sustineant, audiant alios, idem saxum volventes.
Audiant inter alios, etiam *Thomam Schmith* Ecclesiæ An-
glicanæ Presbyterum, qui ante triennium *Miscellanea* ali-
qua, quæ ΕΙΣΗΓΗΓΗ, *de causis remediisq; diffidiorum*, or-
bem Christianum hodie affligentium Exercitatio Theo-
logicam terminat, publicavit. Substravit ille fundamenta
à Paternis non abludentia, & argumenta adhihet, nostris sic
similia, ac si esset illa mutuatus. Contingit videlicet quan-
doque, ut aliquis ingrediatur viam, non ductus ab alio, cui
dudum illa est calcata atque trita.

CXIII. Misereatur tandem Pater misericordiarum,
Ecclesiæ suæ miserè laceratæ, & remedia applicet ipse,
quæ pacis Consultores, applicare vel suggerere sal-
tem prohibentur. Interim fini obtinendo media non in-
idonea ejus, qui *pacem sectatus est cum omnibus, & sanctio-
niam sine qua nemo videbit Dominum*, relinquantur in me-
dio, donec fortè appropinquaverit felicior posteritas, quæ
sana consilia non respuat, & vel tunc moderatis viri
meditationibus suis honor suumque pre-
cium constet.!

Σὺν τῷ Θεῷ.

PARS TERTIA.

DE

POENIS HÆRETICORVM

Annus nunc agitur, Benevole Lector, supra
 decimum octavus, quod JOHANNES CON-
 RADVS Eadey Saltzlibenballensis, meus
 tunc Auditor & discipulus impiger atq; solers,
 de hoc argumento Disputationem Theologicam è discursibus
 meis publicis exceptam adornavit, atq; publicè cum insigni
 Auditorum applausu, defendit. Post illa Belgium, Gal-
 liam, Italiamq; adiit: peregrinationes istas, ad maturi-
 tatem deductis studiis Theologicis, profuturas sibi ratus:
 sicut nec adspernandum itinerum istorum fructum hausit,
 & in patriam redux secum assportavit, mactatus tandem
 magnifico exantlati laboris premio. Nempè ante annos
 non aded multos, dirigente Divina providentia, & cle-
 mentissimè decernente Serenissimo & Potentissimo Brande-
 burgico Electore, Domino FRIDERICO WILHEL-
 MO, gloriosæ & immortalis memoriæ Principe, Cænobio prope
 Magdeburgum Bergensi Abbas est datus, ritu sollenni mo-
 remajorum, introductus & investitus. Quo usq; offi-
 cium

cium hoc gessit, ordinavit Conventum. Juxta hanc enatam Nobilis & primaria Ducatus Magdeburgici juventutis Scholam auxit atq; exornavit. Edificia, ut commodior esset habitatio, ampliavit. Atq; omnia ista, non unius anni molimina, uno aggressus impetu, procul omni cunctatione tam impigrè tam sollicitè tantaq; cum festinatione perfecit, ut præsagire videretur animus, non diu inter mortales se fore superstitem. Visum videlicet est summo vitæ mortisq; arbitro, in flore ætatis è caducâ & mortali hac vita, meliore dignum, ad perennè & in æternum non desituræ possessionem, evocare. Meditabatur ille, quum adhuc inter mortales esset superstes, Disputationis hujus suæ interandam editionem, quod exempla dudum essent distracta & desiderarentur ab amicis. Visum igitur mihi est opportunum, præbensa hac quæ modò sese offert occasione, post Viri pia fata, adimplere vota, quorum ipse, inopina quidem beata tamen morte præventus, compos fieri haud potuit. Mihi verò edendi jus præ aliis competere existimaui, tum quod mea ista essent, è differentis ore excepta, tum ut studiosa juvenus, ad præclarè à meo tunc discipulo gestorum, exstimularetur imitationem. Sublimam igitur istar vocavi, passim emendavi, auxi & locupletavi. Quod haud iniquè interpretaturos confido eos omnes, qui cogitationes posteriores meliores quandoque esse prioribus, norunt & intelligunt. His in antecessum præmissis, succedant ipsa de Pænis Hæreticorum Commentaria.

Proe-

Proœmium.

QUàm procul à more majorum per aliquot secula recesserint Pontificii, & in quantam tyrannidem degeneraverit piorum Veterum in censendis Hæreticis æquitas, si non aliunde certè vel ex solis crudelibus eos, quos pro talibus reputant, macerandi ausu patescit. Quousque enim processerit Pontificum Curiaque Romanæ sævities, excitatae ab illis in Ecclesia & Republica Christiana tragœdiæ abundè testantur, & cruore irriguis spectaculis plena sunt Reformationem antegressa eandemque subsequuta tempora. Alexander scilicet ejus nominis tertius, Episcopus Romanus, ubi Anno ccc lxxix in Concilio Lateranensi aqua & igni Waldensibus, qui etiam Leonistæ sive pauperes de Lugduno & Albionenses dicebantur, interdixisset, ad arma in eos capeffenda his incitat & accendit verbis: *Eos, inquit, qui ardore fidei ad eos expugnandum, laborem justum assumerint, sicut eos qui sepulcrum Dominicum visitant, sub Ecclesia defen-*

defensione recipimus. Hujus vestigia legit Innocentius itidem tertius, cui visum, ut eos quos *Verbi Dei gladius putare non poterat* — *materialis gladius penitus amputaret*, teste Vincentio Bellocensi Speculi Historici lib. xxx cap. iv. Bellum igitur in Albienſes Gallia incolas movit, & in eo militantes *cruce signavit*, atque sic sacrum habuit. Sacrae videlicet exſequutores tyrannidis *cruce signare* visum est conveniens; non quidem quod crucem, ut Christi imitatores, portarent; sed quod ita sicut Agnus Dei, innocentiae exemplar, in eam est actus & sceleratis manibus mactatus, ipsi quoque ad innocuos & innocentes, in crucem actum mactatumque exirent. Egregiam quoque operam, in saeva occupanda laniena, Pontifici suo navavit *Dominicus*, Praedicatorum sub idem tempus instituti Ordinis Autor eaque obtinuit, ut Ordo ab ipso nomen sortitus confirmaretur, atque ei in posterum *Inquisitionis haereticae pravitatis*, ut vocant, committeretur, ipseque tandem Divorum adscriberetur catalogo. Quo privilegio etiamnum in Italia, Hispania aliisque Pontificem R. adorantibus Regnis & Ditionibus gaudent Dominicani, in carnificina facienda solertes. Immanem igitur istam Pont-

Pontificum, etiam in Christi membra sævienti-
um furorem, Johannis Hussi & Hieronymi
Pragensis, infami flammâ exustorum, aliorum-
que multorum millium sanguis, in supremo retri-
butionis die accusabit. Eorum, inquam, sanguis,
qui vel in bellis sub religionis prætextu illatis, vel
in Lanienâ Parisiensi occubuerunt, vel alioqui vi
fraudève è viventium medio sunt sublati. Ista
verò sanguinis effusio primitivæ Ecclesiæ praxi
planè adversatur; siquidem ex Eusebii, Socratis &
reliquorum historia compertum habemus, sub
nascentis Ecclesiæ initia, nullâ seculari potestate
pollentibus sed Ethnicorum Cæsarum imperio
parentibus Christianis, ullo Hæreticos exilio aut
supplicio afficere haud licuisse; refractarios tamen
pertinaciamque opposcentes ab omni consortio,
quod reliquum & integrum ejus ætatis Christia-
nis erat, exclusos, excommunicationis poenâ, quæ
inter Ecclesiasticas est gravissima, fuisse affectos.
Quamvis verò post Constantini M. tempora, re-
legatio aut deportatio in insulam aliæque excom-
municatione aliquantò severiores poenæ irrogari
cœperint à cruore tamen fundendo Ecclesiam
priscam semper abhorruisse, non potuit diffiteri,

Pontificiorum partibus addictus, Illustris *Tbuanus*, qui insigni Præfatione Historiæ suæ præmissâ; *Si verum amamus*, inquit, in sacra *Antiquitatis vetustis omnibus monumentis, nullam supplicii de Scætaris sumti ac probati exemplum exstare, fateamur necesse est, Ecclesiamq; priscam à cruore fundendo semper abhorruisse.* Atque hinc, judice B. Calixto Compendii Theologici Titulo *de Ecclesia* pag. mihi 186, non immeritò *ad tyrannos Ecclesiam Dei subvertentes referri possunt hoc nostro tempore grassatores Pontificii, qui quos à suis dogmatibus abhorreere deprehendunt, crudeliter suppliciis afficiunt.* Sed de hac Pontificia tyrannide & tragœdiis, quas Romanæ Ecclesiæ Præsules vel egerunt ipsi, vel minimùm excitarunt, fusius in progressu disserendi aliqua fortè obtinget opportunitas, pauca igitur de iis in antecessum dixisse sufficiat. Antequam verò ad ipsam & poenarum, quæ Hæreticis debentur vel jure injuriave irrogantur, considerationem accedamus, operæ pretium facturi videmur, si prius in *definitionem & divisionem pœnæ* inquisiverimus, deinde etiam *quid Hæresis & Hæreticus propriè sit*, pro ingenii modulo dispexerimus.

CAP.

CAPUT I.

Quid Pœna sit & quomodo dividatur?

THESIS I.

Illuſtris Grotius lib. II. de J. B. & P. cap. XX. §. I. *Est pœna, inquit, generali ſignificatu malum paſſionis, quod infligitur ob malum actionis.* Quæ definitio, notante Nobiliſſimo Dn. D. Caſparo Zieglero *Animadverſionibus ad b. l.* definito ſuo eſt anguſtior. Quum enim omnis pœna præſupponat delictum ſeu peccatum, & hoc ſit vel commiſſionis, quod contra præcepta negativa patrat; vel omiſſionis, quod ſit contra præcepta affirmativa, ſolum prius, non etiam poſterius deſcriptione illâ comprehendi videtur. Notavit hoc ante Zieglero etiam Dn. D. Petrus Muſæus diſp. III de Lege Civili §. I; qui tamen definitioni Grotianæ medelam fieri poſſe cenſet, ſi eadem paululum ampliatur, & malum actionis ſive exercitiæ ſive omiſſiæ, contra quàm legi convenit, intelligatur. Jcti, ut ex l. 131. ff. de V. S. §. I. patet, hanc afferunt ejus deſcriptionem, quod *pœna generale ſit nomen, omnium delictorum coercitio.* Commodiſſimè P. Muſæus loco ante citato eam definire videtur *malum, quod qui culpam amiſit, propter culpam incurrit.* In qua definitione duo notanda occurrunt, *materiale ſcilicet, & formale.* *Materiale* eſt malum, quod ei, cui obtingit, moleſtiam parit; *Formale* verò, propter quod ejusmodi malum pœnæ rationem obtinet, eſt meritum amiſſâ culpa contractum: quo abſente, nihil pœnæ appellationem ſibi vindicare poteſt, utut aliàs malum ſit & ægrè faciat ei, qui illud ſuſtinet. Unde optimè Dominicus de Soto Lib. I. de Juſt. & Jure qu. VI. art. V. *Pœna, inquit, vel ipſo atteſtante nomine*

mine tam cognatam habet connexionem ad culpam, ut pœne neque rem habeat neque justum nomen, nisi sit pro culpa posita.

II. Porro quum pœna generaliter sumta vel pro fine proximo habeat vindictam culpæ proportionatam, vel proximè & formaliter respiciat delicti emendationem; hinc oritur partitio. pœnæ in *vindicantem* & *emendantem*. Illa communiter pœna absolute seu propriè dicta vocatur, & describi potest, *malum vindicanda culpæ destinatum*; ista verò pœnæ medicinalis & castigationis nomine aliis venit, & definitur *malum culpæ emendanda constitutum*. Posterior hæc Paulo Jcto, ut ex Lib. XLVIII ff. Tit. XIX. §. XX. videre est, dicitur *Pœna quæ constituitur in emendationem hominum*; οὐ δὲ γινώσκουσι Platonem, Plutarcho *ἰατρικὴ ψυχῆς ἀνὴμι medicatrix*, quæ hoc agit, ut eum qui peccavit meliorem reddat, medendi modo, qui est per contraria, quemadmodum ex II Ethic. Nicom. cap. III. §. 8, notat Grotius de J. B. & P. Lib. II. cap. XX. §. VI. Conveniunt quidem pœna propriè dicta seu vindicativa, & pœna correctiva seu castigatio in eò, quod utraq; ei cui obtingit, non modò molesta & mala videatur, verum etiam utrimque respectus habeatur ad culpam; differunt tamen fine, quòd castigatio formaliter respiciat culpæ emendationem, pœna verò propriè sic dicta vindictam & injuriæ compensationem. Nec fine tantum discrepant, sed causâ etiam efficiente: pœna enim vindicativa à justitia, quæ sibi satisfieri cupit, infligitur; castigatio autem à providentiâ & paternâ curâ proficiscitur. Fine differre *τιμωρίας* & *κόλασι* pœnam & castigationem egregiè olim observavit Aristoteles 1. Rhet. cap. x. §. 31 & 32. *Interest, ait, inter ultionem (pœnam propriè dictam) & castigationem. Nam castigatio quidem refert ad bonum ejus, qui eam excipit; at ultio ad eum, qui pœnas excipit, ut animus ipsi expleatur.*

Pœna vindicans.

Pœna emendans.

tur. Eundem castigationum finem indicat S. Scriptura Hebr. XII, 10, quando fideles *ad commodum ipsorum, ut satisfatis ipsius fiant participes, castigatos à Patre cœlesti affirmat.*

III. Quod si igitur pœna propriè ita dicta vindictam injuriæque compensationem pro fine habet, ulterius sequitur, nullas afflictiones, quæ *fidelibus & in statu gratiæ constitutis* in hoc seculo à Deo immittuntur, pœnarum propriè dictarum seu vindicatarum loco censi posse. Atque hoc ut pateat, duo erunt hic attendenda: *primo* mens & intentio Dei eas irrogantis, *deinde* subjecta quibus irrogantur. Etenim si ab animo irato & vindictam meditante proficiantur afflictiones, & non-renatos vel gratiâ divinâ elapsos feriant, pœnæ erunt propriè dictæ & vindicativæ, quamvis violatæ Divinæ justitiæ, quia finitæ sunt, non sint proportionatæ. Quod si verò eadē non vindicandi sed emendandi animo imittantur, atq; fidelibus & in gratiam receptis eandemq; conservantibus obtingant, erunt castigationes, directæ ad hoc, ut de magnitudine antea commissorum peccatorum commonefiant, & in posterum cautiùs mercari discant. Quando autem afflictiones nec ad vindicandum nec castigandum peccatum antecedens destinantur, piisq; obveniunt, tentationes, fidei constantiæque explorationes, impiorumque terrores censentur. Hic igitur nullum non personarum respectum attendendum, & pro varietate subjectorum, etiam afflictionum appellationem variare animadvertimus. Aliquem autem personarum hic agnoscendum & admittendum esse respectum, ipsa docet S. Scriptura, siquidem *Concupiscentia* renatis, quamdiu non consentiunt, non imputatur ad condemnationem: *Nulla enim est condemnatio in iis qui sunt in Christo Jesu.* Rom. IIX, 1. Eadem tamen concupiscentia, infidelibus & extra gratiam constitutis, imputatur ad condemnationem: juxta il-

*De affli-
ctionibus
di vni-
tempo-
ribus.*

*Pœna in-
adæqua-
ta.*

ta illud Pauli ad Titum I, 15; *Infidelibus nihil est purum.* Quamvis verò afflictiones temporales, quæ in infideles & extra gratiam divinam constitutos detorquentur, non sint sufficientes & proportionatæ ad satisfaciendum infinitæ Divinæ justitiæ, adeoque non habeant rationem pœnæ delicto adæquatæ & debitæ, nihilominus tamen sunt veræ pœnæ, partiales scilicet & inadæquatæ, quibus Deus peccata antegressa vindicare incipit. Atque non tantum æternâ, sed temporaliquoque pœna vindicari impiorum malitiam, comminatione Decalogo annexâ docemur: *Ego sum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, vindicans iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem, qui me oderunt.* Vindicta verò, quæ in generationes extenditur, temporalis est, adeoque datur pœna vindicans temporalis, quamvis inadæquata.

IV. Agitur inter Scholasticos DD. quæstio; *quare infinitæ divinæ justitiæ non nisi vel per infiniti valoris satisfactionem, vel per pœnam infinitam satisfieri possit?* Respondent alii, quia peccatum infinitam contraxerit malitiam: plures ideo, quod homo peccando infinitam violaverit justitiam, infinitis quoque & in æternum duraturis pœnis satisfaciendum esse dicunt. Nî enim infinitæ fuerint pœnæ, justitiæ infinitæ non adæquatam i. e. nec perfectam nec sufficientem fore satisfactionem censent. Atque ita *infinitas* seu infinita duratio, pœnæ ad divinam justitiam relatæ, sufficientiam addit, eique proportionatam reddit, non autem præstat, ut verè sit pœna, siquidem talis etiam absque infinitate esse potest, si nempe Deus extra gratiam positorum impietatem vindicet. In talibus scilicet subiectis inchoatur pœna in hoc seculo, in futuro consummanda. In aliis verò, renatis videlicet & in gratiam receptis, per temporales afflictiones non vindicatur peccatum, sed castigantur

gantur & excitantur probi, atque sic ad participationem eternæ gloriæ & felicitatis præparantur.

V. Istum verò in modum afflictorum exemplis plena est Scriptura S. & præ aliis illustre est, quod Jobi historia exhibet. Vocat eum ipse Deus Job. II, 3, *servum suum cui non sit similis in terra, virum integrum & probum, & religiosum, & vitantem malum & qui adhuc retineat integritatem suam*, & nihilominus amici ejus, judicia Dei sicut judicia hominum concipientes, inde quod persuasi essent, omnem qui affligitur, pœnâ peccatum vindicante affligi, malè colligebant, enormiter Jobum in Deum peccasse, quippè cujus cervici acerbissimi incumberent cruciatus. Sed non ipse tantum bonâ conscientia fretus, innocentiam suam est tutatus, verum litem hanc ipse quoque Deus arbitrer cap. XLII, 7 diremit, objurgans eos, qui argumento à posteriori sumto, ob impietatem & scelera Jobum affligi inferebant. Hac igitur Jobi historia docemur, affligi interdum pios Deoque dilectos viros, non ob vindicandum aut castigandum peccatum, antecedens, sed ad explorandum eorum fidem, spem atque tolerantiam. Nec exploratur tantummodo ita afflictorum fides & constantia, sed excitantur istis exemplis etiam alii ad eandem virtutis viam, adfistente divinâ gratiâ, calcandam. Est quoque talis afflictio antidotum adversus peccata, in quæ prolapsuri essent nonnulli, si afflictionis remedio non præservati, hujus seculi commodis ad voluptatem & explendas cupiditates carnis abuterentur. Afflictionibus denique piorum territi impii, resipiscunt, quippè qui facile colligere poterunt, Deum adeo severe in integros vitæ scelerisque pueros animadvertentem, ipsorum proterviam & impietatem inultum haud dimissurum. *Nam si in viridi ligno ista sunt, in arido quid fiet?* Lucæ XXIII, 31. Quicquid tamen ærumnarum tormentorumvé, sive ob hunc, sive alios fines, immitti-

*Afflictio-
nes, Jobi.*

*Variæ af-
flictionū
fines.*

tur renatis & fidelibus, non in infinitum durat, sed aliquando cessat, minimum cum mortalis hujus vitæ fine & ipsum quoque finitur. Quo circa S. Jacobus Epistolæ suæ cap. V, 12, ubi de Prophetarum afflictionibus & patientiâ exemplar sumere jussisset, Jobum quoq; inusitata tormenta tolerantem superantemq; introducit, quando ait; *Tolerantiam Jobi audivistis, & finem Domini vidistis.* Syrus Paraphrastes reddidit; *Finem quem præstitit ei Dominus vidistis;* quasi diceret, (interprete B. Horneio) *legistis in libro Jobi, quem exitum tandem Dominus afflictionibus ejus statuerit.* Quemadmodum igitur certo fine ea, quæ Jobo obtigerunt adversa, terminavit Deus, ita quoq; calamitates, quæ pios commitantur & premunt, justis, ne opprimant, coërcet limitibus.

*Remissa
culpa non
remanere
pœnas pro
priè dictas*

VI. Pontificii ut probent, *remissa culpâ manere pœnas,* quæ si peccatum condonatum sequantur, sint propriè dictæ, illud Pauli ad Rom. V, 12 dicentis: *Per unum hominem peccatum in mundum intrasse & per peccatum mortem;* magno perè urgent. Mors autem quum sit stipendium sive pœna peccati originis, & eos quoque maneat, quibus peccatum originis est remissum, vel qui sunt ab eo per Baptismi lavacrum abluti, manifestum esse ajunt, remisso peccato sive culpa nihilominus remanere pœnam propriè dictam seu vindicativam, minimum temporalem, qualis sit mors naturalis. Atque hanc contradictione laborantem doctrinam in hunc invexerunt finem, ut Purgatorii phantasma aliquo fulciretur tibicine. Si enim peccator (qui in justificatione à reatu pœnæ æternæ liberatus est) antequam exsolvat pœnam temporalem, discedat ex hac vita, debet illam exsolvere post hanc vitam. Non autem exsolvit illam in cælo, ubi nullo est pœna; nec in inferno, ubi non est temporalis pœna, sed æterna. Itaq; in Purgatorio; interprete & judice Becano Manual. Contr. Lib. I cap. II X. arg. 1. §. 32.

VIL Sed

VII. Sed ad scrupulum de peccato originis ejusque pœna eximendum facit observatio, quod mors, quam Deus primo Parenti *de arbore scientiæ boni & mali comesturo* Gen. II, 17 minatus est, & Apostolus citato loco *in mundum intrasse* dicit, non restringenda sit ad temporalem, sed vocabulum illud etiam ad mortem spirituales & damnationem æternam extendendum. Quod non obscurè indicat Paulus. quando Rom. VI. ult. mortem, quæ dicitur *stipendium peccati*, vitæ æternæ opponit, inquiens: *stipendium peccati mors, donum autem Dei est vita æterna*. Quum verò oppositorum eadem sit ratio, uti in dicti hujus posteriori membro, vita æterna, ita in priori mors æterna intelligenda venerit. & sic Deus Adamo præter mortem corporis etiam animæ secundam seu æternam, quæ præsupponit mortem animæ primam, sive ablationem imaginis divinæ specialiter dictæ, fuerit interminatus. Adæquata igitur & totalis pœna peccato originali debita, fuerit omne illud, quod per mortem quam Deus Adamo de arbore scientiæ boni & mali comesturo Genes. II, 17 olim est comminatus, intelligitur. Complexa autem est comminatio illa *triplicem mortem*, primo corporis per quam ipsum in pulverem revertatur; deinde animæ mortem primam, h. e. amissionem status gratiæ, & imaginis Divinæ specialiter dictæ; & denique mortem animæ secundam, à quâ eum qui vicerit non læsum iri, Johannes in Apocal. II, 11: & ibid. cap. XX, 14, *In infernum ac mortem conjectos* dicit, *in stagnum ignis, quæ sit mors secunda*. Mors itaque ista, in sensu quàm latè is patet, accepta, est totalis pœna, per quam vindicatur primorum parentum, & ab his per generationem in posteros traductum peccatum, & satisficitur Divinæ. Quod si verò non conjunctim, sed alterutra, vel mors corporis, vel mors animæ prima, seorsim

*Peccati
Orig. Pœ-
na totalis
& ada-
q. ata.*

Kk 3

sumatur,

sumatur, est quidem illa in non renatis & infidelibus pœna propriè dicta, ast non totalis nec completa, verùm tantum inchoata, quia vindicatur per hanc quoque peccatum antecedens, sed non ita, ut satisfiat infinitæ Divinæ justitiæ. In renatis autem & fidelibus mors temporalis, per quam corpus in cineres redigitur, non est pœna propriè dicta, quippè quæ non vindicandi animo immittitur, sed ut desinant vitæ hujus miseriæ, & inchoëtur perennis in æternum non desitura felicitas. Et quî mors temporalis, pœnæ (in rigore quidem ita dictæ) rationem habere queat, quum homo peccato originali fractus & periculo labendi nunquam non expositus, pro ingenti bono mortem, quæ æternam excludat & immortalitatem inchoet, reputare debeat? Deinde, inter Baptismum & Pœnitentiæ Sacramentum, tale ab ipsis Pontificiis statuitur discrimen, quod in priore tollatur cum culpâ omnis pœna culpæ debita, tam æterna quàm temporalis, in posteriore verò pœna saltem æterna, non temporalis. Quid igitur ex hac ipsâ adversariorum hypothefi ita argumentari prohibet? Quicquid est pœna propriè dicta illud remittitur in baptismo; concedente *Becano Theol. Scholast. Parte III. cap. IV.* Mors temporalis non remittitur in baptismo: Infantes enim etiam baptismo initiati & tincti moriuntur. Ergo mors temporalis non est pœna propriè dicta. Becanus loco citato *Pœnas distinguit à Pœnalitatibus*, atque inter has mortem refert. Pœnalitates autem non possunt esse pœnæ propriè dictæ, si enim pro talibus eas habuisset Becanus, has ab illis distinguere non potuisset.

*De Pœna-
rum se-
cundum
diversa so-
ra distin-
guens.*

IIIX. Cæterum quum afflictiones, siue pœnarum siue castigationum loco habeantur, respiciant peccatum antecedens, notoriè autem peccans Deum, Rempublicam, Ecclesiam & proximum offendat, obligatus est singulis, quos

quos læsit vel injuria affecit, ad pœnam seu satisfactionem. Atque hinc tanta oritur pœnarum diversitas, quot sunt fora, in quibus datum scandalum est expiandum & pro offensâ satisfaciendum. Præclarè rem exposuit Calixtus *manæius* Appendicis ad Celsinum Ernestum Hassiæ Landgravium paginâ 125, cujus verba integra hîc recitari merentur: Qui grandi aliquo & notorio delicto Deum, Ecclesiam, Rempublicam & proximum offendit, totidem sortitur fora, ut ita loquidiceat, Divinum, Ecclesiasticum, Civile & privatum. Nec satisfactio uni præstita præjudicat aliis, quin ipsa quoq; sibi debitam exigant. Verbi gratia, occiderit aliquis filium familias, & cum parentibus in gratiam redierit & ab his veniam impetraverit; id non efficit, ut in homicidam Ecclesiæ & Reipublicæ jus suum non maneat integrum. Conciliatus sit Deo per veram pœnitentiam; hoc ipsum tamen non efficit, quin à Civili Magistratu capite plecti possit. Si condonent parentes, pœnam quoq; mitiget Magistratus, & per veram pœnitentiam à Deo remissionem impetraverit; nihilominus propter offensionem & datum publice scandalum, & ut de seriâ ejus pœnitentia certius constare possit, Ecclesiæ per publicam pœnitentiam & pœnas canonicas satisfacere, & quamdiu præstarentur, à communione abstinere olim tenebatur. Ecce palpabile discrimen tum inter fora, quæ delinquens sortitur, tum inter pœnas, quæ in illis sustinentur.

IX. Pœnæ illæ generatim in Divinas & humanas discerni possunt. Pœnæ Divinæ rursus vel temporales vel æternæ Divinis statuuntur. Hæ sunt pœnæ culpæ adæquatæ & ad vindicandum injuriam Divinæ justitiæ illatam proportionatæ. Illæ sunt pœnæ inadæquatæ & partiales, quibus Deus grandium peccatorum vindictam in hoc seculo exercere incipit. Humanæ pœnæ adeo latè patent, ut quamvis legitimam noxæ vindictam & coërcitionem significant. Quæ quum irrogentur in foro vel Ecclesiastico vel Civili, hinc

hinc aliæ *Ecclesiasticæ* aliæ *Civiles* appellantur. In privato, ut ita loqui liceat, foro, læsis proximis satisfacit, qui vel sponte deprecatur illatam injuriam, vel famam quam violavit, vel alienum quod abstulit, restituit, aut qui istorum aliquid in alterutro foro, Ecclesiastico Civilivè, facere jubetur.

X. Civiliū pœnarum genera multa sunt. Nam sunt pœnæ, quæ aut vitam adimunt, aut servitutem injungunt, aut civitatem auferunt, aut exsilium, aut coërcitionem corporis continent. Veluti fustium admotio, flagellorum castigatio, vinculorum verberatio &c. l. 6. & 7. ff. de Pœnis.

Pœna quæ vitam adimit, summum seu ultimum supplicium appellari consuevit, capitalis quoque dicta. Quamvis hæc latius pateat, & pro capitis seu capitali pœna JCtis habeatur non tantum illa, quâ vita, sed etiam quâ vel libertas vel civitas perditur, juxta illud Instit. de Publicis judiciis §. 2. *Publicorum judiciorum quedam capitalia sunt, quedam non capitalia: capitalia dicimus, quæ ultimo supplicio afficiunt homines, vel etiam aquæ & ignis interdictione vel deportatione vel metallo. Cætera si quam infamiam irrogant cum damno pecuniario, hæc publica quidem sunt, non tamen capitalia.* Denominationis ratio est, quod per deportationem in insulam seu missionem in exsilium (cujus in Nestorio existat exemplum) præstatur, ut caput, id est, homo è civium numero eximatur. Capitis scilicet pœnâ plecti apud Romanos dicebantur, quotquot de civium Romanorum medio quocunque tollerentur modo. Unde & deportati mortuis comparabantur: quemadmodum ignominiosâ relegatione in exilium missi etiamnum pro civiliter mortuis habentur. Accedit, quod fama & vita pari passu ambulant: & qui famæ facit jacturam, vitam perdidisse censeatur. Quibus substratis, ne quidem infamiam irrogantes pœnæ, capitalibus fuerint eximendæ.

Sunt

Deportati.

Sunt quidem ista alterius fori, quum tamen eorum nullus non, in doctrinâ de Hæreticorum pœnis, sit usus, intacta à nobis non fuerunt dimittenda. In eâ scilicet, quâ diximus, latitudine acceptâ capitali pœna, earum aliquam hæreticis quoque pro renata irrogandam non diffitemur, etiam si alias inter nos & Pontificios non levis de capitali pœnâ in rigore acceptâ, infligenda, illis contententibus, nobis negantibus, agitetur controversia.

XI. Sed accuratiore pœnarum civilium consideratione (quomodo nempe pœnæ rationem, usuræ quoque habeant & multa, & id quod interest, & expensarum condemnation, & Notariis facta fori scribendorumque Instrumentorum interdictio) Jctis relictâ, ad illas quæ in foro Ecclesiastico irrogantur, expendendas accedimus. *Pœna Ecclesiastica*
Pœna Canonicarum, Censurarum Ecclesiasticarum seu Satisfactorum nomine, apud Ecclesiasticos Scriptores tam recentiores quàm antiquos pœnæ illæ veniunt. *Materia circa quam*
 quæ, personæ sunt vel Ecclesiasticæ vel civiles, quæ sunt Ecclesiæ membra vel esse volunt, & Christianos sese profitentur, quamvis interdum revera non sint, sed Christianorum nomen mentiantur, quod eos, qui universalis Ecclesiæ consensu Hæreseos sunt damnati, facere est in confesso. Earundem *Finis primarius* est emendatio, *secundarius*, facti *Finis*, detestatio & scandali publicè dati sublatio. Tollitur autem scandalum, quando rei, publicè vel deprecantur, vel si fidei naufragium passi sint, palinodiam canunt. Cavendum nempe, ne semel lapsi relabantur, néve alii, delictorum impunitate seducti, in flagitiorum rapiantur consortium. Honesti scilicet rationem habentes, publicâ pœnarum canonicarum præstatione territi, alieno periculo sapere discent.

XII. Porro, pro objectorum, in quibus locum inveniunt Pœnæ Canonicae, diversitate, ipsæ quoque pœnæ differunt.

*Commu-
nio Laica.*

*Tract. de
Comm.
subtr. ag.
§. 137. &
142.*

*Commu-
nio pere-
grina.*

*Suspensio
ab officio.*

runt. Aliter enim olim satisfaciebant Clerici, aliter Laici. Clericis delinquentibus vel Laica vel Peregrinorum in pœnam injungebatur communio. Per *Laicam* autem *communio* non intelligimus nos, quemadmodum Pontificii faciunt, morem nostri temporis, quo datur Laicis tantum pars Sacramenti, sed definiente Albaspinæo, olim nihil erat aliud, quàm *jus* (ritus) *communicandi cum cæteris fidelibus more Laicorum, & ut Laicum participem esse societatis Christianorum, non ut Clericum.* Observamus autem cum *B. Calixto*, *Laicam communionem* laicis nunquam, sed solis Clericis fuisse inflictam, nec unquam ad tempus, vel certos aliquot annos, quomodo aliæ pœnæ five pœnitentiæ, sed semper & in perpetuum. Nempè soli Clerici propter admissa delicta gradu moveri & ad statum laicum redigi poterant, redacti autem in eo perseverare cogebantur, in Clerum nunquam iterum adoptandi. Si admodum graviter peccassent, ipsâ quoque Laicâ communionem privabantur. Et tunc beneficium erat, gratiæque imputabatur, si sub finem vitæ ad *Laicam communionem* admitterentur. *Peregrina communio* erat Clericorum, qui cum cæteris sui ordinis omnia communia haberent præter administrationem Sacrorum, siue qui inter Clericos starent, sederent, orarent, Eucharistiam sumerent, sed ministeriis suis non fungerentur. Per peregrinam igitur communionem Clerico domestico adjudicatam prohibebatur ille functione sui ministerii, non movebatur ordine, siue ut hodie loquimur, *suspensio* magis erat quàm perfecta depositio: & proinde mitior pœna, quàm *Communio Laica*, à qua in Clerum non dabatur regressus.

XIII. *Gabriel Albaspinæus* Episcopus Aurelianensis, Observationum, quæ cum Optati Milevitani operibus circumferuntur, Libro primo, duobus integris capitibus

tertiâ

tertiâ nempe & quartâ Observatione, & de *Peregrina* & de *Lai-
câ Communionē* egregiè differit. Utramque pro pœnâ
non laicis, sed solis clericis infligendâ, habet. Nec istis
tantum in clericos animadversum esse, sed post adjudica-
tam Communionem laicam i. e. post omnimodam remo-
tionem ab officio, vel ad tempus vel in perpetuum excom-
municari eosdem potuisse, ultrò & palàm admittit, quando
suam Laicæ Communionis *explicationem ostendere* affirmat, *Clerico-
rum Ex-
commu-
nicatio.*
in solos Ecclesiasticos, in Laicos nunquam hac Communionē
animadversum. Communionem Laicam depositionem genera-
lem & secundum omnem modum præ se ferre. Depositum secun-
dum quid, nunquam hac Communionē punitum. Depositum se-
cundum omnem modum potuisse quidem non communicare laicè,
& sic Communionē laicâ privari, quia præter depositionem, po-
terat etiam in perpetuum EXCOMMUNICARI. Quod si de-
positus esset secundum omnem modum, eo instanti laicè commu-
nicabat, si depositus & EXCOMMUNICATUS ad tempus,
pœnitentia peractâ communicabat laicè &c.

XIV. Hunc potissimum in finem ista allegavimus, ut
intelligat Lector, Auctorem in eâ, hoc quidem loco, esse
sententiâ, quod personæ Ecclesiasticæ Excommunicatio-
nis pœnæ subsint, iisdemq; publica quandoque injungatur
pœnitentia, quorum tamen nonnullis tam ab hac quàm illâ
censurâ eximendis alibi multum impendit operæ; & in asse-
renda Episcopis ista immunitate vehementer defudat. Ob-
servationum scilicet in Optatum sextâ *Clericorum Majorum*, in-
ter quos Episcopi eminent, causam adversus Ecclesiasticas
Censuras suscipiens, certissimis & lucidis argumentis & ratio-
nibus ex antiquis & vetere disciplinâ demonstrasse sibi vide-
tur, non impositam fuisse pœnitentiam Episcopis quocunq; demum
scelere sese obstrinxissent: neq; etatis illius, (quâ Melchiades
Pontifex Romanus ex mandato Constantini Imperatoris,
*Clericorū
nulla ex-
emptio,*

Cæciliani & Donati controversias cognovit) *pietatem tulisse, ut inter lugentes*, i. e. excommunicatos & pœniterentes, *adscriberentur*. Quod si ita esset, non omnes personæ Ecclesiasticæ, ad pœnarum *canonicarum materiam circa quam*, forent referendæ, sed Episcopi & reliqui Clerici Majores inde eximendi. Verùm sufficit nobis, Albaspinæum hoc ipsum quod hîc negat suprà non tantùm asseruisse, sed hoc ipso insuper loco, *Ratione*, nempe quæ inter decem allatas octava est, allegare & probare *Canones*, qui tunc *quum peccatorum pœnas quæ irrogari debeant, definiunt, excommunicationem laicis, & depositionem Sacerdotibus pro eodem crimine constituunt ex. gr. laicum ob adulterium cœtu fidelium remouent, & Sacerdotem, si eodem crimine teneatur, suo gradu deturbant*. Hisce ex supra citatis Albaspinæi verbis addatur, suo gradu deturbatum seu *depositum* Clericum *præter depositionem, posse etiam in perpetuum excommunicari, & excommunicatum ad tempus, pœnitentiâ peractâ communicasse laicè*, atque confidentem habebimus reum, in Clericum Majorem etiam vel Maximum, Excommunicationis & pœnitentiæ non minùs, quàm Depositionis pœnâ animadvertere posse Ecclesiam. Aut igitur Episcopo, si notorio scelere sese obstrinxerit, pœnitentiam imponi posse admittat, aut eum Clericorum personarumve Ecclesiasticarum numero eximat, necessum est.

*Excom-
muni-
catio pœ-
na Mona-
stica.*

XV. De gregariis Monachis nullum potest esse dubium, siquidem *Excommunicatio* inter pœnas Monasticas refertur, in Regula S. Benedicti Cap. 23, 24 & 25: in Regula S. Isidori cap. XVI; in Regula Magistri Cap. 29, 23 & 80. Eadem varia fuit, interdum à *mensâ*, interdum ab *Oratorio*, ut est in Regulâ Magistri cap. XIII. *Cæsarius Arelatensis* Sermone XIV ad Monachos Lerinenses: *illis ipsis qui apud nos gravius delinquant, nullam tristiores nullamq; acerbio-*

acerbiorem possumus invenire sententiam, quam à corpore congregationis abscisi sine prece abscedant.

XVI. Nullam tamen non Sacerdotalis dignitatis, si forte Ecclesiæ Præsulem notorio scelere obstringi contingat, rationem habendam esse, haud inviti admittimus. Et sita illa fortè in eo fuerit, quod adeò turpiter sese dans, non ut Sacerdos sit Excommunicandus, sed prius deponendus, & tunc demùm excommunicandus. Imò si delictum sit capitale & excommunicationis pœnâ expiari nequeat, capitali in Sacerdotem ad statum laicum, demtis ordinibus, redactum, non minus quàm in aliquem è vulgo paria committentem, animadverti poterit. Atque non aliam fuisse primitivæ Ecclesiæ in censendis personis Ecclesiasticis, praxin, quàm ut præcesserit Depositio & sequuta sit Excommunicatio, non obscure ipse indicat Albaspinæus, quando depositum *præter depositionem, potuisse etiam in perpetuum excommunicari* l. c. affirmat. Sed quid opus est pluribus? Si quis excommunicationis pœnâ in Episcopos quoque animadversum esse dubitaverit, Codicem Canonum Ecclesiæ universæ à Christophoro Justello collectum, consulat, & excommunicatos Episcopos deprehendet, qui vel commissæ sibi Ecclesiæ ministerium recusaverint, vel alterius Ecclesiæ clericos susceperint, vel aliud quid Episcopali ordini indignum commiserint, nedum aliquo scelere sese obstrinxerint.

XVII. Pœna igitur Ecclesiastica, quæ tam Clericis five Majoribus five Minoribus, quàm Laicis imponitur, eaque gravissima, fuerit Excommunicatio, quæ est nihil aliud quàm publica Ecclesiæ judicio decreta notiorum & impœnitentium peccatorum non tantum à communione Sacramentorum, sed & ab omni Christianorum consortio separatio, ut per hanc ignominiam pudescant, respiscant, pœnitentiam agant

Es saluus sit spiritus in die Domini nostri Jesu Christi. I. Cor. V, 5. Talis verò excommunicatio si legitimè administratur, est certissimum divinæ iræ & maledictionis impœnitentes comitaturæ, testimonium. Etenim qui à peccato cessare nesciunt, sunt maledictionis filii II. Pet. II, 14, atque in illo pertinaciter, sine pœnitentiæ meditatione, perseverantes. Sancti Spiritus operationi resistentes, Satanæ & mundo, in quo carnis dominantur cupiditates, relinquuntur.

*Hæresis
spirituale
adulce-
rium.*

X I I X. Ejusmodi excommunicatio nullibi plenius in Scripturâ exponitur, quam Epistolâ priore ad Corinth. V capite. Invehitur ibi Paulus in Corinthios suos, & ob-
jurgat eos, quod manifestis criminibus & flagitiis Ecclesiam offendentes, à cœtu fidelium non ejiciant & excludant. Disertè quidem de incestuosis, qui novercâ suâ abutantur, eo loco agit; sed haud mirius eos tractandos existimandum, qui hæresin foveant, siquidem pertinax hæresis, spiritualis instar adulterii est, nec minus inimicitia adversus Deum quàm incestus. Eum igitur, qui enormibus & notoriis hujusmodi peccatis, quale sit incestus, Ecclesiæ scandalum præbeat, se Paulum *ut absentem corpore, præsentem autem spiritu* i. e. animo & cogitationibus, jam judicasse scribit, *tangam si præsens esset* & flagitiosum ob oculos haberet, (qualis processus instituitur adversus eos, qui absentes in effigie, si evaserint, suspenduntur) *ut is ipsorum* Corinthiorum *& suo spiritu* seu animo & voluntate, *in nomine Domini nostri Jesu Christi congregatis* h. e. in publico conventu, *cum potestate Domini nostri Jesu Christi tradatur Satanæ* seu excommunicetur. Excommunicationem igitur non esse unius potestati & arbitrio committendam, sed ex cœtûs seu Ecclesiæ universæ autoritate, præeunte legitimâ cognitione administrandam, inde colligimus, quod Paulus non suo tantum judicio, sed ipsorum Corinthiorum & suo Spiritu

Spiritu in nomine Domini nostri Jesu Christi congregatis, flagitiosum hunc Satanæ tradendum dicit, idque cum potestate Domini nostri Jesu Christi. Satanæ igitur traditus seu excommunicatus olim est notorius peccator, non propriâ quam quis sibi forte arrogaverit autoritate aut unius cujusdam infallibilis judicis sententiâ, sed factum id est publicâ autoritate & potestate Ecclesiæ divinitus commissâ, præsentibus & approbantibus Ecclesiastici cœtus fidelibus.

*Satanæ
traditio.*

XIX. Quantumvis verò in cœtus coiverint, & universæ societatis Ecclesiasticæ nomine, excommunicationis sententia sit promulgata, sub Antistitum tamen, Episcoporum, Presbyterorum, Seniorumque Ecclesiam potissimum representantium, directione, res sunt gestæ. Ab his autem reliquos vel dignitate vel ætate inferiores dissensisse, tantum abest, ut illorum decreta, tacito quidem, unanimi tamen probarentur consensu. Certos interim de consensu reddebat silentium, si nullum streperet murmur, nullus hisceret contradictor. Quanto verò cum apparatu, quàm circumspectè, quanta cum devotione, quàm ardentibus cum invocatione Divini auxilii, rem sint aggressi, docet nos *Tertullianus*, quando Apolog. adversus Gent. Cap. XXXIX, ejus ætatis disciplinam Ecclesiasticam his pingit coloribus: *Ædam jam tunc ego ipse negotia Christianæ factionis, ut qui mala refutaverim, bona ostendam. Corpus sumus de conscientie religionis & disciplinæ unitate & spei fœderis. Coimus in cœtum & congregationem, ut ad Deum quasi manu facta precationibus, ambiamus orantes. Hæc vis Deo grata est. Oramus etiam pro Imperatoribus, pro ministris eorum & potestatibus, pro statu seculi, pro rerum quiete, pro mora finis. Cogimur ad Divinarum literarum commemorationem, si quid præsentiam temporum qualitas aut præmonere cogit,*

cogit, aut recognoscere. Certè fidem sanctis vocibus pascimus, spem erigimus, fiduciam figimus, disciplinam præceptorum nihilominus inculcationibus densamus, Ibidem etiam exhortationes & censura Divina. Nam judicatur magno cum pondere, ut apud certos de Dei conspectu: summumq; futuri Judicii præjudicium est, SI QUIS DELIQUERIT, UT COMMUNIONE ORATIONIS, ET CONVENTUS ET OMNIS SANCTI COMMERCII RELEGATUR. (Talis verò Relegatio vera est Excommunicatio.) Præsident probati quique Seniores: honorem istum non pretio vel testimonio adepti: neq; enim pretio ulla res Dei constat.

XX. Relegationem istam veræ, inquam, Excommunicationis complecti partes omnes eam integrantes, siquidem per talem relegationem, relegatus omni jure quo Christiana societas gaudet, excluditur. Excommunicatus enim relegatur à communicatione orationis & conventus, eò quod congregationi ecclesiasticæ sese ingerere prohibetur. Haud quaquam enim ei permittebatur, ut saltem inter fideles confisteret, sed extra Ecclesiam in loco peccatorum ei erat standum. Non licebat fidelium precibus jungere suas. Non licebat S. Eucharistiæ administrationis saltem spectatorem agere. De reliquo per omnem sancti commercii communionem, Tertullianus S. Eucharistiæ Sacramenti communionem principaliter intellectum vult. In hujus enim communionis privatione, Excommunicationis formalis veluti ratio est sita, quamvis non ad hanc solam sit restringenda, sed ad omne Christianæ societati competens jus, extendenda: qua de re mox plenius.

Excom-
municatio-
nis Fi-
nis.

XXI. Porro excommunicationis ejus, per quam Satanæ tradi dicuntur vel in notoriis peccatis, vel in hæresi contumaciter perseverantes, finem non esse, ut excommunicatus in æternum pereat, sed ut hac castigatio-
ne ad-

ne admonitus magnitudinem delicti agnoscat, & pudore ac tristitiâ propter ejectionem è consortio fidelium correptus, pœnitentiam agat carnemque mortificet, satis apertè indicat Paulus, quando inquit loco citato: *Tradatur Satanæ ad exitium carnis, ut Spiritus saluus sit in die Domini nostri Jesu Christi.* Opponuntur hîc sibi invicem caro & Spiritus; huic salutem, si peccator resipiscat, promittit: illi exitium, carnis videlicet ejusdemque concupiscentiæ mortificationem, minatur. Quicumque autem ita Satanæ traditur, ut relinquatur ei sub certâ conditione spes salutis spiritûs, ille per hanc Satanæ traditionem non ita adjudicatur æterno exitio, ut illud postmodum avertere per pœnitentiam non possit. Sed in Corinthiorum Ecclesia in incestu & aliis enormibus ac notoriis peccatis vivens, ita Satanæ traditur, ut relinquatur ei spes salutis spiritûs. Ergo per hanc Satanæ traditionem æterno exitio non ita adjudicatur, ut illud postmodum per pœnitentiam declinare nullo modo possit.

XXI. Fuisse ferunt in primitiva Ecclesia præsertim in Græca, qui omnes, quotquot ab Apostolis Satanæ tradebantur, corporaliter obsessos putaverint, hoc Paulum velle urgentes, quod disertè *ad interitum carnis* incestuosum illum tradendum l. c. dicat. His scilicet verbis Satanæ præfigi terminum, ut corpus duntaxat tangeret, animæ parceret; quemadmodum S. Job legatur potestati Satanæ traditus à Deo, anima & vitâ salvâ. Atque huc eos retulisse dicunt, quod Christus in Evangelio Marci VI, Apostolis dedit *potestatem Spirituum immundorum*: utpote non ad hoc tantum, ut illos ejicerent ex obsessis hominum corporibus, verum etiam ut homines quos hac pœnâ dignos judicarent, corporaliter ab illis obsidendos atque vexandos traderent. In eadem sententiâ fuisse videtur Aurelianensem Episcopus *Albaspinaeus*, siquidem Observatione in Optatum VI, in-

Græcorum
opinio de
Obsessis.

M m

ter

ter ambitiosas Episcoporum prærogativas refert, operam
 Et studium daemones à corporibus ejiciendi, Et rursus pecca-
 tores pro potestate quam à Christo adepti sunt, tradendi Satanae.
 Ei verò traditos antiquo Ecclesiæ ritu, publicis Et solemnibus
 exorcismis purgatos esse dicit, perinde atq; alias bodieq;
 infantes, qui sacro fonte abluuntur. Potestatem igitur in
 excommunicatos obtinuerit Satanas ei parem, quam in
 obsessos homines exercet. Sed hic sciendum, Deum qui-
 dem dedisse Apostolis potestatem Spirituum immundorum,
 quo verò fini dederit plenius Matthæus exponit quam
 Marcus: idè enim id factum tradit sub cap. X initium,
 ut ejicerent eos Et curarent omnem languorem Et omnem in-
 firmitatem, non autem ut languores & infirmitates immit-
 terent. Sicut nec gratiam miraculorum acceperunt ad oc-
 cidendum sed resuscitandum, non ad immittendum infir-
 mitates & morbos, sed ad sanandum.

De Exor-
 cismo.

XXII. Sed hic quoq; impingit Albaspinæus, eò quod
 infantes, qui sacro fonte abluuntur, corporaliter obsessos cre-
 didit. Per baptismum vel exorcismum enim non ejicitur dia-
 bolus, sed invocatur Deus, ut à Satanae insidiis sacro lavacro
 à peccato Originali ablutum, regeneratum & in Ecclesiæ
 gremium receptum, tueri & ab insidiis vel moribus immu-
 nem præstare velit. Exorcismi igitur formalia quum du-
 riuscula sint, tenerasque aures offendant, passim ille est ab-
 rogatus. Abrogari autem potuit, quia non est de Baptismi
 essentia, sed de illorum rituum censu, quibus veteres oner-
 arunt Baptismum. Quemadmodum horum plures, non
 incommodam quamvis admittentes significationem, du-
 dum idè sunt intermissi, ne imperita plebs, spiritualem
 effectum lotioni per aquam intrinsecum, actioni alicui
 operosiori, & secundum externam apparentiam nobi-
 liori (qualis fuit unctio per Chrisma artificiale ex oleo & bal-
 samo) tribueret: ita etiamnum intermitti poterit Exor-
 cismus

cismus, ne imperita plebs, infantes immundo spiritu, qui exire jubetur, obfessos opinetur. Non tamen in administratum est manu, ut pro beneplacito, vel adhibeant eum, vel omittant, quia nulla illi novandi pollent potestate. Episcopali potius auctoritati talia sunt relinquenda, siquidem ab hac solâ externorum rituum & institutio pendet, & (si utile & commodum videatur) eorundem abrogatio: & neutrum horum est illicitum, dummodò infirmorum caveatur offensionem & scandalum.

XXIII. Ab illo Græcorum errore non omnino immunem fuisse putant eorum Principem *S. Chrysostomum*, quippè qui peccatores Satanæ tanquam *Pædagogo*, qui malo ulcere aut morbo eos flagellet, tradi contendat. Homiliâ scilicet XV in I, ad Cor. cap. V ita Paulum explicat, quod non jusserit, peccatorem *dedere Satanæ*, sed *tradere*, ei *aperiens portas pœnitentiæ*, & tanquam *Pædagogo* eum *tradens*. — Quomodo factum est in *B. Jobo*: sed non pro eadem causâ. Nam illic quidem pro splendidioribus coronis; hic autem pro solvendis peccatis: ut eum flagellet malo ulcere, aut morbo alio. Et *Theodoretus* in ipsa illa Pauli verba: *Horrore plenum judicium* (Paulus) constituit. Primum enim omnes in nomine Domini coëgit. Deinde etiam se ipsum per gratiam Spiritus introduxit: & ipsum etiam Dominum præsidere & sententiam proferre ostendit, & licetori tradere, ut corpus solum castiget; animæ autem salutare ex disciplinâ medicamentum conficit. — Hinc docemur, quod eos qui segregantur & ab Ecclesiastico corpore separantur, invadit diabolus, illos gratiâ destitutos inveniens. Sed nec Chrysostomi nec Theodoretum mense esse potest, Satanæ traditos ab ipso vel corporaliter obsideri vel furiis agitari, (quæ sententia quorundam Græcorum fuisse fertur) siquidem ille potestati Satanæ tradito portas pœnitentiæ apertas dicit; hic existâ licetoris disciplinâ animæ salutare medicamentum confici affirmat, quorum neu-

trum in eos, qui diabolo usque adeo sunt emancipati, ut furis exagitentur, quadrare videtur. Furioso enim homini nec poenitentia portae aperiri, nec ejus animae salus promoveri, aut medicamento procurari facile potest. Quantumvis igitur quandam dæmoni concessam corporis invasionem seu afflictionem hoc Græcorum par fortè admiserit, haud tamen intellexerit corporalem obsessionem, quæ cum furore plerumque conjuncta est. Furiosi autem poenitentiam non meditantur nec meditari possunt.

XXIV. Probabilior itaque omnibusque aliis præferenda eorum videtur expositio, qui traditionem hominis in potestatem Satanæ, cujus Paulus I. c. mentionem facit, interpretantur Excommunicationem seu separationem à societate fidelium; & per *interitum carnis* cum S. Augustino *Lib. III contra Parmenianum Cap. I.* intelligunt *sceleratæ carnis concupiscentiæ, quæ prævaluerat & hominem abripuerat, abolitionem*; seu abundantem tristitiam, quâ afficiatur peccator propter ejectionem à consortio fidelium. Tristitiam scilicet tantam, quanta sufficiat ad mortificandum in eovitam carnis, quâ extinctâ, Spiritus erigatur & renovetur, atque ita salutem adipiscatur in die, quo Christus Dominus venturus est ad judicium. Planè igitur ad mentem nostram *Flacius* in Clave Scripturæ sub voce *Tradere* hanc phrasin explicat, quando ait: *Tradere aliquem Satanæ I Cor. V, est eum excommunicare, ita ut fratres eum vitent ac detestentur: & Satan tanto magis præsertim in corpore eum affigere queat, ut ita ad poenitentiam revocetur & Spiritus salvetur.* Dicuntur autem qui ad hunc modum excommunicantur, tradi Satanæ, quia projecti extra societatem fidelium, quæ est Christi Ecclesia, & per hoc privati bonis omnibus illi societati propriis, potestati & incurfibus diaboli, cujus regnum est extra Ecclesiam, relinquuntur expositi. Non malè igitur *Guilielmus Estius* in Epist. ad Corinth.

*Traditio-
nis Sata-
næ signifi-
catio.*

Corinth. Commentario, post prolixam traditionis Satanæ expositionem, concludere videtur, non directè tradere hominem Satanæ, qui eum excommunicat, sed ex consequenti. Nam eo ipso, quo quis ejiciatur extra Ecclesiam, quæ regnum est Christi, consequens esse, illum eo constitui loco, ubi liberè tanquam in suo regno grassatur diabolus. Atque talis in primitivâ Ecclesiâ erat Satanæ traditio.

XXV. Ambiguum hanc Scripturæ phrasin per excommunicationem declaravimus. Quia verò per Communionem nihil hodie aliud quam Eucharistiæ participatio vulgò intelligitur, hinc per Excommunicationem sola Sacramenti Eucharistiæ privatio communiter indigitatur. Sed quemadmodum vetus communicandi ritus, non ad solam Eucharistiam est restringendus, verum ad omne quo Christiana societas gaudet jus extendendus, ita quoque excommunicatio omnium istorum bonorum privationem h. l. significat. *Gabriel Albaspinæus* antea quoque citatarum Observationum libro I, Observat. I, Communionem latius multò patere quam Eucharistiam ostensurus, latitudinem ejus gravi, quem subjungimus, complectitur sermone. *Communio*, inquit, quæ aut ad res sacras, aut ad vitæ consuetudinem & hominum societatem pertinet, prorsus ea omnia complectitur. Qui enim omnimodè communicabat, in rebus non solum sacris & Eucharistiâ, sed etiam in omnibus omnino rebus, quæ in hominum vitâ & commercio versantur, cum cæteris communicabat. Atque ut jus illud communionis situm erat in rerum omnium humanarum & divinarum participatu & societate, ita Excommunicatorum (ex quorum cognitione quid sit Communicare & communio constabit liquidius) diversa omnino erat conditio, non solum à sacris arcebantur; sed etiam omnes eos aspernabantur, omnes abhorrebant, omnes eos ut putre membrum & ressecandum fugiebant: cum iis rationem inire, aut rem ullam contrahere nefas erat, nemo eos

Communi-
nicatio ad
omne Chri-
stianæ so-
cietis jus
extenden-
da.

*salutatione, nemo fratris appellatione, nemo aspectu, nemo al-
loquio, nemo convivio eos dignos judicabat, tantâ severita-
te, ut ne Deo quidem preces cum iis habere liceret. Atque ita
antiquitus rem sese habuisse, è Canonibus Actisque vetu-
tissimorum Conciliorum prolixè ibidem probat. Ab an-
tiquâ autem severitate & Excommunicandi rigore sequio-
ra secula usq; adeò defecisse affirmat, ut vix quisquam me-
minerit, excommunicatum ab omni hominum commercio & so-
cietate expulsum & ablegatum se vidisse. Et statim pergit:
Siquis unquam hoc seculo, quo nescio an acciderit, Communio-
ne fuit privatus, sola fuit Eucharistiæ perceptione: in reliquis
sue vitæ partibus, quam ante excommunicationem habuit,
eamdem cum cæteris fidelibus consuetudinem & usum retinuit.
Hoc igitur loco Excommunicationem, quæ Minor appel-
lari consuevit, delineare, superiùs autem allegato alteram,
quæ Major vulgò vocatur, (de quâ distinctione mox fu-
sus agemus) describere videtur Albaspinæus. Nos non
ad illam sed hanc respicimus, quando Th. XVI, eam defi-
nimus quod sit non tantum à communione Sacramentorum, sed
& ab omni Christianorum consortio separatio. Si enim non
aliud intelligeremus Ecclesiæ ritum, quàm talem qualis
hodie obtinet & ante oculos nostros versatur, definitio la-
tior foret definito, siquidem posterior separatio nunc non
amplius, sicut olim in excommunicatione est usitata, mini-
mum non ubique tam rigide observatur.*

*Excom-
munica-
tio alia
major a-
lia minor.*

XXVI. Mentionem modò fecimus distinctionis inter Excommunicationem *Majorem* & *Minorem*. Illa *Pænalis* vel *absoluta* nominabatur & erat contumacium, qui ne quidem semel atque iterum moniti, à notoriis criminibus abstinere, respiscere vel veniam petere vellent, & his *Anathema* dicebatur. Ista *Medicinalis* seu *Pœnitentialis* vocabatur, & pœnitentibus veniamque & reconciliationem desiderantibus & flagitantibus, imponebatur. Utriusque
& Ma-

& Majoris & Minoris descriptio extat in Actis Synodi Nemaufensis Anno 1284 habitæ, ubi quoque Minor Excommunicatio *Interdicti* nomine venit. Dicitur *MAJOR* Excommunicatio quum dicit *Prelatus* Excommunicote. — Talis excommunicatio separat excommunicatum à communione fidelium, & participatione & perceptione Sacramentorum. *MINOR* autem excommunicatio dicitur, quum quis communicat excommunicato *Majori* excommunicatione: & tunc participans excommunicato, est remotus à perceptione Sacramentorum: ita non debet recipere Eucharistiam vel alia Sacramenta quo usq; fuerit absolutus. *INTERDICTUM* dicitur quum dicit *Prelatus*, Interdico te: vel quum dicit, suppono te Ecclesiastico interdicto: seu, Interdico & prohibeo tibi ingressum Ecclesie: & talis interdictus, & ille qui est *Majori* Excommunicatione ligatus, non debet intrare Ecclesiam, quam diu sunt in sententia, sed nec juxta Ecclesiam stare, quando Divina officia celebrantur &c. De *Minori* Excommunicatione *Sulpitius Severus* Lib. III Hist. sacræ, ubi de Synodo Cæsaraugustana. Additum etiam ut si quis damnatos in communionem recepisset, sciret in se eandem sententiam promerendam.

Interdictum.

XXVII. Ex Actis igitur cum Synodi Nemaufensis tum aliunde passim discimus, neutram Excommunicationem fuisse perpetuam, sed utramque tam Magnam quam Minorem, Medicinalem & Interdictum nuncupatam, sublatam & peccatores poenitentes postquam satisfactiones canonicas præstitissent, ad communionem & Eucharistiæ participationem denuo esse admissos & in integrum restitutos. Hoc enim Synodi modo adducta verba haud obscure indicant, quando de utrisque, & de eo qui est *Interdictus* i. e. *Minore* excommunicatione excommunicatus, & illo qui est *Majori* excommunicatione ligatus, statuat quod non de

Nulla Excommunicatio perpetua.

*Publica
pœnitentia
irrevocabilis.*

debeant intrare Ecclesiam, quàm diu sunt in sententia i. e. sententia excommunicationem decernens, non est relaxata, Quantumvis verò neutra excommunicatio fuerit perpetua, sed per pœnitentiam & satisfactionem reconciliatus, denuo ad communionis participationem admitteretur, si tamen contigerit, ut publica pœnitentiâ semel peracta ad vomitum rediissent, crimenque semel expiatum iterâissent, cum Ecclesiâ per publicam pœnitentiam in gratiam redire non poterant, sed privati publicâ & pœnitentiâ & reconciliatione Ecclesiæ, Divino iudicio relinquebantur. Interim si excommunicatus ad solennem pœnitentiam nondum esset admissus, moribundo tamen petenti, S. Eucharistæ communicatio non denegabatur: cuius rei insigne exemplum exstat apud *Euseb. Hist. Eccles. lib. VI, cap. XLIII.* Et videatur de ea indulgentiâ *Siricius* Pontifex Ep. I, cap. V. Ita igitur excommunicati, quamvis nullum habuerint pœnitentiæ suffragium (verba sunt *Siricii*) viatico tamen munere, quum ad Dominum cæperint proficisci, per Communionis gratiam sunt sublevati.

XXIIX. Cæterum distinctiones istæ recentiores esse videntur, & ad primitivæ Ecclesiæ disciplinam distinctioris cognitionis ergò sequioribus seculis accommodatæ. Non tamen uno eodemque sensu accipiuntur ab omnibus. *Marcus Antonius de Dominis* lib. V de Repub. Eccles. cap. IX. Num. XII & sequentibus, divisionem Excommunicationis in Majorem & Minorem admittit quidem & probat, aut non eo in sensu, quo passim ab omnibus explicatur & recipitur. Secundum communioem autem sensum, Minorem, ait, esse eam quæ privat hominem fidelem usu & perceptione Sacramentorum duntaxat, non autem eum privat fidelium consortio. Majorem verò, utramque secum ferre privatio-

vationem. Verum ubi Minorem Excommunicationem per Sacramentorum ablationem non satis explicari, ostendisset, duplicem excommunicationem, quæ sit vera censura, sese observasse affirmat, quarum nempe *Altera sit pœnitentialis seu Medicinalis*, & ordinariè vocetur excommunicatio in quâ peccata ligentur ad pœnitentiam, & Ecclesiasticæ satisfactioni subjiciantur: hanc, ait, nos Minorem possumus appellare; *Altera verò quæ præscindat absolute ab Ecclesiâ, eradat hominem ex albo fidelium, tradat Satanae*, & hominem qui erat Christianus, jam babeat Ecclesia tanquam Ethnicum & publicanum; & hæc solet ordinariè vocari *Anathema*, & eam nos possumus vocare *Majorem*. Priori hominem ligat Ecclesia ad hoc, ut eum à peccato prius purget, deinde solvat: Posteriori ligat hominem, ut ligatum, quantum ex parte Ecclesiæ est, projiciat in tenebras, & sic purget, non illum amplius, qui purgari noluit, sed seipsam. In hac Marci Antonii Majoris Minorisque Excommunicationis explicatione acquiescere possumus, præsertim quum res sit intricata, & de distinctionis hujus origine non satis certò constet.

XXIX. Verum non substiterunt intra istos bipartitæ distinctionis terminos, sed progressi sunt aliqui ad VI Excommunicationis species. Totidem videlicet recensent *Species*, Canones Hiberni l. 39 Cap. 1. Inter illas primum locum obtinet Excommunicatio à *Celebratione*, intellige S. Eucharistiæ & Divinorum officiorum: (2) à *communicatione Missæ*, ut eam, si clerici essent, administrarent, si laici, ut ei interessent vel celebrari spectarent: (3) à *cobabitatione* seu conversatione fidelium: (4) à *benedictione* nempe Sacerdotali per signum crucis post factam Missam: (5) à *colloquio pacifico*, usque adeò ut nequidem *a-ve* illis dicere licitum esset: (6) à *commeatu*, & omni humano commercio, siquidem aqua & igne interdicebantur. Harum Ex-

communicationis specierum plerasque attingit Synodus anni 755 Vernensis Cap. IX. *Ut sciatis qualis sit modus istius excommunicationis, in Ecclesiam non debet intrare nec ejus munera quisquam accipere debet vel osculum porrigere, nec in oratione se jungere, nec salutare.*

*Excom-
munica-
tio à ci-
bo.*

XXX. Extat præterea apud alios mentio *Excommunicationis à cibo*. De hac in pœnitentia Egberti Archiep. Eboracen. Cap. XXV legimus: *Si quis Clericus superbire præsumserit, sæpius proprio excommunicetur cibo*. Id est, *in pane & aqua pœniteat*, sicut cap. XXXII declaratur. Ast ista est acceptio vocis nimis lata & impropria, nihil significans præter cœrcitionem & castigationem exorbitantis Monachi: sicut etiam tunc quando *edere* jubetur *cum cattis*. Sed ad Minorem excommunicationem, quæ propriè dicta est, revertimur.

*Pœniten-
tia lapsio-
rum gra-
dus*

XXXI. Minori excommunicationi, ad quam Pœnitentialem seu Medicinalem refert M. Ant. de Dominis, nullum certis limitibus circumscriptum temporis spatium erat destinatum, sed tale, quale delicto esset proportionatum, ejusque vel mediocritati vel magnitudini responderet. Quin mitigare quoque excommunicationis pœnam, relaxare, tempusque minuere poterat Ecclesia; unde *Indulgentiarum*, de quibus paulò post dicemus, orta appellatio. Neque tamen in mitigando seu indulgendo facilis olim fuit, sed admiranda potius utebatur severitate, quippè quæ in admittendis ad communionem lapsis quinque gradus servavit; siue excommunicationis tempore quinque, ut vulgò perperam numerantur, loca pœne obiri præcepit, antequam ad communionem ipsam pervenirent. Primum locum *ᾠεῖ κλαυσι*, quasi *Præstetum* dicerent, vocarunt. Est autem *ᾠεῖ κλαυσι* quando aliquis admissio peccato extra Ecclesiam stans, cum luctu & lacrymis

crymis eos, qui ingrediuntur, orat, ut pro se misericordiam Dei elicere dignentur. *Secundum ἀκρόααν* h. e. auditionem appellarunt. *Ἀκρόασις* autem dicitur, quum peccator extra Ecclesiam stans, divinas Scripturas audit, usque adlectionem Evangelii. *Tertius* locus ἐπιπλήσεως dicebatur. Est autem ἐπιπλήσεως, ubi quidam intra Ecclesiæ septa post suggestum stat, & cum catechumenis egreditur. *Quartus* σύνοσις erat, consistentia: quieo enim loco erat, illi inter fideles stare & spectatorem administrationis Eucharistiæ agere licebat, quamvis ad participationem ejus nondum admitteretur. *Quintus* & ultimus gradus μέθης, ipsum communicandi jus erat.

XXXII. Tot vulgò numerantur *pœnitentiæ gradus* per quos in peccata notoria prolapsis transeundum fuerit in primitivâ Ecclesiâ: quorum quum *Gregorius* ob miracula præstita *Thaumaturgus* dictus, mentionem faciat, & Epistolâ de iis, qui in captivitate idolis immolârunt, hunc Ecclesiasticum ritum in compendium redactum proponat, verba ejus haud inconvenienter hisce quæ dicta sunt addi poterunt: *ἐκκλησιᾷ*, inquit, *Fletus* seu *luctus* est extra portam oratorii, ubi peccatorem stantem, oportet fideles ingredientes orare, ut pro se precentur. *Ἀκρόασις* auditio est intra portam, in loco quem *ράβδνα* vocant, inferula (in prostibulo scilicet templi seu loco quem peccatorum vulgò appellare consuevimus) ubi oportet eum qui peccavit, stare post catechumenos usque ad catechumenos, & illinc egredi: audiens enim, inquit, post Scripturas & doctrinam ejiciatur, & precatione ne dignus censeatur. *ἐπιπλήσεως* subjectio seu substratio est, ut intra templi portam stans cum catechumenis egrediatur. *Σύνοσις* congregatio seu consistentia est, ut cum fidelibus consistat, & cum catechumenis non egrediatur. Postremo est μέθης τοῦ ἁγίου ἁσμάτων, participatio Sacramentorum.

XXXIII. Thaumaturgum hunc sequuti Doctores,

Nn 2

in-

quinque pœnitentiæ gradus, secundum antiquam praxin excommunicatis obeundos, plerumque constituunt. Sed re accuratius expensâ, quatuor tantum priores ad pœnitentiam pertinere videntur. Nam *μίσθις*, ipsum communicandi jus significat, & est secundum Basilium ἡ κοινωνία τῆς αἰνιουμένης communicatio ipsius boni, nempe Eucharistiæ. Alii eodem sensu dixerunt ἐλθεῖν ὅτι τὸ τελῆσαι, pervenire ad consummationem sive epoptiam. *μίσθις* igitur quum sit ipsa communio, non pœnitentia, sed ejus τελείωσις, non tam pro pœnitentiæ gradu, quàm pro ejus scopo ad quem per quatuor præcedentes gradus tenditur, fuerit æstimanda. Annotatum hoc quoque est ab Albaspinæo, quippe qui Observationum lib. II Observatione XXV; *Non fuisse*, inquit, *quintum aliquem, pœnitentiæ gradum, ut nonnulli arbitrantur, qui eam quod idem est μίσθις pro quinto gradu statuunt, neque attendunt pœnitentes quarto gradu perfecto absolutos, non fuisse amplius pœnitentes, quum participes essent Sacramentorum. ejusdemque cum aliis fidelibus conditionis, quos nemo unquam in quinto pœnitentiæ gradu collocavit, ergo neque pœnitentes, quum ad idem jus pervenerint, recte in quinto gradu constituuntur: μίσθιςque illa quum nihil aliud sit, quam Sacramentorum plena participatio, exitusque pœnitentiæ, certè quintus gradus nominari non poterit.*

Tempus
peniten-
tiam.

XXXIV. Cæterum ut disciplinæ Ecclesiasticæ priscus rigor & severitas tantò magis illucescat, addendum hîc erit, admodum difficilem fuisse hunc per pœnitentiæ gradus ad statum gratiæ transitum, nec aliquot dierum aut mensum spatia ad contritionis & doloris iter conficiendum suffecisse, sed per plures annorum decursus allaborandum fuisse. Cujus rei testem Basilium nunc adducimus, qui Epist. Canonica III ad Amphilochium Can. 58 hæc habet: *Qui adulterium commisit, annis quindecim* (secundum suppurationem

rationem subsequenter numeri sunt tantum quatuordecim) pœnitentiam agat: quatuor quidem annis plorans; quinque vero audiens; quatuor succumbens; & uno stans. Audiamus etiam Canonem XXII Concilii Elibertini Provincialis, quod circa magni Nicæni tempora celebratum putatur, cuius verba hæc sunt: *Si quis de Catholica Ecclesiâ ad hæresin transitum fecerit, rursusq. ad Ecclesiam recurrerit, placuit huic pœnitentiam non esse denegandam, eo quod cognoverit peccatum suum, qui etiam decem annis agat pœnitentiam, cui post decem annos præstari debet communio.*

XXXV. Si qui excommunicatorum tardarent, pœnitentiam de die different in diem, vel injunctas Satisfactiones subire & sustinere detrectarent, sequioribus seculis ceptum est refractarios & contumaces vi secularis magistratus compellere atque obsistentes in carcerem redigere, horum interim prædiis & possessionibus fisco adjudicatis. Hujusmodi autem executionum quibus fisco consulitur, nulla in antiquitate extant vestigia, sed seculo demum XIII initium duxerunt. Edictum videlicet Ludovici seculi XIII anno XXIIIX promulgatum in Not. ad Juinvillam ita habet: *Si qui per annum contumaces extiterint ex tunc compellantur redire in Ecclesiasticam unitatem ut quos à malo non retrahit timor Dei, saltem pœna temporalis compellat. Unde præcipimus quod Ballivi nostri i. e. lictores seu custodiarum præfecti, omnia bona talium excommunicatorum mobilia & immobilia post annum capiant, nec ei aliquo modo ea restituant, donec prædicti absoluti fuerint & Ecclesiæ satisfecerint.* Regnante in Angliâ ante susceptam Reformationem Papatu annum temporis spacium abbreviatum & ad quadraginta redactum est dies, quibus elapsis si excommunicati Ecclesiæ supplices facti nondum essent, Ordinarius Cancellarium Regni, ea de re certum faciebat qui

*Violenta
in pœni-
tentum
coactio.*

continuò ad Vicecomitem *Breve* mittebat quod de *Excommunicando capiendo* dicebatur, vi cujus excommunicatum in carcerem compingebat. Quod si deniq; post dictos quadraginta dies & aliquantò amplius, Barones vel alii terrarum domini, excommunicationem in se latam sustinuis-
sent, eorum subditi, ab fidelitate absolvebantur, atq; eorundem terra interdicto supponebatur, eorumq; feuda in manus superioris Domini transibant, quo usque injuriam passis & Ecclesiæ ab iisdem competenter fuisset satisfactum, ut est in Chartis Anglicis apud Gul. Prynneum in Libertatibus Anglicis Tomo II.

XXXVI. Ista intuentibus videri possit, quod sequioribus seculis rigor censuræ Ecclesiasticæ non remiserit, sed sit potius exasperatus. Verùm quamvis prioribus & melioribus seculis, Ecclesia in excommunicatorum bona atq; possessiones non involaverit, si tamen prisca illa ætas, cum istis quæ diximus, vel nostris etiam temporibus conferatur, magnopere collapsam esse Ecclesiasticam disciplinam, agnoscere & fateri oportet.

*Satisfac-
tiones Ca-
nonica.*

XXXVII. Ut tamen purioris Ecclesiæ ritus & praxis in impurissima Pontificia obtinere, ejusque Præfules pristini rigoris tenaces esse videantur, in peccata notoria prolapsis & pœnitentiam agentibus etiam *Satisfactiones Canonicas & Opera*, quæ vocant *Pœnalia*, injungunt, quæ tamen cum priscis, de quibus antea egimus, si conferantur, immanè quantum ab illis differant, & quàm mutata sint omnia, patebis. Tenebantur olim peccatores per publicam pœnitentiam & pœnas canonicas satisfacere, tum ut tolleretur datum publicè scandalum, tum ut de se-
ria pœnitentia omnibus constare posset; hodiè verò nulla apud Pontificios pœnitentia est publica: opera enim, quæ imponunt, pœnalia v.g. eleemosynæ, jejunia, preces &c.

& familia privatim præstantur. Ad communionem olim non nisi satisfactionibus canonicis peractis admittebantur, hodie absolutio & communio præcedunt, satisfactiones subsequuntur. Olim notorius peccator non nisi semel per publicam pœnitentiam cum Ecclesiâ in gratiam redire poterat, nec, si in idem aut simile enorme publicum delictum recidivam passus esset, restituebatur; hodie verò toties, quoties quis crimen iteraverit gremioque Ecclesiæ exciderit, ei conciliari & in integrum restitui potest. Olim satisfactiones non Deo sed Ecclesiæ præstabantur; hodie Deo pro pœnis propriè dictis, quas remissâ culpâ sibi reservaverit, satisfieri & sic meritum obtineri docent.

XXXIIX. Sicut autem primitiva Ecclesia pœnas canonicas injungere, & tempus iis præstandis constituere & determinare poterat, ita animadverso pœnitentis serio dolore & devotione, aliâve circumstantia, gratiam facere, tempusque pœnitendi primitus præfixum remittere, eisdem licebat. Ita verò dispensans & de juris rigore aliquantulum recedens quum *indulgere* rectè dicatur, hinc *Indulgentiarum* nata appellatio, quæ olim nihil erant aliud, *Indulgentia*, quàm satisfactionum canonicarum Ecclesiæ præstandarum relaxationes. In hac igitur significatione Indulgentiæ priscis Christianis nec ignotæ nec inusitatæ fuerunt. Canon enim V antiquissimi *Concilii Ancyran*i, Episcopis satisfactiones canonicas relaxandi seu *Indulgentias* elargiendi potestatem his facit verbis: *Episcopi potestatem habeant, modum conversionis eorum* (qui antea Idolis immolaverant) *examinantes, aut humanius agere*; i. e. tempus sive annos satisfactionis remittere vel minuere, *vel plus temporis adjicere*. *Ante omnia autem & præcedens vita, & quæ consecuta est, examinetur, & sic eis clementia impertiatur*. Notari etiam meren-

merentur quæ Georgius Cassander Consult. ad art. XIII de Pœnit. sub finem habet; *Ex hoc ritu*, ait, *canonicarum pœnarum, quæ publicè pœnitentibus ad certi temporis præscriptum imponebantur, natæ sunt indulgentiæ. Fas enim erat Episcopis, animadversa vel diligentia vel impotentia & infirmitate pœnitentis humanius & mitius cum illo agere, & de tempore illo & rigore pœnarum aliquid detrabere & imminuere. Quæ pœnarum canonicarum imminutio & relaxatio Indulgentia dicebatur*: Apologia August. Conf. Tit. de Confess. & Satisfact. Indulgentiæ, inquit, olim erant condonationes publicarum illarum observationem, ne nimium gravarentur homines. Mos autem iste Ecclesiæ primitivæ, ad indulgentiarum mercaturam, quam Pontificii hodie non sine scandalo exercent, aliquo antiquitatis colore incrustandum nequicquam confert. Quæ enim hodie in Papatu circumferuntur Indulgentiæ à priscis toto cœlo discrepant, omni quæ tùm Scripturæ tùm Antiquitatis approbatione destituuntur, cujus rei testes ipsos Pontificios adduxit B. Calixtus Digress. de Arte Nova § 144. & seqq.

*Suffragia
primæ
Ecclesiæ.*

XXXIX. Cum Indulgentiis affinitatem quandam habent *Suffragia*. Intelligebant autem primitus per Suffragia nihil aliud quàm *preces*: *προκαίοντες* enim, qui extra Ecclesiæ portam in procætone flentes stabant, fideles intrantes implorabant, ut pro se precari dignarentur, sive ut cum Tertulliano Lib. de Pœnit. loquamur, *omnibus fidelibus legationes deprecationis injungebant*. Quotquot igitur pro excommunicatis pœnitentibus interpositis precibus sive apud Deum sive apud Ecclesiam intercedebant, *suffragia* suis eos sive apud Ecclesiam dicebantur. Sed apud Pontificios *Suffragia*, in deterius factâ mutatione, in tria excreverunt genera. Becanus Manualis libro I c. IIX quæst. ult. n. VI: *Sunt tria*, inquit, *genera Suffragiorum* (1) *Sacrificium Missæ*

*Suffragia
Pontificia*

(2) *Ora-*

(2) *Oratio*, (3) *Opera qualibet pœnalia & satisfactoria*, ut *eleemosynæ*, *jejunia*, *peregrinationes & similia*. In Florentino & Tridentino Conciliis tertium genus Suffragiorum ita exprimitur: *Eleemosynæ & alia pietatis officia, quæ à fidelibus pro aliis fidelibus fieri consueverunt, secundum Ecclesiæ instituta*. Hæc suffragia seu, ut Pontificii explicant, bona piorum & Sanctorum opera, passionibus & disciplinas, Missarum sacrificia, Orationes, vigilias, jejunia, flagellationes & si quæ sunt alia, Papa R. aut is, cui hæc potestas ab ipso data fuerit, è thesauro Satisfactionum depromere, & indigentibus ac pœnitentibus Indulgentias applicare perhibetur, ad tollendum reatum pœnæ temporalis, quæ post remissionem in foro pœnitentiarum culpam & æternam pœnam, luenda creditur. Quandoquidem igitur persuasa est plebs Pontificiorum, hac ipsa per indulgentias facta Suffragiorum applicatione, omnes pœnas sive hic sive in Purgatorio luendas solvi, hinc tanta sacellorum & altarium multitudo, hinc tanta Missarum privatarum multiplicatio, hinc fraternitates exortæ sunt: omnia enim in remedium & levamen animæ, modò superstitiosæ viduæ maritis, modò filii parentibus, modò cognati cognatis vel fundarunt, vel foundationes eorum progressu temporis admirandum in modum amplificarunt, verba sunt B. D. Gesenii Disp. de Purgatorio §. XV. Quid igitur mirum pro hac opum fecundissimâ, monasteriorumque & Missarum proventus in immensum augente doctrinâ, tanquam pro aris & focis dimicare eos, quorum, ut perennet, interest. Tantum pro ratione instituti de Pœnis, Satisfactionibus earumque relaxatione. Modò ad Hærescos naturam lustrandum manum applicamus.

Satisfac-
tionum
thesaurus

CAPUT II.

Quid sit Hæresis seu Hæreticus propriè & in rigore dictus?

DE hoc argumento in Parte Primâ ex instituto, satis copiosè est actum. Compendiariam itaque repetitionem eorum, quæ antea plenius sunt proposita, supervacaneam quum ducamus, Caput secundum integrum intactum potest dimitti. Accedimus igitur ad

CAPUT III.

Quid S. Scriptura de Hæreticis eorumq; Pœnis statuât, & quomodo prisca Ecclesiâ temporibus in Hæreticos fuerit animadversum?

§. I.

AD Scripturam conversi, præterire non debemus integrum Vetus Testamentum. Quamvis verò Hæreticorum nulla in Vet. Testamenti libris fiat mentio, quia tamen Pontificii scriptores ad legitimandum Inquisitionis Officium, & ad persequutionem, quam sanguinarii Pontificis Consiliarii in orthodoxos exercent, palliandum, ad praxin Veteris Pæcti temporibus usurpatam provocant, oportet, in Populo Israelitico vel hæresin vel huic aliquid analogon, aliquem in religione extitisse morbum hæresi non dissimilem.

II. Gens Judaica, si ulla alia, ad Idololatriam propriè dictam, ante Messiam exhibitum sic fuit prona, quanto pere hodie eam averfatur & abominatur. Quamvis verò propter illam commissam sæpius repetitis cladibus & captivita-

DE POENIS HÆR. PER V.T.S. SCRIPT. DESTINATIS. 285
 ptivitate puniretur, multoties tamen recidivam est pas-
 sa & rediit ad ingenium. Pactum autem quod Deus
 cum hominibus inierat violentibus, fidemque fran-
 gentibus, atque plures in defectionis consortium trahen-
 tibus, capitis supplicium ab ipsomet Deo esse constitutum,
 Deuteron. XIII promulgatæ constitutiones, dubitare nos
 non permittunt. *Propheta autem ille, aut somniator ille*
interficietur: quia loquutus est a versionem contra Jehovam
Deum vestrum, qui eduxit te è terra Egypti, & redemit te è
domo servorum, ut depelleret te de via quam præcepit tibi
Jehovah Deus tuus, ut ambulares per eam & auferas malum
è medio tui. Si incitaverit te frater tuus, filius matris tuæ,
aut filius tuus, aut filia tua, aut uxor sinus tui, vel amicus
tuus qui sit sicut anima tua, clam dicendo, Eamus & colamus
deos alienos quos non nosti tu & patres tui. De diis po-
pulorum qui sunt in circuitibus vestris, propinquiorum tibi, aut
remotorum à te, ab extremo uno regionis usq; ad alterum ex-
tremum ejus. Non acquiesces illi neq; obedies illi, nec parces
oculus tuus illi, neq; indulgebit, neq; occultabis illum. Sed
occidendo occides eum: manus tua erit in eum prius, ut inter-
ficias ipsum, & manus universi populi postea. Et lapidabis
eum lapidibus, & moriatur: quia quæsitvit depellere te à Je-
hova Deo tuo qui eduxit te è terra Egypti, è domo servo-
rum. Ut uni-versus Israel audiat, & timeat, nec addat
facere aliquid simile huic rei pessimæ in medio tui. Si audie-
ris de una urbium tuarum quam Jehovah Deus tuus dat tibi
ut habites ibi, aliquem dicentem, Egressi sunt quidam homi-
nes filii impietatis è medio tui, qui impulerunt habitatores ur-
bis suæ, dicendo, Eamus & colamus deos alienos quos non nostis:
Tunc inquires & investigabis, ac interrogabis diligenter: &
liquidem veritas & rumor verus quiddam facta sit abominatio
ista in medio tui: Percutiendo percuties habitatores urbis
illius

illius acie gladii, perdendo eam, quicquid in ea fuerit, & jumenta ejus acie gladii.

III, Jubet ibi Dominus omnes qui aliis idololatriam persuadere nituntur, occidi, etiam amicos, urbem quoque Israëliticam, si fortè Deos alienos colat, funditus everti, occisis incolis omnibus, ædibusque subversis. Factæ executionis exemplum perhibet laniena *Jebu*, & illa quam Moses Levitarum ministerio exercuit, quando excanduit furor ejus, postquam vidisset vitulum & choros, Exodi XXXII. Implevisse igitur nos quoque videbimur Dei mandatum & voluntatem, si ita faciamus Hæreticis & omnibus quicquid audiunt & sequuntur, sicut Deus Pseudo-Prophetis atque omnibus qui his fuerunt obsequentes, facere jussit; siquidem quod Pseudo-Prophetae fuerunt Veteris Testamenti temporibus, sub Novo Testamento sunt Heretici, ut hi in illorum locum successisse videantur. Accedit quod *Zacharias* Propheta intento digito ad Novi Testamenti imminencia tempora, quid in hæreticos statuendum prædixerit: *Erit quum propheta verit quispiam amplius, ut dicant ei pater ejus & mater ejus, qui genuerunt eum; Non es vidurus, quia falsitatem locutus es in nomine Jehovæ, & transfigent eum pater ejus & mater ejus qui genuerunt eum, quum propheta verit*; Cap. XIII, 3. Prophetica illa sunt atque idèd *δυσίντα*. Unde interpretum dissensus. *Hieronymus* quidem, ut erat vehementior, saguinariis Pontificiis velificari videtur. Epistola tamen ad *Heliodorum* in transfigere de spiritali mucrone intellectum vult, de quo mox Num. VII plenius. Et *Theodoretus* de paternis castigationibus, & afflictionibus non de cæde per quam interimantur, ista interpretatur. Quare etiam retinuit LXX Interpretibus usurpatam vocem; *οὐκ ἀποπέδουσιν αὐτοῦ, & compedient eum* i. e. compedes injicient pater ejus & mater ejus.

ejus. Qui verò compedibus stringit & alligat, non configit eum quem ligat. Tanta, ait Theodoretus, pietas versabitur in orbem terræ, ut nec pater nec mater ignoscat filio divinationem consuetanti, sed illi & vincula injiciant (compediant) & flagra infligant, & mortem intendent: at qui mortem intendant nondum inferunt. Pergit Theodoretus: Tales plagas à Parentibus accipiet, ut ad longum tempus earum notas gerat: & interrogatus ab iis qui has videbunt, undenam has acceperit, palam dicet, has sibi parentes infixisse. Qui verò cicatrices ostentare, actique vulneris reos indicare potest, eum non transfixum & occisum esse, sed vita frui oportet.

IV. *Rupertus Tuitiensis quæ de Prophetis & divinatoribus dicta ibi sunt, ad Servatorem ipsum Prophetam inter alios omnes eminentem applicat. Nempè quod, quum reliqui Prophetæ mortem ejus prædixerint, hic ultra quàm illi propheta-verit; quod videlicet non tantum sit moriturus, sed tertia quoque die resurrecturus. Propheta, inquit, magnus de semet ipso ULTRA Propheta-vit, quia illi, & præcipue Caiphas propheta-verit, quod expediret eum mori: ipse autem propheta-vit, quod oporteret eum etiam resurgere e mortuis. Hoc ULTRA fuit, videlicet ultra prophetiam illorum Prophetarum mortis, qui propheta-vit prophetiam resurrectionis. Dixit enim, Solvite templum hoc & post triduum excitabo illud. Hoc autem dicebat de templo corporis sui. Porro patrem ejus & matrem ejus, qui dicturi sint non vires, Judaicum populum & Synagogam esse affirmat. Pater ejus Judaicus populus & mater ejus Synagoga, qui secundum carnem genuerunt eum. Adimpleta igitur secundum hunc interpretem, fuisset Prophetia Zachariæ in ipso Christo crucifixo, cujus in cruce suspensi latus, pater & mater ejus, nempè Judaicus populus & Synagoga, lancea transfixerint.*

V. *Benedictus Arias Montanus* Bellarmino multò æquior, (unde etiam Libello de Script. Ecclesiast. hujus in Prophetas Commentarios, *cautè legendos* monet) non sic manibus pedibusque in sanguinem sitientium fertur sententiam, ut simpliciter mortis supplicium, iis, qui non ab aliis quàm à factione Pontificiâ, hæreticorum instar habentur, decernat. Non enim ferrum, non ignem, non lapides minatur hæreticis, sed *Parentes in filios animadversuros*, esse dicit, non tantum quod *vani cultus vanorumq; Deorum prædicatores* esse deprehenderint, sed etiam quod *novorum dogmatum & alienorum à Christianâ simplicitate præceptorum auctores*, mendacium suum diuini nominis auctoritate tuentes, cognoverint. Deinde ad verba (*Et confitent eum cum propheta verit*) ita est commentatus: *Tantum abest ut sibi filium prophetantem, populo admirabilem, gratulentur, ut ipsi agentem & verba facientem sibi REDARGUTUM*, magno pietatis & integritatis exemplo ultrò petentes feriant, juxta illud: Si oculus tuus scandalizat te, erue illum & projice abs te. Quàm verò manifestè omnis hujusmodi excogitata doctrinæ falsitas admoto Evangelii lumine prodita ARGUI REVELLIQVE possit, ex eventu ipse Vates docuit &c. Ista Arias Montanus, quæ Pontificiam de occidendis hæreticis legem non juvant, nostræ de hæreticorum vitæ parcendum sententiæ, non efficiunt. Qui enim *Animadvertit in aliquem*, qui *redarguit*, qui *arguit & revellit*, non protinus occidit.

VI. E nostris adduco *Lucam Osiandrum*. Ita, verò ille in explicatione Bibliorum continua, ad Caput XIII Zachariæ, ubi ad Deuteron. XIII locum, de Veteris Test. Pseudo-Prophetis, à nobis quoque adductum recitasset: *Hec*, inquit, *de falsis Prophetis seu Doctoribus in Vet. Testamento præscripta erant. At in Novo Testamento Pseudoprophe-*
tis

DE POENIS HÆR. PER V. T. S. SCRIPT. DESTINATIS. 259
tis dicit Christus: CAUTE à Pseudoprophetis Matth. VII:
non ait Occidite Pseudoprophetas. Et Paulus inquit: Hære-
ticum hominem post unam & secundam correptionem DE-
VITA i. e. averfaberis: non ait occide Tit. III CONFO-
DIUNTUR autem in Novo Testamento Pseudoprophetæ
cum ipsorum impia dogmata gladio Verbi Dei jugulantur, &
pertinaces falsi & blasphemii Doctores damnantur & ana-
thematisantur.

VII. Tò transfigerè igitur seu confodere non de mate-
riali sed Spirituali gladio, est intelligendum. Et quamvis
confodendi vocem adhibeat Propheta, dicendum tamen
fuerit cum Osiandro; Loqui Prophetam de rebus Novi Te-
stamenti, phrasibus interim Veteris Testamenti, quæ vide-
licet ad Novum applicatæ, sensum non admittant alium,
quàm & Novi Pacti revelatio, & criminum, in quæ animad-
vertendum, discrepantia pondusve patiat. Mentionem
injecimus supra Num. III Hieronymi ad Heliodorum Epi-
stolæ, quæ inter reliquas primum occupat locum. In Ve-
teri quidem lege, ait ibi, quicumq; sacerdotibus non obtempe-
rasset, aut extra castra positus, lapidabatur à populo: aut,
gladio cer-vice subiecta, contemptum expiabat cruore. Nunc
verò inobediens spirituali mucrone truncatur. Sit igitur ita,
successerit Excommunicatio, veteris Synagogæ gladio, &
per hunc figuratus fuerit ille: non potuit tamen non ma-
terialis ille gladius typus fuisse mucronis spiritualis.

IX. Si in pari cum Pseudoprophetis reatu essent
Hæretici, pari quoque plectendi forent poena. Prophetæ
autem Baal, summi gradus erant Idololatæ, qui præte-
rito Deo vero idolum Baal adorabant, & ad adorandum
Deos alienos populum Israëliticum inducebant. Horum
nihil de Hæreticis dici potest. Non illi præterito vero
Deo colunt idola: saltem de Deo vero, Divinisque Myste-
riis

Propheta
Baal.

Hæretici.